

ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ ΣΕ ΔΙΑΛΟΓΟ:
ΜΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ
ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ
ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ
ΤΟΥ ΙΜΜΑ

ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ ΣΕ ΔΙΑΛΟΓΟ: ΜΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΙΜΜΑ

Μελέτη Σκοπιμότητας για τη διανοητική προσβασιμότητα ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες στο εκθεσιακό περιεχόμενο της Συλλογής του Ιδρύματος Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα και της Νεότερης Ιστορίας της Μακεδονίας

ΕΡΕΥΝΑ, ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Στέλα Αναστασάκη
Χριστίνα Βλάχου

Ίδρυμα Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα και της Νεότερης Ιστορίας της Μακεδονίας

Θεσσαλονίκη, 2026

ΕΡΕΥΝΑ, ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Στέλα Αναστασάκη, Ιστορικός Τέχνης,
Συν-ιδρύτρια Off Stream

Χριστίνα Βλάχου, Διαχειρίστρια
Πολιτισμού, Συν-ιδρύτρια Off Stream

ΕΥΓΕΝΙΚΗ ΣΥΜΒΟΛΗ

Νικόλαος Κ. Μαργαρόπουλος, Πρόεδρος
του Ιδρύματος Μουσείου Μακεδονικού
Αγώνα και της Νεότερης Ιστορίας της
Μακεδονίας

Αθηνά Παυλίδου, Φιλολόγος,
Μουσειολόγος, Πολιτιστική Διαχειρίστρια,
Διευθύντρια IMMA

Σταυρούλα Μαυρογένη, Καθηγήτρια
Τμήματος Βαλκανικών Σλαβικών και
Ανατολικών Σπουδών Πανεπιστημίου
Μακεδονίας, Διευθύντρια Κέντρου
Έρευνας Μακεδονικής Ιστορίας και
Τεκμηρίωσης IMMA

Σπύρος Κουζέλης, Διερμηνέας Ελληνικής
Νοηματικής Γλώσσας, Πρόεδρος του
Σωματείου Διερμηνέων Ελληνικής
Νοηματικής Γλώσσας, Ιδρυτής της Σχολής
Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας SmiyI

Χαρά Κανάρη, Μουσειοπαιδαγωγός,
Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής &
Εκπαίδευσης, Επίκουρη Καθηγήτρια
Τμήματος Επιστημών Προσχολικής
Αγωγής και Εκπαίδευσης Αριστοτέλειου
Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Ματίνα Δρίτσα, Φιλολόγος, MSc Ειδικής
Αγωγής, Πιστοποιημένη στην Ελληνική
Νοηματική Γλώσσα

Ραφαηλία Κακλιμάνη, Βοηθός
Εργοθεραπείας, Φωτογράφος

Θεοδώρα (Ντοντό) Μοιρασγεντή,
Αναπληρώτρια Προϊσταμένη Τμήματος
Γραμματείας Διεύθυνσης Αλλοδαπών και
Μετανάστευσης Θεσσαλονίκης, Φοιτήτρια
Πολιτικών Επιστημών ΑΠΘ

Φανή Τσικούρα, Εκπαιδευτικός
Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, MSc Ειδικής
Αγωγής

ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΗ ΣΧΕΔΙΑΣΗ & ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ

Μαρίζα Τσάκωνα, Γραφίστρια

ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΗ

Κώστας Ευαγγελίδης
Hichem Merouche
Κώστας Στυλιανίδης

ΕΚΔΟΣΗ

Ίδρυμα Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα και
της Νεότερης Ιστορίας της Μακεδονίας
(IMMA)

Προξένου Κορομηλά 23 Θεσσαλονίκη
54622
www.imma.edu.gr

Θεσσαλονίκη, 2026

ISBN: 978-618-88099-2-5

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

Η παρούσα μελέτη υλοποιήθηκε υπό
την αιγίδα και με την επιχορήγηση του
Υπουργείου Πολιτισμού, Διεύθυνση
Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

©2026 Ίδρυμα Μουσείου Μακεδονικού
Αγώνα και της Νεότερης Ιστορίας της
Μακεδονίας (IMMA) και οι συγγραφείς.

Εικόνα εξωφύλλου: Μαρίζα Τσάκωνα,

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή
αναπαραγωγή του συνόλου ή μέρους
του παρόντος με οποιοδήποτε μέσο,
μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό ή
άλλο, καθώς και κάθε εκμετάλλευσή του
χωρίς την προηγούμενη γραπτή άδεια των
δικαιούχων, σύμφωνα με τις διατάξεις
του Νόμου 2121/1993 και των συμβάσεων
του Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην
Ελλάδα.

ΔΗΛΩΣΗ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ

Η ψηφιακή έκδοση της παρούσας
μελέτης έχει διαμορφωθεί με ρυθμίσεις
προσβασιμότητας και είναι συμβατή με
τεχνολογίες υποστηρικτικής ανάγνωσης.
Για ζητήματα προσβασιμότητας μπορείτε
να επικοινωνείτε με την Off Stream.

I ΠΡΟΛΟΓΟΣ

01.1 ΣΕΛ. 16 / 204

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

II ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΕΛ. 24 / 204

III ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

03.1 ΣΕΛ. 30 / 204

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

IV ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ

ΠΛΑΙΣΙΩΣΗ

04.1 ΣΕΛ. 42 / 204

ΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΩΣ ΦΟΡΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ & Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ & ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ ΤΟΥ ΙΜΜΑ

04.2 ΣΕΛ. 48 / 204

Η ΤΕΧΝΗ ΩΣ ΜΕΣΟ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΕΣ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

04.3 ΣΕΛ. 52 / 204

ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΩΦΩΝ & ΒΑΡΗΚΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

04.4 ΣΕΛ. 58 / 204

ΜΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ & ΜΕ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ: ΓΙΑΤΙ ΕΧΕΙ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟ «ΜΑΖΙ»;

V Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ

ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ

ΟΜΑΔΑΣ ΕΣΤΙΑΣΗΣ

05.1 ΣΕΛ. 68 / 204

Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΟΥ ΩΣ ΚΩΦΗ ΕΠΙΣΚΕΠΤΡΙΑ ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ

05.2 ΣΕΛ. 70 / 204

Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΟΥ

05.3 ΣΕΛ. 72 / 204

ΑΚΟΥΓΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΑ ΜΑΤΙΑ: Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΟΥ

05.4 ΣΕΛ. 74 / 204

ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ ΣΕ ΔΙΑΛΟΓΟ: Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΕΡΓΟ

VI ΕΚΘΕΣΗ

ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ

& ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ

ΙΜΜΑ

06.1 ΣΕΛ. 80 / 204

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

06.2 ΣΕΛ. 82 / 204

ΤΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ & ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ (ΙΜΜΑ)

06.3 ΣΕΛ. 86 / 204

Ο ΧΑΡΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ ΤΟΥ ΙΜΜΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

VII ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΟΣ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ

ΜΟΝΙΜΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ

ΤΟΥ ΙΜΜΑ

07.1 ΣΕΛ. 98 / 204

ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΙΜΜΑ

07.2 ΣΕΛ. 106 / 204

Ο ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ & ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ ΑΜΕΑ.

VIII ΜΟΥΣΕΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ & ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΙΜΜΑ

08.1 ΣΕΛ. 112 / 204

ΜΟΥΣΕΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ & ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

ΤΗΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΙΜΜΑ

08.2 ΣΕΛ. 114 / 204

ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΟΣ & ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΣ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΥΠΟ

ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ & ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ ΑΜΕΑ

IX ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ & ΛΥΣΕΙΣ

09.1 ΣΕΛ. 120 / 204

ΜΟΥΣΕΙΟ & ΣΥΛΛΟΓΗ

09.2 ΣΕΛ. 148 / 204

ΣΗΜΑΝΣΗ - ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ, ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ &

ΠΟΛΥΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΗ ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗ

09.3 ΣΕΛ. 152 / 204

ΨΗΦΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

09.4 ΣΕΛ. 154 / 204

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

09.5 ΣΕΛ. 156 / 204

ΔΡΑΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΟΙΝΟΥ

X ΟΔΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

10.1 ΣΕΛ. 164 / 204

ΣΚΟΠΟΣ & ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

10.2 ΣΕΛ. 166 / 204

ΦΑΣΕΙΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

10.3 ΣΕΛ. 170 / 204

ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ & ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ

XI ΕΠΙΛΟΓΟΣ

11.1 ΣΕΛ. 176 / 204 ΕΠΙΛΟΓΟΣ

XII ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

12.1 ΣΕΛ. 182 / 204

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΟΜΑΔΑΣ ΕΡΓΟΥ

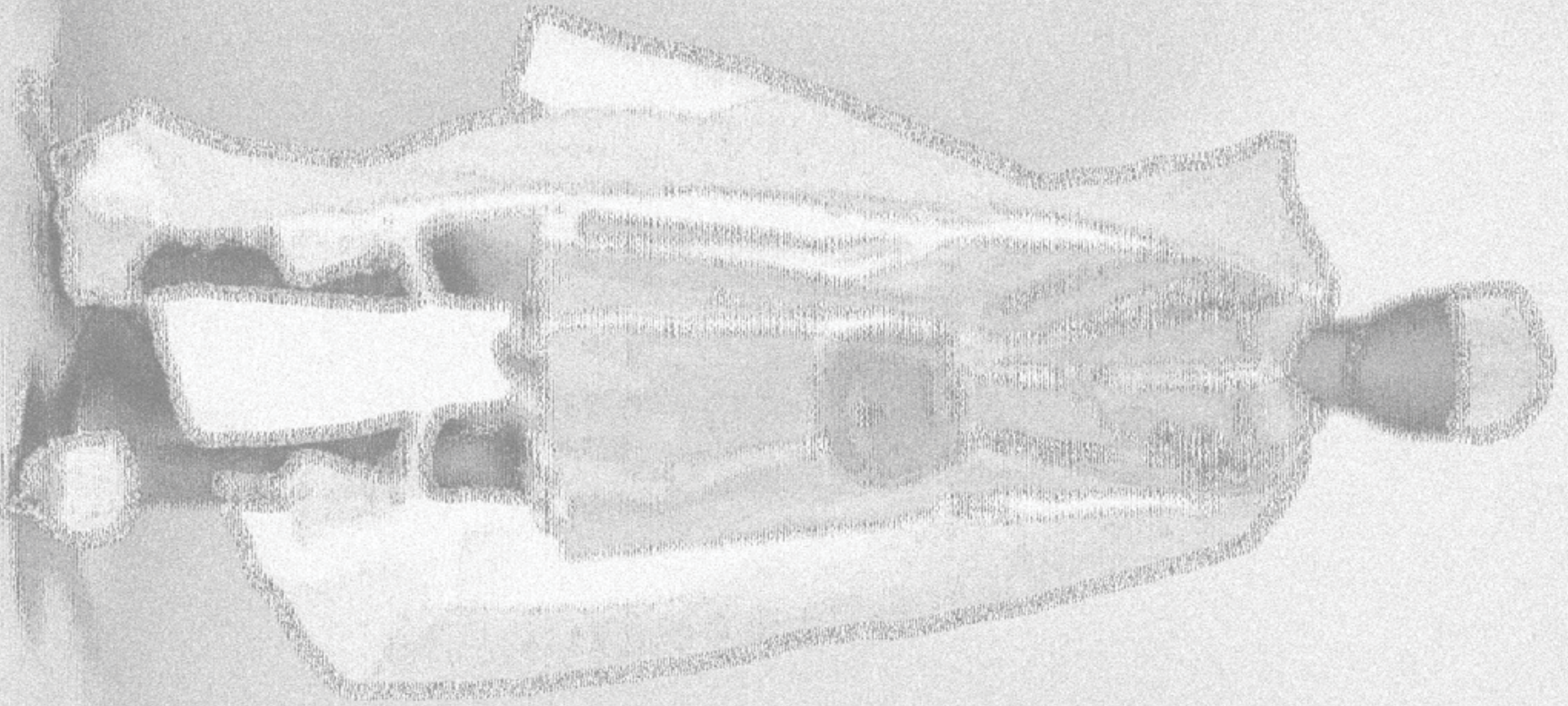
XIII ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ

13.1 ΣΕΛ. 198 / 204

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

13.2 ΣΕΛ. 192 / 204

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

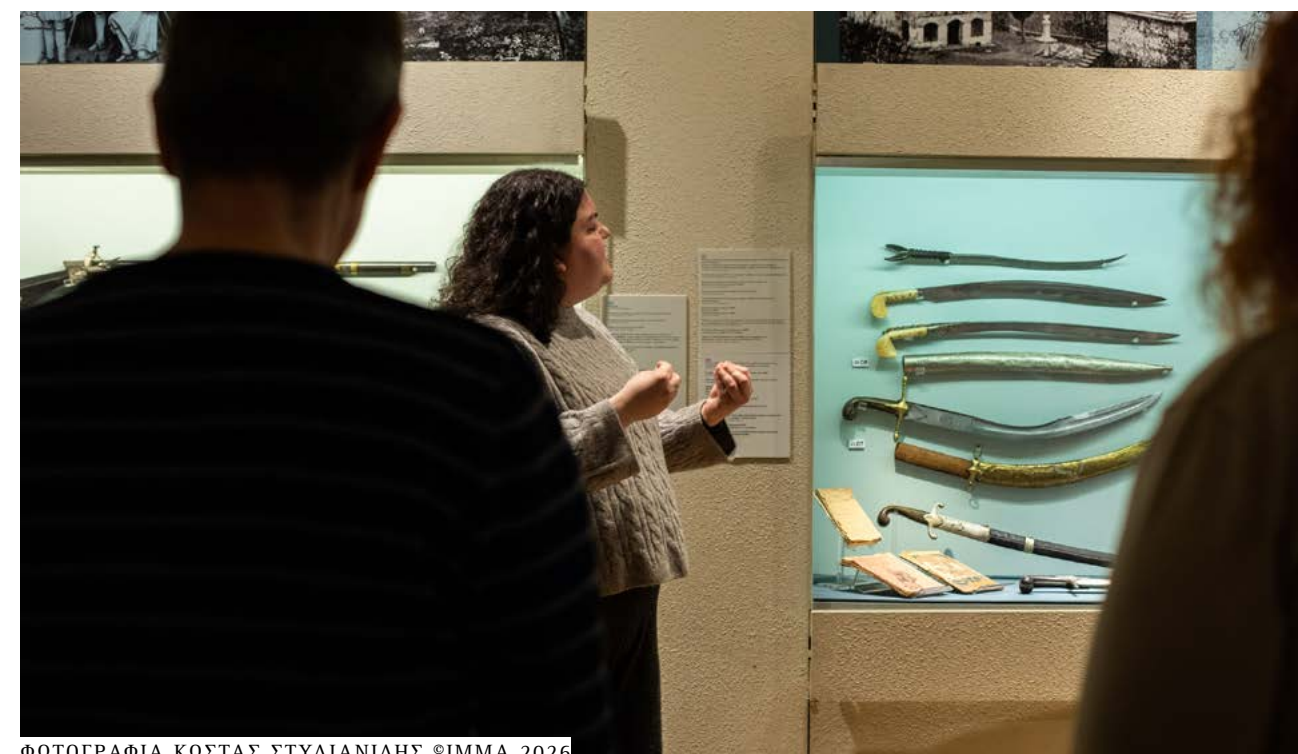
ΝΙΚΟΛΑΟΣ Κ. ΜΑΡΓΑΡΟΠΟΥΛΟΣ**ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**

Η παρούσα Μελέτη Σκοπιμότητας για την προσβασιμότητα ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες στο εκθεσιακό περιεχόμενο του Ιδρύματος Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα και της Νεότερης Ιστορίας της Μακεδονίας (IMMA) αποτελεί ένα σημαντικό βήμα για το Ίδρυμά μας στην κατεύθυνση της ουσιαστικής προσβασιμότητας και της συμπερίληψης.

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες προς το σύνολο της ομάδας του έργου για την επιστημονική επάρκεια, τη συνέπεια και το πνεύμα συνεργασίας που χαρακτήρισαν την εκπόνησή του, καθώς και προς όλους όσοι συνέβαλαν με τη γνώση και την εμπειρία τους στη διαμόρφωση των πορισμάτων της Μελέτης.

Το έργο υλοποιήθηκε με την επιχορήγηση και την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού -Διεύθυνσης Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, τους οποίους ευχαριστούμε θερμά για τη διαχρονική αναγνώριση και στήριξη των προσπαθειών μας για την ανάπτυξη στρατηγικών πολιτιστικών παρεμβάσεων με ουσιαστικό κοινωνικό αποτύπωμα, μέσα και από τις ετήσιες Προσκλήσεις Επιχορήγησης Δράσεων Μουσείων και Συλλογών Νεότερου Πολιτισμού.

Το Ίδρυμα προτίθεται να αξιοποιήσει τα συμπεράσματα της παρούσας Μελέτης ως βάση για τον σχεδιασμό και τη σταδιακή υλοποίηση στοχευμένων δράσεων και παρεμβάσεων στους μόνιμους εκθεσιακούς του χώρους, αναζητώντας τις κατάλληλες χρηματοδοτήσεις και προσβλέποντας, παράλληλα, στην ανταπόκριση και τη στήριξη της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, με κοινό στόχο έναν πολιτισμό ανοιχτό και προσβάσιμο σε όλες και όλους.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©IMMA 2026

ΑΘΗΝΑ ΠΑΥΛΙΔΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ-ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΟΣ ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Η ισότιμη πρόσβαση στον πολιτισμό δεν αποτελεί απλώς έναν σύγχρονο στόχο, συνιστά θεμελιώδη υποχρέωση κάθε πολιτιστικού οργανισμού που επιθυμεί να παραμένει ζωντανός, ουσιαστικός και κοινωνικά υπεύθυνος. Με αυτήν τη βαθιά πεποίθηση, το Ίδρυμα Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα και της Νεότερης Ιστορίας της Μακεδονίας (IMMA) προχώρησε στην εκπόνηση της παρούσας Μελέτης Σκοπιμότητας, στοχεύοντας στη συστηματική ενίσχυση της προσβασιμότητας και της συμπερίληψης στο εκθεσιακό του περιεχόμενο.

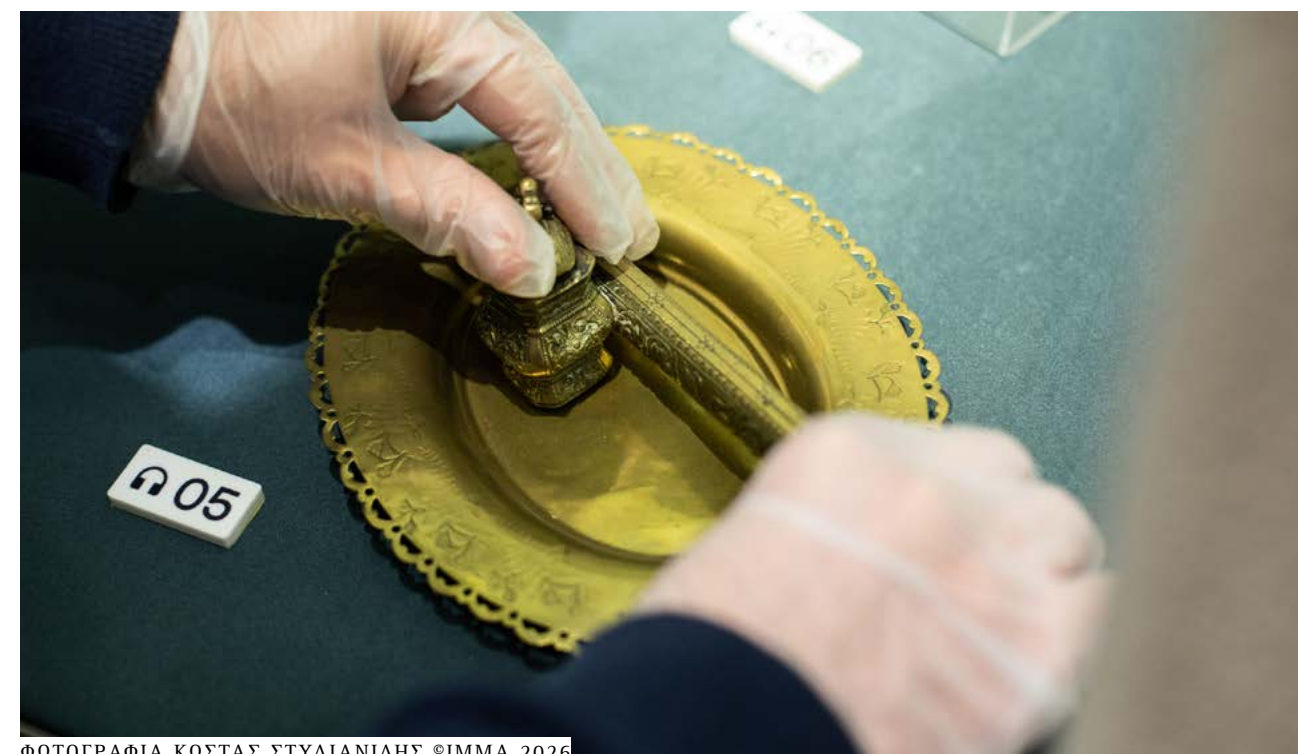
Η συνεργασία μας με την Off Stream και η υλοποίηση της πρωτοβουλίας «Αισθήσεις σε Διάλογο: Μια Συμμετοχική Προσέγγιση Προσβασιμότητας της Συλλογής του IMMA» σηματοδοτούν ένα ουσιαστικό βήμα προς τη δημιουργία ενός μουσείου ανοικτού σε όλες και όλους. Η Μελέτη βασίζεται στις αρχές του Συμπεριληπτικού και Συμμετοχικού Σχεδιασμού και ενσωματώνει ενεργά τη φωνή ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες, ακολουθώντας έμπρακτα την αρχή «τίποτα για εμάς χωρίς εμάς». Με τον τρόπο αυτό, οι προτεινόμενες παρεμβάσεις δεν αποτελούν θεωρητικές προσεγγίσεις, αλλά απαντήσεις σε πραγματικές ανάγκες, ικανές να βελτιώσουν συνολικά τη μουσειακή εμπειρία.

Η παρούσα Μελέτη φιλοδοξεί να λειτουργήσει ως στρατηγικός οδηγός για τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό δράσεων και υποδομών που θα καταργούν αποκλεισμούς και θα ενισχύουν την ουσιαστική συμμετοχή όλων των ατόμων στον πολιτισμό και την ιστορική γνώση. Παράλληλα, εντάσσεται σε μια ευρύτερη πολιτική του IMMA, η οποία αντιμετωπίζει την προσβασιμότητα όχι ως αποσπασματική παρέμβαση, αλλά ως διαρκή διαδικασία και βασικό πυλώνα της μουσειακής του ταυτότητας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την Off Stream και ειδικότερα τις ιδρύτριές της, Στέλα Αναστασάκη, Ιστορικό Τέχνης και Χριστίνα Βλάχου, Διαχειρίστρια Πολιτισμού για τον συντονισμό του έργου, την εκπόνηση της μελέτης και την άριστη συνεργασία μας, την Σταυρούλα Μαυρογένη, Καθηγήτρια ΠΑΜΑΚ, Διευθύντρια KEMIT-IMMA και την Χαρά Κανάρη, Επίκουρη καθηγήτρια ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ για την επιστημονική καθοδήγηση και τις κρίσιμες παρατηρήσεις τους σε θέματα προσβασιμότητας σε μουσειακούς χώρους, καθώς και τον Σπύρο Κουζέλη, Πιστοποιημένο Διερμηνέα ΕΝΓ για την επιστημονική υποστήριξη σε θέματα προσβασιμότητας Κ(κ)ωφών και Βαρήκων Ατόμων και τη διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, τη γραφίστρια Μαρίζα Τσάκωνα για την οπτική ταυτότητα και τη γραφιστική επεξεργασία της Μελέτης, καθώς και τα στελέχη του IMMA που συμμετείχαν σε πτυχές του έργου και κυρίως την Ελένη Μαυρίδου, Ιστορικό-Υπεύθυνη υποδοχής και εξυπηρέτησης επισκεπτών.

Τέλος, ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλονται στα μέλη της Ομάδας Εστίασης, τις Ματίνα Δρίτσα, Ραφαηλία Κακλιμάνη, Θεοδώρα Μοιρασγεντή και Φανή Τσικούρα για την εμπιστοσύνη τους, την αφοσίωσή τους στο έργο και την καθοριστική συμβολή τους στην υλοποίηση της Μελέτης.

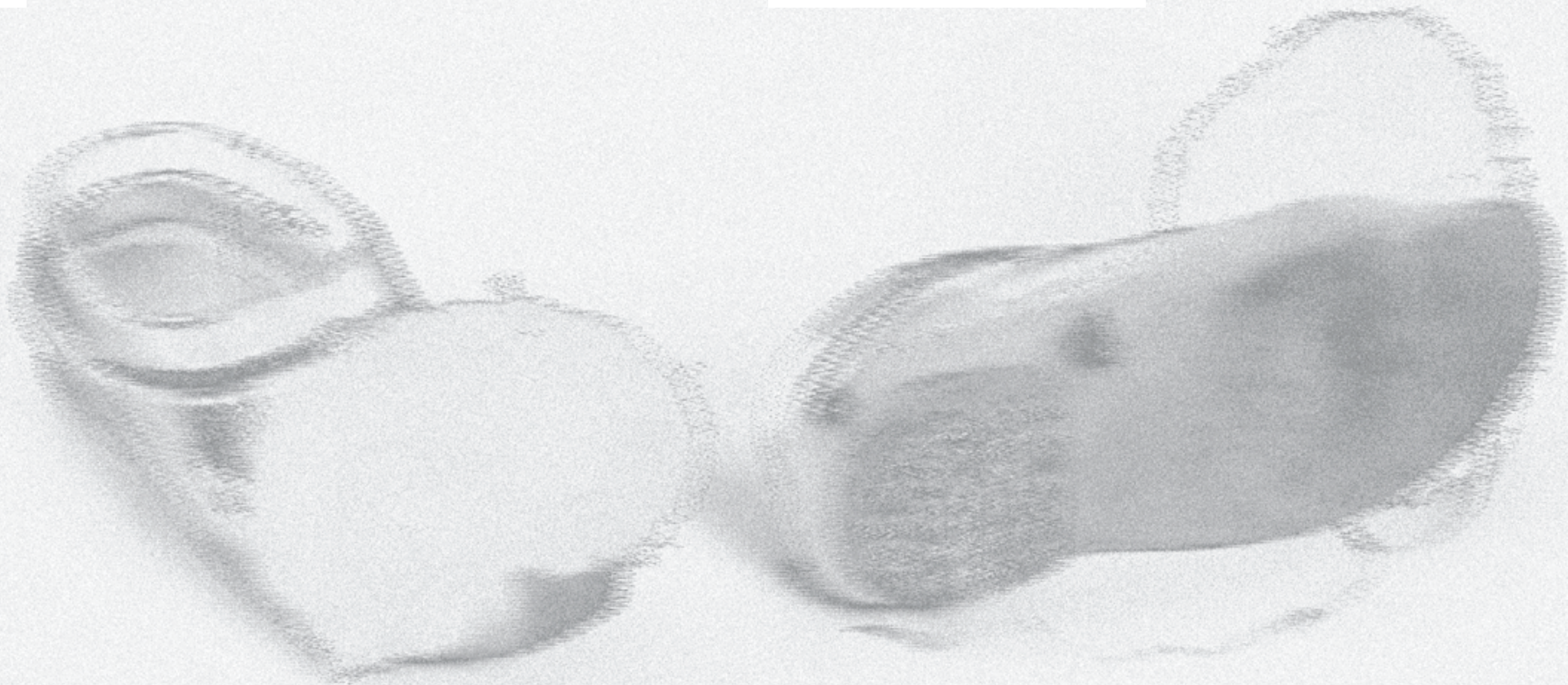
Ελπίζουμε ότι η Μελέτη αυτή θα αποτελέσει ένα γόνιμο εργαλείο και ένα παράδειγμα καλής πρακτικής για τον ευρύτερο χώρο των πολιτιστικών οργανισμών στη χώρα μας.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©IMMA 2026

II

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πρόσβαση στον πολιτισμό δεν αφορά μόνο τη δυνατότητα εισόδου σε έναν χώρο, αλλά τον τρόπο με τον οποίο το πολιτιστικό περιεχόμενο γίνεται αντιληπτό, βιώνεται και μοιράζεται. Τα μουσεία, ως χώροι μνήμης, αφήγησης και συλλογικής εμπειρίας, καλούνται σήμερα να επανεξετάσουν όχι μόνο ποιοι/ες έχουν πρόσβαση, αλλά και πώς αυτή η πρόσβαση σχεδιάζεται και οργανώνεται στην πράξη.

Η παρούσα Μελέτη επιχειρεί να θέσει ένα συνεκτικό και βιώσιμο πλαίσιο σχεδιασμού, στο οποίο η προσβασιμότητα αντιμετωπίζεται ως οργανικό στοιχείο της μουσειακής εμπειρίας και όχι ως συμπληρωματική παρέμβαση. Η δυνατότητα να προηγηθεί ο σχεδιασμός της εφαρμογής επιτρέπει τη συστηματική αποτύπωση αναγκών, δυνατοτήτων και προτεραιοτήτων, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και ουσιαστική ενσωμάτωση της προσβασιμότητας στη λειτουργία και την ταυτότητα του μουσείου.

Η Μελέτη υλοποιείται με την παροχή αιγίδας και οικονομικής επιχορήγησης του Υπουργείου Πολιτισμού – Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς και εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο πολιτιστικής πολιτικής που αναγνωρίζει τη συμπερίληψη και την ισότιμη συμμετοχή ως βασικές παραμέτρους της σύγχρονης μουσειακής πρακτικής. Η συνθήκη αυτή καθιστά εφικτή την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου σχεδιασμού, ο οποίος υπερβαίνει μεμονωμένες παρεμβάσεις και στοχεύει στη σταδιακή και οργανική ενσωμάτωση της προσβασιμότητας σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας του μουσείου.

Ιστορικά, ο πολιτισμός και οι τρόποι παρουσίασης, ερμηνείας και διάχυσης του πολιτιστικού περιεχομένου διαμορφώθηκαν κυρίως μέσα από μια οπτικοκεντρική προσέγγιση, η οποία καθόρισε τους όρους πρόσβασης και συμμετοχής στην πολιτιστική εμπειρία. Όπως επισημαίνουν οι Wilder και McPeake, η κυριαρχία της όρασης δεν αποτελεί ουδέτερη συνθήκη, αλλά αποτέλεσμα ιστορικών, κοινωνικών και θεσμικών επιλογών που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο συγκροτείται το πολιτιστικό αφήγημα (Wilder & McPeake, 2025). Στο πλαίσιο αυτό, η προσβασιμότητα δεν αφορά μόνο την άρση εμποδίων, αλλά και τον επαναπροσδιορισμό της ίδιας της πολιτιστικής εμπειρίας. Όπως υπογραμμίζει η Georgina Kleege, ακαδημαϊκός και συγγραφέας με αναπηρία όρασης, η αναγνώριση της αναπηρίας —και ειδικότερα της τύφλωσης— όχι ως έλλειμμα αλλά ως εμπειρία που διαμορφώνει την ανθρώπινη ταυτότητα, μπορεί να μετασχηματίσει τις θεμελιώδεις παραδοχές του πολιτισμού και να συμβάλει στη διαμόρφωση μιας ουσιαστικά συμπεριληπτικής κοινωνίας. Με αυτή την οπτική, το ενδιαφέρον μετατοπίζεται από την προσαρμογή των ατόμων σε προκαθορισμένες μορφές πολιτιστικής αφήγησης, προς τη διεύρυνση των ίδιων των τρόπων με τους οποίους ο πολιτισμός γίνεται αντιληπτός και βιώνεται.

Τα τελευταία χρόνια, η προσβασιμότητα στον πολιτισμό επαναπροσδιορίζεται ολοένα και περισσότερο ως ανθρώπινο δικαίωμα και βασική προϋπόθεση κοινωνικής συνοχής, δημοκρατίας και βιώσιμης ανάπτυξης. Η κατεύθυνση αυτή αποτυπώνεται και στους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών, και ειδικότερα στους Στόχους 10, 11 και 16, οι οποίοι αναδεικνύουν τον ρόλο του πολιτισμού ως πεδίου ισότιμης συμμετοχής και ενεργού πολιτειότητας (United Nations, 2015). Η σύγχρονη βιβλιογραφία επιβεβαιώνει τη σημασία της συμμετοχικής προσέγγισης στον σχεδιασμό της προσβασιμότητας, όπου τα άτομα με αναπηρία συμβάλλουν ενεργά στη διαμόρφωση των πρακτικών που τα αφορούν, επαναπροσδιορίζοντας την ίδια την πολιτιστική εμπειρία (Wilder & McPeake, 2025). Αντίστοιχα, ελληνικές θεωρητικές και εφαρμοσμένες προσεγγίσεις επισημαίνουν ότι η υιοθέτηση πολυαισθητηριακών και συμπεριληπτικών πρακτικών δεν αφορά μόνο συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, αλλά διευρύνει συνολικά τη σχέση του κοινού με την τέχνη και τον πολιτισμό, ενισχύοντας τη δημοκρατικότητα και τη συμμετοχή (Αναστασάκη & Βλάχου, 2023).

Η ολοκλήρωση της παρούσας Μελέτης κατέστη δυνατή χάρη στη συνεργασία και τη συμβολή όλων των εμπλεκόμενων μερών. Θερμές ευχαριστίες απευθύνονται στη διοίκηση του Μουσείου και στη Διευθύντρια Αθηνά Παυλίδου για την εμπιστοσύνη και τη στρατηγική ένταξη της προσβασιμότητας στον αναπτυξιακό σχεδιασμό του φορέα. Ιδιαίτερη ευγνωμοσύνη εκφράζεται προς τα μέλη της Επιστημονικής Ομάδας Συμβούλων, κα Σταυρούλα Μαυρογέννη, κα Χαρά Κανάρη και κο Σπύρο Κουζέλη, καθώς και προς τα μέλη της Ομάδας Εστίασης, Ματίνα Δρίτσα, Ραφαηλία Κακλιμάνη, Θεοδώρα Μοιρασγεντή και Φανή Τσικούρα, για τη γνώση, την εμπειρία και τη βιωματική τους συμβολή, η οποία υπήρξε καθοριστική για τη διαμόρφωση της Μελέτης.

Θερμές ευχαριστίες απευθύνονται, τέλος, προς το Υπουργείο Πολιτισμού και τη Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς για την αιγίδα και την οικονομική υποστήριξη του έργου, καθώς και για τη στήριξη μιας στρατηγικής και συμμετοχικής προσέγγισης στην προσβασιμότητα του πολιτισμού.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

03.1

ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Η μεθοδολογική προσέγγιση της υλοποίησης αυτής της Μελέτης βασίζεται στις αρχές του Καθολικού Σχεδιασμού (Universal Design) ως θεωρητικού πλαισίου για τη στρατηγική ανάπτυξη της προσβασιμότητας στο μουσείο. Η μεθοδολογία αυτή ευθυγραμμίζεται με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, η οποία ορίζει τον Καθολικό Σχεδιασμό ως βασική αρχή για τη διαμόρφωση περιβαλλόντων, προϊόντων και υπηρεσιών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από όσο το δυνατόν περισσότερα άτομα, στο μέγιστο δυνατό βαθμό, χωρίς να προκύπτει η ανάγκη ειδικής προσαρμογής (United Nations, 2006). Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, ο Καθολικός Σχεδιασμός λειτουργεί ως μεθοδολογικό εργαλείο για τον εντοπισμό εμποδίων, την ιεράρχηση αναγκών και τη διαμόρφωση ρεαλιστικών και βιώσιμων προτάσεων παρέμβασης για τη βελτίωση της προσβασιμότητας, με ιδιαίτερη έμφαση στη διανοητική και αισθητηριακή προσβασιμότητα στο μουσειακό περιεχόμενο της συλλογής του μουσείου. Αξίζει να σημειωθεί ότι η προσέγγιση της συμπερίληψης με βάση τις αρχές

του Καθολικού Σχεδιασμού δεν αφορά στη βελτίωση των υποδομών αποκλειστικά για τα άτομα με αναπηρία, αλλά λειτουργεί προς όφελος όλων των ομάδων κοινού, βελτιώνοντας τη συνολική ποιότητα της μουσειακής εμπειρίας (Καλλινικίδου & Νάσαινας, 2025· United Nations, 2006).

Σε αυτό το πλαίσιο ο Καθολικός Σχεδιασμός αντιμετωπίζει την προσβασιμότητα όχι ως μια σειρά αποσπασματικών παρεμβάσεων, αλλά ως μεθοδολογία σχεδιασμού που ενσωματώνεται οριζόντια σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας του οργανισμού, από τον στρατηγικό σχεδιασμό και την κουλτούρα του φορέα έως την μουσειολογική, μουσειογραφική και επικοινωνιακή πρακτική. Η προσβασιμότητα προσεγγίζεται ως διαδικασία συνεχούς αξιολόγησης, σχεδιασμού, εφαρμογής και ανατροφοδότησης, με στόχο τη διασφάλιση της ισότιμης, αυτόνομης και ουσιαστικής πρόσβασης όλων των επισκεπτών και επισκεπτριών στο περιεχόμενο, τις υπηρεσίες και τους χώρους του μουσείου (Μαζαράκη, 2021).

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΗΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

Θεωρητική αφηρηρία που διατρέχει όλα τα στάδια του Έργου, αποτελεί το κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας, το οποίο μεταθέτει την προσέγγιση της αναπηρίας από το ατομικό επίπεδο της βλάβης (impairment) στο κοινωνικό επίπεδο των εμποδίων, δηλαδή, όλων των κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών δομών και πρακτικών που παράγουν αποκλεισμούς. Σύμφωνα με το κοινωνικό μοντέλο, η αναπηρία δεν ταυτίζεται με τις σωματικές, αισθητηριακές ή γνωσιακές διαφοροποιήσεις των ατόμων, αλλά προκύπτει από την αλληλεπίδρασή τους με ένα περιβάλλον που δεν έχει σχεδιαστεί ώστε να λαμβάνει υπόψη την ανθρώπινη ποικιλομορφία και διαφορετικότητα (Oliver, 1990). Στο πλαίσιο των πολιτιστικών οργανισμών και ειδικότερα των μουσείων, η προσέγγιση αυτή επιτρέπει την κριτική αναγνώριση του τρόπου με τον οποίο οι μουσειακές αφηγήσεις, ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός, τα μέσα επικοινωνίας και οι θεσμικές πρακτικές μπορούν να λειτουργούν αποκλειστικά ή περιοριστικά, δημιουργώντας εμπόδια στην ισότιμη συμμετοχή. Το κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας συνδέεται άμεσα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, η οποία υπογραμμίζει την υποχρέωση των πολιτιστικών φορέων να διασφαλίζουν την ισότιμη πρόσβαση και συμμετοχή στον πολιτισμό (United Nations, 2006). Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, το κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας λειτουργεί συμπληρωματικά προς τον Καθολικό Σχεδιασμό και τον Συμμετοχικό Σχεδιασμό, παρέχοντας το θεωρητικό υπόβαθρο για την κατανόηση της προσβασιμότητας όχι ως ζήτημα «ειδικών αναγκών», αλλά ως ζήτημα δομικής ισότητας, κοινωνικής ευθύνης και πολιτιστικής δημοκρατίας (Shakespeare, 2013).

ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Ένα ακόμα ουσιαστικό μεθοδολογικό εργαλείο που αξιοποιήθηκε για την ανάπτυξη ενός ισότιμου πλαισίου συνεργασίας μεταξύ των μελών της Ομάδας του Έργου είναι αυτό του Συμμετοχικού Σχεδιασμού (Participatory Design). Η μεθοδολογία αυτή κρίθηκε ως η πιο κατάλληλη για τη συνδημιουργία μιας κοινής μουσειακής εμπειρίας, καθώς ευθυγραμμίζεται άμεσα με τη θεμελιώδη αρχή του αναπηρικού κινήματος, η οποία υπογραμμίζει ότι τα άτομα με αναπηρία πρέπει να συμμετέχουν ενεργά σε κάθε απόφαση που τα αφορά (Charlton, 1998). Στο πλαίσιο του συμμετοχικού σχεδιασμού, τα ανάπηρα άτομα δεν αντιμετωπίζονται ως παθητικοί χρήστες ή αποδέκτες λύσεων, αλλά ως ισότιμες/οι συν-σχεδιαστές και φορείς γνώσης, με καθοριστικό ρόλο στον ορισμό των εμποδίων, στη λήψη αποφάσεων και στη διαμόρφωση των σημείων παρέμβασης (Simonsen & Robertson, 2012). Ιδιαίτερα στις πολιτιστικές εμπειρίες, όπου η αίσθηση, η ερμηνεία και η κοινωνική αλληλεπίδραση αποτελούν κεντρικά στοιχεία της εμπειρίας, ο συμμετοχικός σχεδιασμός αναδεικνύει την αισθητηριακή και βιωματική ποικιλομορφία ως στοιχείο δημιουργικότητας και όχι ως απόκλιση που χρήζει διόρθωσης. Έτσι, η προσβασιμότητα προσεγγίζεται όχι ως τεχνική προσαρμογή εκ των υστέρων, αλλά ως συλλογική πολιτισμική πρακτική που διαμορφώνεται από κοινού (Sanders & Stappers, 2008). Έρευνες στον χώρο των μουσείων και των πολιτιστικών οργανισμών δείχνουν ότι οι συμμετοχικές και συν-σχεδιαστικές (co-design) προσεγγίσεις μπορούν να δημιουργήσουν πιο ισότιμες συνθήκες συνεργασίας μεταξύ ατόμων με και χωρίς αναπηρία, για τη συνδημιουργία κοινών πολιτιστικών εμπειριών που λαμβάνουν υπόψη την αισθητηριακή ποικιλομορφία και τη διαφορετικότητα των σωμάτων και των τρόπων αντίληψης (Bødker & Kyng, 2018).

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ HICHEM MEROUCHE ©IMMA 2025

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ HICHEM MEROUCHE ©IMMA 2025

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΟΥ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σε συνέπεια με το παραπάνω μεθοδολογικό και θεωρητικό πλαίσιο, για την ανάπτυξη του περιεχομένου της Μελέτης συγκροτήθηκε μια διεπιστημονική και διατομεακή Ομάδα Έργου, η οποία συνδύασε διαφορετικά επιστημονικά πεδία, θεσμικούς ρόλους και βιωματικές εμπειρίες και περιλάμβανε προσωπικό του μουσείου, επιστημονικούς συμβούλους και άτομα με αναπηρία. Η Ομάδα Έργου συστάθηκε με τον συντονισμό της Off Stream, σε συνεργασία με το IMMA και αποτελείται συνολικά από έντεκα (11) άτομα, με στόχο τη συνδυαστική αξιοποίηση επιστημονικής, επαγγελματικής και βιωματικής γνώσης στο πλαίσιο μιας ουσιαστικά συμμετοχικής διαδικασίας.

Στην Ομάδα Εστίασης (focus group) συμμετείχαν άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες, και συγκεκριμένα Κ(κ)ωφά και βαρήκοα άτομα, η Θεοδώρα (Ντοντό) Μοιρασγεντή και η Σταματίνα (Ματίνα) Δρίτσα, καθώς και τυφλά και με μειωμένη όραση άτομα, η Φανή Τσικούρα και η Ραφαηλία Κακλιμάνη, οι οποίες συνέβαλαν ενεργά με τη βιωματική τους εμπειρία στη συνδιαμόρφωση του περιεχομένου της Μελέτης.

Παράλληλα, στην Ερευνητική Ομάδα και στους Επιστημονικούς Συμβούλους περιλαμβάνονται η μουσειολόγος Αθηνά Παυλίδου, η ιστορικός τέχνης Σταυρούλα Μαυρογένη, Καθηγήτρια του Τμήματος Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών του ΠΑ.ΜΑΚ. και Διευθύντρια του ΚΕΜΙΤ-ΙΜΜΑ, η Χαρά Κανάρη, Επίκουρη Καθηγήτρια στο Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Α.Π.Θ. με ειδίκευση στη μουσειολογική προσβασιμότητα, και ο Σπύρος Κουζέλης, πιστοποιημένος διερμηνέας Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας και Πρόεδρος του Σωματίου Διερμηνέων Ελλάδος, με εξειδίκευση στην προσβασιμότητα Κ(κ)ωφών και βαρήκοων ατόμων. Στην Ομάδα Έργου συμμετείχε επίσης ενεργά το προσωπικό του μουσείου, και συγκεκριμένα η Αθηνά Παυλίδου ως Διευθύντρια του IMMA και η Ελένη Μαυρίδου, προσωπικό υποδοχής και ιστορικός, διασφαλίζοντας τη σύνδεση της Μελέτης με την καθημερινή λειτουργία και πρακτική του φορέα. Την επιστημονική ευθύνη και τον συνολικό συντονισμό του Έργου ανέλαβαν η ιστορικός τέχνης Στέλα Αναστασάκη και η διαχειρίστρια πολιτισμού Χριστίνα Βλάχου, συνιδρύτριες της Off Stream, που διαθέτουν μεγάλη εμπειρία στην ανάπτυξη και εφαρμογή λύσεων που ενισχύουν τη συμπεριληψη ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες στην εμπειρία της τέχνης και του πολιτισμού.

Η Ομάδα Έργου συγκροτεί ένα διεπιστημονικό και διατομεακό σχήμα συνεργασίας, το οποίο τεκμηριώνεται τόσο από το εύρος των επιστημονικών πεδίων που εκπροσωπούνται όσο και από τη συνύπαρξη διαφορετικών θεσμικών ρόλων, μορφών γνώσης και βιωματικών εμπειριών. Η διεπιστημονικότητα της ομάδας αποτυπώνεται στη συμμετοχή ειδικών με επιστημονικό υπόβαθρο στην Ιστορία της Τέχνης, τη Μουσειολογία, τη Μουσειακή Εκπαίδευση, την Πολιτιστική Διαχείριση, την Πολιτιστική Πολιτική, την Ειδική Αγωγή, τις Επιστήμες της Αγωγής, τη Φιλολογία και τις Κοινωνικές και Πολιτικές Επιστήμες, καθώς και στη συνεισφορά επαγγελματιών με εξειδίκευση στην προσβασιμότητα, τη διερμηνεία Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας και τον σχεδιασμό συμπεριληπτικών πολιτιστικών πρακτικών. Παράλληλα, η διατομεακότητα της Ομάδας Έργου προκύπτει από τη συνεργασία επαγγελματιών του πολιτισμού και της εκπαίδευσης με άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες που συμμετέχουν ως ισότιμες/οι συντελεστές και φορείς βιωματικής, επαγγελματικής και ακτιβιστικής γνώσης. Η σύμπραξη επιστημονικής γνώσης, επαγγελματικής και βιωμένης, διαμορφώνει ένα σχήμα συνεργασίας που ανταποκρίνεται στις αρχές του συμμετοχικού σχεδιασμού, του κοινωνικού μοντέλου της αναπηρίας και του Καθολικού Σχεδιασμού, ενισχύοντας τον συμμετοχικό, συμπεριληπτικό και ολιστικό χαρακτήρα της Μελέτης.

Η εργασία της Ομάδας Έργου οργανώθηκε μέσα από μια δομημένη σειρά έξι συμμετοχικών συναντήσεων. Οι συναντήσεις σχεδιάστηκαν ώστε να υποστηρίζουν τη σταδιακή μετάβαση από τη δημιουργία κοινού πλαισίου και την καλλιέργεια ενσυναίσθησης, στον καταιγισμό ιδεών (brainstorming) και τη συλλογική λήψη αποφάσεων ακολουθώντας τις βασικές αρχές του συμμετοχικού σχεδιασμού (Participatory Design). Παράλληλα, ως μεθοδολογικό εργαλείο για την οργάνωση των επιμέρους φάσεων της συνεργασίας υιοθετήθηκαν πρακτικές του Design Thinking, το οποίο δίνει έμφαση στην ανθρωποκεντρική προσέγγιση, τη διεπιστημονική συνεργασία και την επαναληπτική διαδικασία κατανόησης, ιδεασμού και διαμόρφωσης λύσεων (Brown, 2008). Οι συναντήσεις σχεδιάστηκαν έτσι ώστε να ενισχύουν τη συνεργασία μεταξύ των επιμέρους ομάδων της Ομάδας Έργου, με στόχο τη συνδιαμόρφωση ρεαλιστικών και εφαρμόσιμων προτάσεων για τη βελτίωση της προσβασιμότητας στο περιεχόμενο της συλλογής του IMMA.

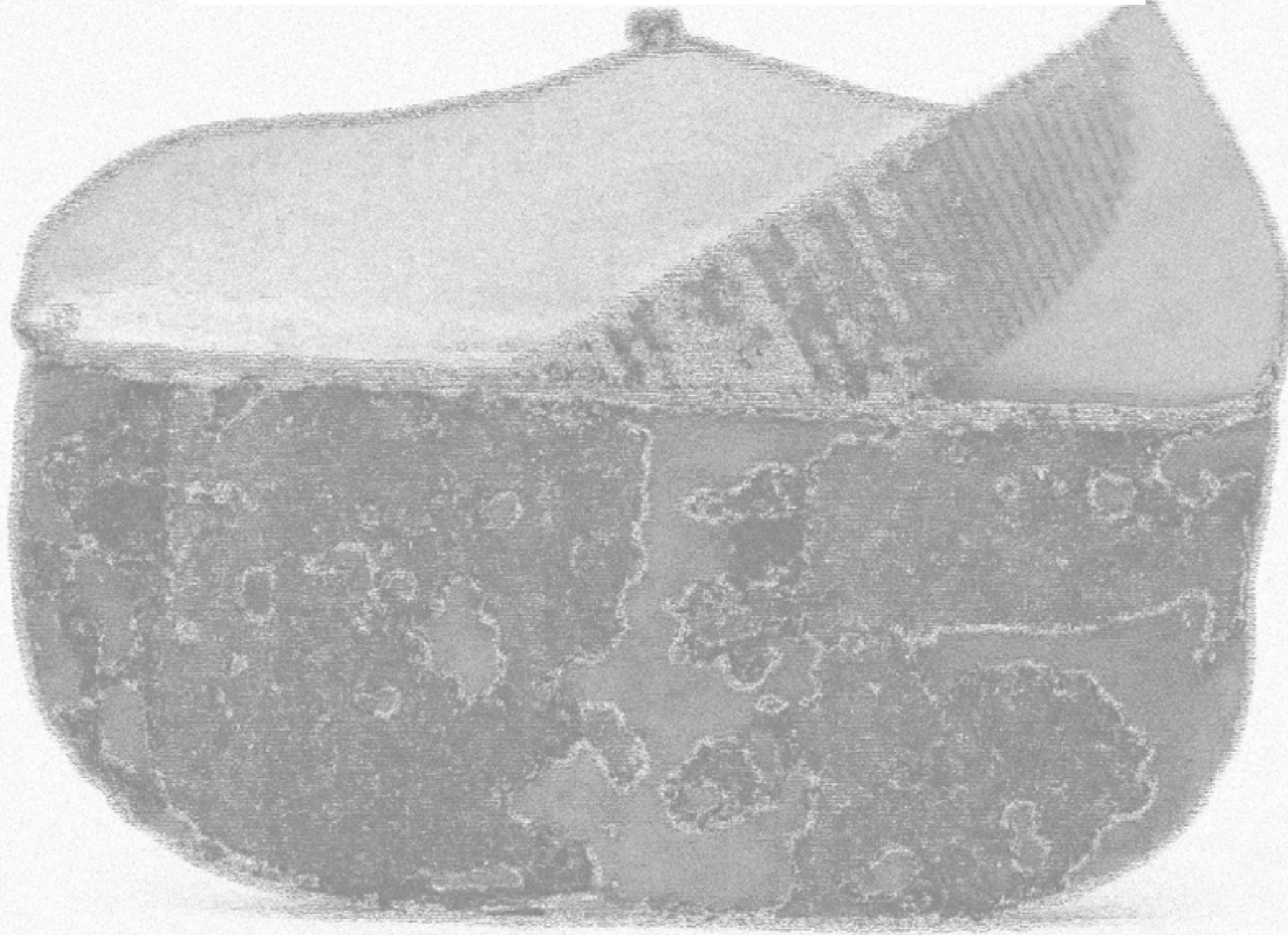
Οι δύο πρώτες συναντήσεις επικεντρώθηκαν στο «χτίσιμο της Ομάδας» με δραστηριότητες γνωριμίας και ενσυναίσθησης, με στόχο την καλλιέργεια της αίσθησης της ομάδας και της εξοικείωσης με τους στόχους του έργου. Η κατανόηση των εμποδίων οργανώθηκε σε πολλαπλά επίπεδα, όπως το φυσικό περιβάλλον, η πρόσβαση στην πληροφορία και η σχέση με το εκθεσιακό περιεχόμενο, σύμφωνα με τις αρχές του Καθολικού Σχεδιασμού και του κοινωνικού μοντέλου της αναπηρίας. Στις επόμενες συναντήσεις, η Ομάδα Έργου πέρασε στον επιτόπιο έλεγχο των εκθεσιακών ενότητων, εντοπίζοντας εμπόδια και σημεία ενδιαφέροντος και αναπτύσσοντας συλλογικά ιδέες και προτάσεις, με στόχο την από κοινού διαμόρφωση των προτάσεων παρέμβασης. Οι συναντήσεις ολοκληρώθηκαν με ένα στάδιο συνολικής ανασκόπησης και αξιολόγησης, διασφαλίζοντας ότι οι τελικές προτάσεις προέκυψαν μέσα από έναν κύκλο συνεχούς διαλόγου, ανατροφοδότησης και αναστοχασμού, ο οποίος αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό των συμμετοχικών και συμπεριληπτικών προσεγγίσεων στον μουσειακό σχεδιασμό (Simon, 2010).

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©IMMA 2026

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©IMMA 2026

- 04.1** ΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΩΣ ΦΟΡΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ & Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ ΤΟΥ ΙΜΜΑ
- 04.2** Η ΤΕΧΝΗ ΩΣ ΜΕΣΟ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΕΣ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ
- 04.3** ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΩΦΩΝ & ΒΑΡΗΚΟΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ
- 04.4** ΜΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ & ΜΕ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ: ΓΙΑΤΙ ΕΧΕΙ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟ «ΜΑΖΙ»;

NEW YORK CITY
DIVA

ΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΩΣ ΦΟΡΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΚΑΙ Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ & ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ ΤΟΥ ΙΜΜΑ

04.1

**ΑΘΗΝΑ ΠΑΥΛΙΔΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ, ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΟΣ, ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ ΚΑΙ
ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**

Ο ρόλος των μουσείων στη διαμόρφωση μιας κοινωνίας προσβάσιμης, ισότιμης και συμπεριληπτικής είναι καίριας σημασίας. Στον 21ο αιώνα, τα μουσεία και τα πολιτιστικά ιδρύματα μπορούν και οφείλουν να λειτουργούν ως μοχλοί κοινωνικής αλλαγής, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ανθρώπων. Εξάλλου, από τη φύση τους αλλά και σύμφωνα με τον ορισμό τους, τα μουσεία καλούνται να είναι ανοιχτοί και προσβάσιμοι χώροι για όλα τα άτομα, χωρίς διακρίσεις ή αποκλεισμούς. Οι δράσεις που εντάσσονται στο πεδίο της προσβασιμότητας και της συμπεριληψής αποσκοπούν στη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης όλων των επισκεπτών και επισκεπτριών στον πολιτισμό και στη δυνατότητα ενεργής συμμετοχής τους στην πολιτιστική εμπειρία, ανεξαρτήτως ηλικίας, αναπηρίας ή πολιτισμικού υπόβαθρου, καθώς η σύγχρονη μουσειολογία αντιλαμβάνεται την προσβασιμότητα όχι μόνο ως φυσική

πρόσβαση αλλά και ως ουσιαστική ένταξη και εμπλοκή του κοινού (Eardley & Jones, 2025).

Στο πλαίσιο της προσβασιμότητας ατόμων με αναπηρία, υλοποιούνται παρεμβάσεις τόσο στο κτηριακό όσο και στο εκθεσιακό περιβάλλον, με στόχο τη δημιουργία προσβάσιμων χώρων μέσω υποδομών όπως ράμπες, ανελκυστήρες και κατάλληλος φωτισμός, καθώς και την ανάπτυξη και παροχή προσβάσιμων εργαλείων, όπως ακουστικοί οδηγοί, περιγραφική αφήγηση, υλικό σε κώδικα γραφής και ανάγνωσης Braille και υπηρεσίες στη νοηματική γλώσσα (Monaco, 2016).

Παράλληλα, τα μουσεία σχεδιάζουν και υλοποιούν δράσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα που ενσωματώνουν τις αρχές της συμπεριληψής, δίνοντας έμφαση τόσο στη διαπολιτισμική προσέγγιση όσο και στην ανάδειξη πολλαπλών και διαφορετικών αφηγήσεων μέσα από τις συλλογές τους (Hooper-Greenhill, 2007). Μέσα από αυτή τη δυναμική, τα μουσεία μετασχηματίζονται από θεσμούς αφιερωμένους στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς σε ενεργούς χώρους κοινωνικού διαλόγου, συμμετοχής και ισότητας. Η ποικιλομορφία, η ισότητα, η προσβασιμότητα και η συμπεριληψη σε όλες τις διαστάσεις της οργανωτικής δομής και του προγραμματισμού των μουσείων αποτελούν σήμερα κεντρικά ζητήματα της σύγχρονης μουσειολογικής θεωρίας και πρακτικής, καθώς και του ευρύτερου πεδίου των τεχνών και του πολιτισμού. Ωστόσο, οι ανισότητες και οι πρακτικές αποκλεισμού εξακολουθούν να υφίστανται σε όλους τους τύπους μουσείων, αναδεικνύοντας την ανάγκη για δομικές και συστημικές παρεμβάσεις (Cole & Lott, 2019).

Το ΙΜΜΑ ανταποκρίνεται στον σύγχρονο ορισμό του μουσείου και στον κοινωνικό του ρόλο, επιδιώκοντας να αποτελέσει έναν χώρο διαλόγου, κοινωνικής συνοχής και έναν χώρο που συνδυάζει την ψυχαγωγία με την εκπαίδευση και προάγει την ψυχική υγεία. Έχοντας ως βασικό του προσανατολισμό τη λειτουργία του ως ενός μουσείου ανοιχτού, προσβάσιμου και φιλόξενου για όλους, το ΙΜΜΑ επιδιώκει οι αρχές της προσβασιμότητας, της κατανόησης της διαφορετικότητας, του σεβασμού προς τον άλλον και της συμπεριληψής να διέπουν τον σχεδιασμό όλων των δράσεών του. Προς αυτή την κατεύθυνση τα δύο τελευταία χρόνια έχει ξεκινήσει τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής προσβασιμότητας και συμπεριληψής. Στο πλαίσιο αυτό, επιζητά τη συμβουλευτική υποστήριξη εξειδικευμένων συνεργατών, συμβούλων προσβασιμότητας και φορέων που εκπροσωπούν άτομα με αναπηρία, ώστε να διασφαλίζεται ότι οι δράσεις και οι παρεμβάσεις σχεδιάζονται και υλοποιούνται σε στενή συνεργασία με τις ίδιες τις κοινότητες. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η αρχή του συν-σχεδιασμού (co-design), η οποία αποτελεί βασικό πυλώνα για την επίτευξη ουσιαστικής συμπεριληψής στον μουσειακό χώρο (Cole & Lott, 2019).

Προς αυτή την κατεύθυνση εντάχθηκαν στον προγραμματισμό του ξεναγήσεις με ταυτόχρονη διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα (ΕΝΓ) σε συστηματική πλέον βάση, αλλά και ειδικά σχεδιασμένες δράσεις που προάγουν τη συμπερίληψη και την ισότιμη πρόσβαση στον μουσειακό χώρο. Η εκπαιδευτική δράση «Μια πολύγλωσση ιστορία στο Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα» αποτέλεσε το πρώτο οργανωμένο βήμα του IMMA που εντάσσεται στην ευρύτερη στρατηγική του για την εξασφάλιση της συμπερίληψης και της προσβασιμότητας. Πρωταρχικός στόχος του προγράμματος ήταν η ισότιμη συμμετοχή Κ(κ)ωφών/βαρηκών και ακουόντων παιδιών στο Μουσείο, η ενίσχυση της συνεργασίας τους και η ανάπτυξη της ενσυναίσθησης σε θέματα αναπηρίας μέσω της δημιουργίας μικτής ομάδας παιδιών και της αλληλεπίδρασής τους σε ένα ασφαλές περιβάλλον με βασικό εργαλείο την ΕΝΓ. Σκόπιμα και στρατηγικά το IMMA επέλεξε να ξεκινήσει τα πρώτα του βήματα στην προσβασιμότητα από μία δράση που απευθυνόταν σε παιδιά, παρά τις δυσκολίες και τις προκλήσεις. Έχοντας πολυετή εμπειρία στον σχεδιασμό και την υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για παιδιά όλων των ηλικιών, στόχος ήταν η ανάπτυξη μιας εκπαιδευτικής δράσης που προάγει την ισότιμη συμμετοχή των παιδιών στην εκπαίδευση και τον πολιτισμό.

Στη συνέχεια, το IMMA, μαζί με άλλα 9 μουσεία της Ελλάδας, εντάχθηκε στη δράση «Σημεία Συνάντησης» της Off Stream, κατά την οποία ενήλικα άτομα με και χωρίς αισθητηριακές αναπηρίες συμμετείχαν σε μια πολυαισθητηριακή εμπειρία επαφής με ένα έργο τέχνης της μόνιμης Συλλογής του. Μέσα από τη χρήση απτικών βοηθημάτων, τη διερμηνεία στην ΕΝΓ και τη διαδικασία του συν-σχεδιασμού, τα συμμετέχοντα άτομα προσέγγισαν το έργο βιωματικά, συνέβαλαν στη δημιουργική του περιγραφή και ανέπτυξαν έναν ουσιαστικό διάλογο γύρω από τη σύγχρονη καλλιτεχνική έκφραση, την ιστορική μνήμη και την προσβασιμότητα στον πολιτισμό. Το τελικό αποτέλεσμα της δράσης θα αποτελέσει τη βάση για τη δημιουργία μιας καθολικά προσβάσιμης καρτ ποστάλ με το έργο τέχνης, η οποία θα διατίθεται στο πωλητήριο του IMMA και θα αξιοποιηθεί και ως εργαλείο προσβασιμότητας.

Οι πρώτες αυτές συμπεριληπτικές δράσεις στο IMMA, μας οδήγησαν σε αυτοκριτική και μια πρώτη αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης στο πεδίο της προσβασιμότητας τόσο όσον αφορά τη διανοητική προσβασιμότητα στον εκθεσιακό χώρο και την πρόσληψη του μουσειολογικού αφηγήματος, όσο και την κτηριακή και χωροταξική καθώς και τον σχεδιασμό των ποικίλων δράσεων κοινού. Τέθηκε λοιπόν η ανάγκη για μία ολιστική προσέγγιση της προσβασιμότητας στο IMMA, συνειδητοποιώντας ότι η ουσιαστική εφαρμογή της συμπερίληψης δεν μπορεί να επιτευχθεί μέσω αποσπασματικών ή μονοδιάστατων παρεμβάσεων, αλλά προϋποθέτει μια μακροπρόθεσμη και συστηματική διαδικασία, η οποία βασίζεται στην καλλιέργεια σχέσεων εμπιστοσύνης με τις κοινότητες των ατόμων με αναπηρία. Κεντρικό στοιχείο αυτής της διαδικασίας αποτελεί η ενεργή συμμετοχή των ίδιων των ατόμων στη λήψη αποφάσεων.

Υπό αυτό το πρίσμα, η διαμόρφωση μιας σαφούς, συνεκτικής και ολιστικής στρατηγικής για την ισότιμη πρόσβαση και τη συμπερίληψη, η οποία να διαπερνά το σύνολο της λειτουργίας και της δραστηριότητας του οργανισμού, καθίσταται καθοριστικής σημασίας σύμφωνα με τις σύγχρονες διεθνείς κατευθυντήριες γραμμές για τον κοινωνικό ρόλο των μουσείων (UNESCO, 2015· ICOM, 2019). Μια τέτοια στρατηγική προϋποθέτει ένα οργανωμένο σχέδιο δράσης με σαφώς προσδιορισμένους στόχους, προσδοκώμενα αποτελέσματα και ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο παρακολούθησης και

αξιολόγησης, με σκοπό τη συνεχή βελτίωση και αναβάθμιση των δράσεων και παρεμβάσεων του μουσείου. Το οργανωμένο αυτό σχέδιο δράσης επιχειρεί να συγκροτήσει η παρούσα Μελέτη, μέσα από την έρευνα, την επιλογή συγκεκριμένης μεθοδολογίας, την καταγραφή και αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης, καθώς και τη διατύπωση προτάσεων και λύσεων που θα καταστήσουν τον μουσειακό χώρο προσβάσιμο, φιλόξενο και οικείο, ενώ παράλληλα θα ενισχύσουν την ελκυστικότητα, το ενδιαφέρον και την κατανόηση του μουσειολογικού αφηγήματός του για όλα τα άτομα.

Ακολουθώντας λοιπόν τις θεωρίες και τις μεθόδους του συμμετοχικού σχεδιασμού, της ενεργής εμπλοκής της κοινότητας στη μουσειακή πρακτική αλλά και την αρχή του αναπηρικού κινήματος «Τίποτα για εμάς χωρίς εμάς» θέσαμε μαζί με τους συνεργάτες και τις συνεργάτιδες μας στο επίκεντρο τα ίδια τα άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες. Μέσα από τη δική τους ματιά και τις ουσιαστικές τους παρατηρήσεις καταφέραμε και εμείς από την πλευρά του μουσείου, να αποστασιοποιηθούμε και να ανακαλύψουμε εκ νέου τον εκθεσιακό μας χώρο, να τον βιώσουμε με διαφορετικές αισθήσεις και να οραματιστούμε πώς θα μπορούσε να εξελιχθεί ώστε να μπορούν να τον προσεγγίζουν όλες οι ομάδες κοινού ισότιμα χωρίς κανένα αποκλεισμό. Μάλιστα, αξιοσημείωτο είναι ότι πολλές από τις προτάσεις της Μελέτης για την προσβασιμότητα των ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες, διαπιστώσαμε ότι θα μπορούσαν να βελτιώσουν αρκετά τη μουσειακή εμπειρία πολλαπλών ομάδων κοινού, όπως τα άτομα τρίτης ηλικίας και τα μικρά παιδιά. Η παρούσα Μελέτη συνδιαμορφώθηκε από μία διεπιστημονική Ομάδα Έργου

συμπεριλαμβανομένων των ίδιων των ατόμων με αναπηρία καθιστώντας το Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα πρωτοπόρο και τη συγκεκριμένη συνεργασία με την Off Stream ένα παράδειγμα καλής πρακτικής για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση αντίστοιχων έργων. Όλοι μαζί εφαρμόσαμε στην πράξη το Μουσείο το οποίο συν-δημιουργείται και βρίσκεται σε συνεχή αλληλεπίδραση με την κοινότητα την οποία καλείται να υπηρετεί.

ΑΘΗΝΑ ΠΑΥΛΙΔΟΥ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ NICHEM MEROUCHE ©IMMA 2025

01 Σύμφωνα με έρευνες, τα μουσεία έχουν τη δυνατότητα όχι μόνο να αντιμετωπίσουν τους βασικούς δείκτες κοινωνικού αποκλεισμού, αλλά και να διαδραματίσουν έναν ευρύτερο, μοναδικό, ρόλο στην αντιμετώπιση της ανισότητας και των διακρίσεων (RCMG, 2000). Για τον λόγο αυτό, αναπτύσσουν συνεργασίες με κοινότητες και φορείς που εκφράζουν υποεκπροσωπούμενες κοινωνικές ομάδες, επιδιώκοντας τη διαμόρφωση εκθέσεων και δράσεων μέσα από συμμετοχικές διαδικασίες.

02 Η δράση σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε την περίοδο 2024-2025 από το IMMA και την εταιρεία Inclusive Lines, που ειδικεύεται στη σχεδίαση προσβάσιμων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και τη στενή συνεργασία και συνεχή συμβουλευτική σε θέματα κώφωσης και βαρηκοΐας του Κέντρου Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας (ΚΕΝΓ), ενώ έλαβε την επιχορήγηση και την αιγίδα του ΥΠΠΟ-ΔΙΝΕΠΟΚ. Στο πιλοτικό πρόγραμμα συμμετείχαν μαθητές και μαθήτριες από το 43ο Δημοτικό Σχολείο Θεσσαλονίκης και το Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Κωφών και Βαρηκόων Πανοράματος. Για περισσότερες πληροφορίες

βλ. <https://imma.edu.gr/draseis/polyglossi-istoria/>.

03 Τα Σημεία Συνάντησης 2025 υλοποιήθηκαν από την Off Stream σε συνεργασία με 10 μουσεία σε όλη την Ελλάδα, με την υποστήριξη του Κοινωνικού Ιδρύματος Ιωάννη Σ. Λάτση και την ευγενική χορηγία της Alumil. Για περισσότερες πληροφορίες για το έργο

βλ. <https://offstream.org/el/project/σημεία-συνάντησης-2/>.

Η ΤΕΧΝΗ ΩΣ ΜΕΣΟ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ

ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΕΣ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

04.2

ΜΑΥΡΟΓΕΝΗ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ **ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΣΛΑΒΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΙΜΜΑ**

Η τέχνη αποτελεί έναν από τους αρχαιότερους και πλέον πολυσύνθετους τρόπους ανθρώπινης έκφρασης. Ο ορισμός της παραμένει ασαφής και πολυδιάστατος, καθώς κάθε έργο τέχνης ενσωματώνει διαφορετικές σημασιολογικές, πολιτισμικές και αισθητικές αναφορές. Η δυσκολία οριοθέτησής της έγκειται στο γεγονός ότι αντανακλά τόσο την υποκειμενικότητα του δημιουργού όσο και το κοινωνικοϊστορικό πλαίσιο εντός του οποίου παράγεται. Η ανάλυση των βασικών θεωριών που διέπουν την τέχνη συμβάλλει ουσιαστικά στην κατανόηση της λειτουργίας και του ρόλου της. Μέσα από αυτές, αναδεικνύονται οι πολλαπλές δυνατότητές της ως πεδίου δημιουργίας, επικοινωνίας και νοηματοδότησης που αντανακλά τις διαρκώς εξελισσόμενες προσδοκίες και ικανότητες της ανθρώπινης δημιουργικότητας (Isrow, 2017).

Σύμφωνα με τον Davies (2015), η τέχνη μπορεί να οριστεί είτε ως η ικανότητα υλοποίησης και αναγνώρισης σημαντικών αισθητικών στόχων είτε ως οτιδήποτε αναγνωρίζεται θεσμικά και κοινωνικά ως έργο τέχνης και το οποίο εμπεριέχει στοιχεία γνώσης, φαντασίας και ευαισθησίας. Η προσέγγιση αυτή αναδεικνύει τη δυναμική φύση της τέχνης και τη στενή της σύνδεση με τα πολιτισμικά συστήματα αναφοράς. Η καλλιτεχνική δημιουργία δεν αποτυπώνει μόνο την ατομική οπτική του καλλιτέχνη, αλλά και τις κοινωνικές, πολιτισμικές και αξιακές συνθήκες της εποχής του.

Ειδωμένο υπό το πρίσμα αυτό, κάθε έργο τέχνης, μέσω της μορφής και του περιεχομένου του, ενεργοποιεί ένα ευρύ φάσμα συναισθημάτων και βιωματικών εμπειριών και αγγίζει θεμελιώδεις πτυχές της ανθρώπινης ψυχοσύνθεσης (Davies et al., 2009). Η αισθητική εμπειρία εμπλουτίζεται μέσα από ζητήματα αξίας, γνώσης και συναισθηματικής ανταπόκρισης, τα οποία συμβάλλουν στη διαχρονικότητα και τη διαπολιτισμική παρουσία της τέχνης.

Ιδιαίτερη σημασία κατέχει ο ρόλος της εικόνας στην καλλιτεχνική έκφραση. Η εικόνα δεν περιορίζεται στην οπτική αναπαράσταση, αλλά περιλαμβάνει και τη νοητική εικόνα που διαμορφώνεται στον θεατή μέσω της πρόσληψης του έργου. Η εικόνα λειτουργεί ως βασικό μέσο επικοινωνίας ιδεών και συναισθημάτων, καθιστώντας την αναπόσπαστο στοιχείο της καλλιτεχνικής διαδικασίας και της νοηματοδότησης.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΜΟΝΙΜΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΙΜΜΑ.
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ © ΙΜΜΑ 2026

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ © ΙΜΜΑ 2026

Υπό το πρίσμα αυτό, η τέχνη μπορεί να θεωρηθεί ως η υλοποίηση της σκέψης σε εικόνες, μέσω της οποίας αφηρημένες έννοιες, συναισθήματα και βιώματα μετατρέπονται σε απτές ή νοητές αναπαραστάσεις. Η διαδικασία αυτή δημιουργεί έναν διαδραστικό χώρο μεταξύ δημιουργού και κοινού, διευκολύνοντας τη συναισθηματική σύνδεση και την κατανόηση σύνθετων εννοιών.

Δεδομένου ότι η έννοια της τέχνης εξελίσσεται διαχρονικά, αντανακλώντας τις κοινωνικές και πολιτισμικές μεταβολές, ο ορισμός της παραμένει αντικείμενο διαρκούς θεωρητικής αναζήτησης. Η τέχνη, ως δραστηριότητα και προϊόν, επιτρέπει την ενεργή συμμετοχή του κοινού, το οποίο καλείται να ερμηνεύσει και να κατανοήσει το έργο μέσα από τις προσωπικές του εμπειρίες και αντιλήψεις. Με αυτόν τον τρόπο, η τέχνη αποκτά όχι μόνο αισθητική αλλά και γνωστική, κοινωνική και συναισθηματική αξία. Η τέχνη, πέρα από την αισθητική της διάσταση, διαδραματίζει θεμελιώδη ρόλο στην ανθρώπινη έκφραση, την προσωπική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή. Η διερεύνηση του εννοιολογικού της πλαισίου και της πολυπλοκότητας που τη χαρακτηρίζει κρίνεται απαραίτητη προκειμένου να κατανοηθεί σε βάθος η σημασία της ως μέσο ενσωμάτωσης και ισότιμης συμμετοχής (Sherman & Morrissey, 2017). Η προώθηση των τεχνών συμβάλλει καθοριστικά στη δημιουργία εμπειριών που ενισχύουν τη συναισθηματική, πνευματική και πολιτισμική εμπλοκή του ατόμου. Η τέχνη λειτουργεί ως μέσο διαμόρφωσης αντιλήψεων και ενίσχυσης του κοινωνικού διαλόγου, αναδεικνύοντας κρίσιμα κοινωνικά ζητήματα.

Επομένως, η πρόσβαση στον πολιτισμό και η ενεργή συμμετοχή στην καλλιτεχνική δημιουργία αποτελούν θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και βασικούς δείκτες κοινωνικής συνοχής. Τα άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες δεν θα πρέπει να αποκλείονται από την καλλιτεχνική και πολιτιστική εμπειρία. Τουναντίον, η συμπερίληψη ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες, άτομα με αναπηρία όρασης, άτομα Κ(κ)ωφά ή βαρήκοα, στον χώρο της τέχνης αναδεικνύεται σε κρίσιμο πεδίο κοινωνικής πολιτικής και πολιτιστικής ανάπτυξης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω της Στρατηγικής για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021–2030, προωθεί πολιτικές που στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής, την κοινωνική ένταξη και την ισότιμη συμμετοχή τους στον πολιτισμό (European Commission, 2021).

Οι εικαστικές δραστηριότητες προσφέρουν στα άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες τη δυνατότητα πρόσβασης στην τέχνη μέσω προσαρμοσμένων και συμπεριληπτικών προσεγγίσεων, ενισχύοντας την προσωπική τους ανάπτυξη, την αυτονομία και την κοινωνική ενσωμάτωση (Grabowski, et al., 2024) Παράλληλα, οι δραστηριότητες αυτές συμβάλλουν στη δημιουργία περιβαλλόντων ενσυναίσθησης και συνεργασίας, μειώνοντας το αίσθημα κοινωνικής απομόνωσης και ενισχύοντας την επικοινωνία και την αμοιβαία κατανόηση (Council of Europe, 2017).

Τέλος, η αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών πρόσβασης στην τέχνη αναδεικνύει νέους τρόπους αισθητικής αντίληψης, οι οποίοι υπερβαίνουν τις παραδοσιακές πολυαισθητηριακές προσεγγίσεις και ενθαρρύνουν τον διάλογο, τη συμπερίληψη και την ενεργή συμμετοχή στην πολιτιστική εμπειρία, ιδίως στο εικαστικό περιβάλλον (Rusu, 2017).

Συμπερασματικά, η διασφάλιση της πρόσβασης στην τέχνη και την πολιτιστική ζωή για τα άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες συνιστά όχι μόνο νομική υποχρέωση, αλλά και ουσιαστική προϋπόθεση για τη δημοκρατική λειτουργία του πολιτισμού. Η ανάπτυξη ολοκληρωμένων πολιτικών προσβασιμότητας, η αξιοποίηση της τεχνολογίας και η καλλιέργεια μιας κουλτούρας συμπερίληψης μπορούν να συμβάλλουν καθοριστικά στη δημιουργία ενός πολιτιστικού περιβάλλοντος ανοιχτού και προσβάσιμου για όλους.

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ HICHEM MEROUCHE ©IMMA 2025.

ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΩΦΩΝ & ΒΑΡΗΚΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

04.3

ΣΠΥΡΟΣ ΚΟΥΖΕΛΗΣ ΔΙΕΡΜΗΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ, ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ, ΙΔΡΥΤΗΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΜΙΥΛ

Η έννοια της προσβασιμότητας στους μουσειακούς οργανισμούς έχει μετασημασιολογικά κατά τις τελευταίες δεκαετίες, μεταβαίνοντας από ένα φιλανθρωπικό μοντέλο «ειδικών παροχών» σε ένα δικαιωματικό και κοινωνικό παράδειγμα, το οποίο αντιμετωπίζει την ισότιμη συμμετοχή στον πολιτισμό ως θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα. Στο πλαίσιο αυτό, το μουσείο αναγνωρίζεται ως δημόσιος θεσμός κοινωνικής ένταξης και πολιτισμικής δημοκρατίας και όχι αποκλειστικά ως χώρος διατήρησης και έκθεσης συλλογών (Black, 2012· Sandell, 2007).

Σύμφωνα με τη σύγχρονη μουσειολογική θεωρία, η προσβασιμότητα δεν περιορίζεται στη φυσική ή χωρική πρόσβαση, αλλά περιλαμβάνει εξίσου τις πληροφοριακές, επικοινωνιακές και γλωσσικές διαστάσεις της εμπειρίας του επισκέπτη και της επισκέπτριας. Ιδίως για τα άτομα με απώλεια ακοής, οι κύριοι αποκλεισμοί προκύπτουν όχι αποκλειστικά από το δομημένο περιβάλλον, αλλά κυρίως από την αδυναμία πρόσβασης στη γλωσσική και ερμηνευτική πληροφορία που συγκροτεί τον πυρήνα της μουσειακής αφήγησης (Falk & Dierking, 2013). Έτσι, η ακουοκεντρική οργάνωση ξεναγήσεων, οπτικοακουστικών παρουσιάσεων χωρίς υπότιτλους ή διερμηνεία στη Νοηματική Γλώσσα και η έλλειψη οπτικών ισοδύναμων δημιουργούν δομικά εμπόδια που περιορίζουν την ισότιμη γνωστική και πολιτισμική συμμετοχή.

Η παραπάνω θεώρηση εδράζεται στο κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας, σύμφωνα με το οποίο η αναπηρία δεν απορρέει από ατομικά χαρακτηριστικά, αλλά από την αλληλεπίδραση του ατόμου με μη προσβάσιμα περιβάλλοντα και πρακτικές (Oliver, 2013). Υπό αυτή την οπτική, η έλλειψη γλωσσικής προσβασιμότητας στα μουσεία δεν αποτελεί ατομικό «έλλειμμα» του Κ(κ)ωφού επισκέπτη, αλλά θεσμική αστοχία του οργανισμού. Παράλληλα, ο Καθολικός Σχεδιασμός (Universal Design) και ο Σχεδιασμός για Όλους (Design for All) προτείνουν ότι οι πολιτιστικοί χώροι οφείλουν εξαρχής να σχεδιάζονται ώστε να εξυπηρετούν την ποικιλομορφία των χρηστών, χωρίς να απαιτούνται μεταγενέστερες εξειδικευμένες προσαρμογές (Story et al., 1998). Η αρχή αυτή μετατοπίζει την προσβασιμότητα από το περιθώριο στον πυρήνα της μουσειακής πολιτικής, αναγνωρίζοντάς την ως κριτήριο ποιότητας του ίδιου του πολιτιστικού προϊόντος.

Η δικαιωματική διάσταση θεμελιώνεται νομικά από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών μέσω της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, η οποία κατοχυρώνει ρητά την πρόσβαση στην πληροφορία, την επικοινωνία και τον πολιτισμό ως υποχρέωση των κρατών και των δημόσιων φορέων (άρθρα 9 και 30). Η Ελλάδα έχει κυρώσει τη Σύμβαση με τον Νόμο 4074/2012, δεσμευόμενη για την άρση εμποδίων και την παροχή εύλογων προσαρμογών, συμπεριλαμβανομένης της διερμηνείας στη Νοηματική Γλώσσα (Νόμος 4074/2012).

Πέραν όμως της δικαιωματικής υποχρέωσης, η προσβασιμότητα τεκμηριώνεται και ως ζήτημα δημογραφικής και κοινωνικής αναγκαιότητας. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, πάνω από το 5% του παγκόσμιου πληθυσμού εμφανίζει σημαντική απώλεια ακοής (WHO, 2021). Στην Ελλάδα, εκτιμάται ότι περισσότερα από 500.000 άτομα παρουσιάζουν κάποια μορφή βαρηκοΐας, ενώ αρκετές δεκάδες χιλιάδες αποτελούν Κωφούς χρήστες της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας, συγκροτώντας αναγνωρισμένη γλωσσική και πολιτισμική κοινότητα. Τα δεδομένα αυτά καταδεικνύουν ότι η γλωσσική προσβασιμότητα δεν αφορά μια μειονότητα, αλλά ένα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού και, συνεπώς, δυνητικό κοινό των πολιτιστικών οργανισμών.

Ιδιαίτερη σημασία αποκτά η αναγνώριση της Νοηματικής Γλώσσας όχι ως απλής τεχνικής υποστήριξης, αλλά ως αυτόνομου φυσικού γλωσσικού συστήματος με δική του γραμματική, σύνταξη και πολιτισμική διάσταση. Η διεθνής έρευνα στην Deaf Studies υπογραμμίζει ότι η πρόσβαση μέσω της μητρικής γλώσσας ενισχύει τη γνωστική κατανόηση, τη συναισθηματική εμπλοκή και την αίσθηση ταυτότητας των Κωφών επισκεπτών (Ladd, 2003). Συνεπώς, η διερμηνεία στη Νοηματική Γλώσσα δεν διασφαλίζει μόνο την κατανόηση της πληροφορίας, αλλά επιτρέπει την πλήρη συμμετοχή στη μουσειακή εμπειρία ως πολιτισμικό γεγονός.

Υπό αυτό το πρίσμα, η παροχή διερμηνείας στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα στα μουσεία μπορεί να ιδωθεί διττά: αφενός ως αναγκαία προϋπόθεση ισοτιμίας και άρσης διακρίσεων, αφετέρου ως ποιοτική αναβάθμιση του ίδιου του μουσειακού προϊόντος. Η παρουσία διερμηνέων, βίντεο στην ΕΝΓ και οπτικοκεντρικών μέσων εμπλουτίζει την

εμπειρία μέσω πολυτροπικής (multimodal) αφήγησης, ενισχύει την αλληλεπίδραση, δημιουργεί αίσθηση ορατότητας και ενδυναμώνει τη σχέση του μουσείου με νέες κοινότητες κοινού (Simon, 2010). Με άλλα λόγια, η προσβασιμότητα δεν λειτουργεί αποκλειστικά ως μηχανισμός αποκατάστασης ανισοτήτων, αλλά και ως στρατηγική πολιτισμικής καινοτομίας.

Συνολικά, η διεθνής βιβλιογραφία συγκλίνει στο ότι τα μουσεία που ενσωματώνουν συστηματικά γλωσσικά προσβάσιμες πρακτικές και συνεργάζονται με τις ίδιες τις κοινότητες χρηστών επιτυγχάνουν υψηλότερα επίπεδα συμμετοχής, εμπιστοσύνης και κοινωνικής νομιμοποίησης. Η προσβασιμότητα για Κ(κ)ωφά και βαρήκοα άτομα, συνεπώς, δεν συνιστά περιφερειακή πολιτική, αλλά κεντρικό άξονα δημοκρατικής λειτουργίας και βιώσιμης ανάπτυξης των πολιτιστικών οργανισμών.

ΣΠΥΡΟΣ ΚΟΥΖΕΛΗΣ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©ΙΜΜΑ 2025.

01

02

03

04

05

01 ΞΥΛΙΝΑ ΒΑΖΑΚΙΑ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΚΟΠΤΗΣ ΜΕ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΝΑΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΔΕΡΦΗΣ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΛΑ, ΠΕΡ. 1904-08, ΣΥΛΛΟΓΗ ©IMMA

02 ΠΑΛΑΜΑΡΙΑ, ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ, ΣΥΛΛΟΓΗ ©IMMA

03 ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ ΑΠΟ ΕΠΙΤΟΠΙΟ ΕΛΕΓΧΟ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΣΤΗΝ 1Η ΕΚΘΕΣΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΝΙΣΕΜ ΜΕΡΟΥΣΧΕ ©IMMA 2025.

04 ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ ΑΠΤΙΚΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΚΟΙΝΟΥ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©IMMA 2025.

05 ΟΘΩΜΑΝΙΚΟ ΦΙΡΜΑΝΙ ΤΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝΟΥ ΑΒΔΟΥΛ ΑΖΙΖ, ΣΥΛΛΟΓΗ ©IMMA.

ΜΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ & ΜΕ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ: ΓΙΑΤΙ ΕΧΕΙ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟ «ΜΑΖΙ»;

04.4

ΧΑΡΑ ΚΑΝΑΡΗ**ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ & ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ****ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ**

Η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στα μουσεία αποτελεί ένα ζήτημα που συγκεντρώνει διεθνώς όλο και πιο αυξημένο ενδιαφέρον και ιδιαίτερα τις δύο τελευταίες δεκαετίες (Erdogan O'Connor, 2025). Το κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας και οι γενικότερες κοινωνικές διεκδικήσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και για πιο ισότιμες, δίκαιες και συμπεριληπτικές κοινωνίες, έχουν συμβάλει στη μελέτη και στην ανάπτυξη ποικίλων εφαρμογών και δράσεων προσβασιμότητας, στην ανάδειξη των διαφορετικών φραγμών πρόσβασης και στους τρόπους που αυτοί επιδρούν και αλληλεπιδρούν στη συνολική μουσειακή εμπειρία αλλά και στη σχέση του μουσείου με την κοινωνία και την ποικιλομορφία των κοινοτήτων της (Κανάρη, 2023' Pressman & Schulz, 2021).

Με το πέρασμα του χρόνου αναδεικνύεται όλο και περισσότερο η μη στατική φύση της έννοιας και της νοηματοδότησης της προσβασιμότητας όπως είχε εύστοχα επισημάνει αρκετά χρόνια πριν ο Joseph Warner, μουσειολόγος με αναπηρία όρασης (Warner, 2013).

Σήμερα, η έννοια της προσβασιμότητας αποτελεί βασικό άξονα της συμπερίληψης –μαζί με τη συμμετοχή και την εκπροσώπηση– (Sandell, 1998), με στόχο την ποιότητα της μουσειακής εμπειρίας, και όχι ταυτόσημη έννοια με τη συμπερίληψη ούτε ένα είδος checklist παροχών και διευκολύνσεων πρόσβασης (Erdogan O'Connor, 2025' Warner, 2013). Αποτελεί δε κεντρικό στοιχείο του εκδημοκρατισμού των μουσείων (Μπούνια, 2015) και δεν αφορά μόνο τα άτομα με αναπηρία ως «ειδικές ομάδες» αλλά έναν πολύ μεγαλύτερο πληθυσμό του οικογενειακού, κοινωνικού και ευρύτερου περιβάλλοντος των ατόμων αυτών με θετικό αντίκτυπο στην κοινωνία ευρύτερα (Κανάρη, 2023).

Ανάμεσα σε άλλες διαστάσεις της πρόσβασης στα μουσεία –φυσική, αισθητηριακή, διανοητική, συναισθηματική/ψυχολογική, ψηφιακή κ.ά.– είναι και η πρόσβαση στη λήψη αποφάσεων. Η τελευταία αφορά διαδικασίες κατά τις οποίες τα μουσεία συμβουλευονται εκπροσώπους από διαφορετικές ομάδες κοινού, επικοινωνούν με τις κοινότητες και συνεργάζονται για τον σχεδιασμό ποικίλων δράσεων. Η πρόσβαση στη λήψη αποφάσεων συνδέεται άμεσα με την έννοια του εκδημοκρατισμού των μουσείων που προαναφέρθηκε και τη διασφάλιση της πρόσβασης όλων στα πολιτιστικά αγαθά χωρίς περιορισμούς και διακρίσεις (Μπούνια, 2015). Συνδέεται, επίσης, με τις συμμετοχικές πρακτικές και την έννοια του συμμετοχικού μουσείου που λειτουργεί όχι απλά για το κοινό του αλλά μαζί και με αυτό (Simon, 2010). Για τον λόγο αυτό οι συμμετοχικές πρακτικές θεωρούνται κατ' εξοχήν συμπεριληπτικές. Αφενός ενδυναμώνουν τα συμμετέχοντα άτομα από τις εκάστοτε κοινότητες ή ομάδες κοινού, αφετέρου συμβάλλουν στον μετασχηματισμό του μουσείου σε έναν πιο συμπεριληπτικό, δημοκρατικό και συμμετοχικό χώρο διαλόγου και συνάντησης κοινοτήτων και στην αλλαγή οπτικής των επαγγελματιών των μουσείων (Kreps, 2013' Νικονάνου & Μισιρλόγλου, 2023).

Αν και τα επίπεδα συμμετοχικότητας ποικίλουν (Simon, 2010), οι πρακτικές αυτές ξεπερνούν και δεν ταυτίζονται με την ενεργό συμμετοχή σε δράσεις ή την αλληλεπίδραση μεταξύ των συμμετεχόντων, ενώ μπορούν να διαπερνούν όλο το εύρος των λειτουργιών ενός μουσείου και όχι μόνο τις εκπαιδευτικές δράσεις (Νικονάνου & Μισιρλόγλου, 2023). Σε ένα πιο υψηλό επίπεδο συμμετοχικότητας και διαδικασίες συν-δημιουργίας, συν-σχεδιασμού και συνεισφοράς, το μουσείο δεν έχει τον χαρακτήρα της αυθεντίας και προσκαλεί τους συμμετέχοντες ως «ειδικούς της καθημερινότητας» (Kreps, 2013 όπ. αναφέρεται στο Νικονάνου & Μισιρλόγλου, 2023, σ.303) σε συλλογικές διαδικασίες παραγωγής γνώσης και συνεισφοράς. Αυτές οι bottom up διαδικασίες στην πολιτιστική συμμετοχή θεωρούνται σήμερα κλειδί για την ουσιαστική συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία στα μουσεία, στην τέχνη και τον πολιτισμό γενικότερα, καθώς η πολιτιστική συμμετοχή δεν σημαίνει μόνο πρόσβαση αλλά και συμβολή, συμμετοχή, συνεισφορά και συνδιαμόρφωση του πολιτισμικού γίγνεσθαι (Λενακάκης & Κανάρη, 2023' Leahy & Ferry, 2024).

Επιστρέφοντας στο θέμα της προσβασιμότητας που είναι και η εστίαση του παρόντος Έργου «Αισθήσεις σε Διάλογο», παρά το διεθνώς αυξανόμενο ενδιαφέρον για το ζήτημα αυτό, η πρόσβαση και η συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων για θέματα προσβασιμότητας φαίνεται να είναι η περισσότερο παραμελημένη. Αν και υπάρχουν παραδείγματα συμμετοχικών πρακτικών με άτομα με αναπηρία για άλλες δράσεις όπως εκθέσεις ή εκπαιδευτικά προγράμματα (Mavini et al., 2024; Sandell et al., 2010) που προτάσσουν το παράδειγμα μιας συμμετοχικής στροφής και ηθικής στον χώρο των μουσείων, ανάλογες πρακτικές συμμετοχικής προσβασιμότητας είναι εμφανώς λιγότερες και στον διεθνή χώρο (Erdogan O'Connor, 2025; Carrizosa et al., 2020). Όπως επισημαίνουν ερευνητές του πεδίου τα άτομα με αναπηρία συχνά συμμετέχουν σε στάδια σχεδιασμού παροχών προσβασιμότητας όπως κατά τη διαδικασία δοκιμής συγκεκριμένων παροχών (π.χ. ενός απτικού αντιγράφου κ.ά.), αλλά πολύ πιο σπάνια σε διαδικασίες λήψης απόφασης και συμμετοχικού σχεδιασμού προσβασιμότητας από την αρχή «ως ενεργοί συν-ερευνητές και συν-επαγγελματίες και όχι ως παθητικά υποκείμενα που εμπλέκονται στα τελικά στάδια» (Erdogan O'Connor, 2025, σ. 1).

Η συμμετοχική πρακτική προσβασιμότητας όπως την ορίζει η Erdogan O'Connor (2025, σ. 2), είναι μια διαδικασία ανάπτυξης εργαλείων, τεχνολογιών και projects μέσα από μία «συνεχή συνεργασία, συμβουλευτική και οικοδόμηση σχέσεων με άτομα και ομάδες με αναπηρία». Τέτοιου είδους πρακτικές συμβάλλουν ουσιαστικά στη μετατροπή της προσβασιμότητας σε μια κοινή πολιτιστική ευθύνη κατά την οποία οι προτάσεις, οι λύσεις και οι παροχές προσβασιμότητας δεν είναι σχεδιασμένες για άτομα με αναπηρία αλλά μαζί με τα άτομα με αναπηρία (Molek et al., 2025).

Τα παραδείγματα δράσεων συμμετοχικής προσβασιμότητας σε μουσεία ή και σε μνημεία του εξωτερικού, αναδεικνύουν διαδικασίες που ακολουθούνται, την ευρύτητα συνεργασιών και των εμπλεκόμενων μερών καθώς και τα αμοιβαία πολλαπλά οφέλη. Οι διαδικασίες περιλαμβάνουν σειρά συναντήσεων και όχι απλά μία συνάντηση ή κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, και δράσεις όπως διαβούλευση με την κοινότητα, focus groups, διαδικτυακές μελέτες για τις ανάγκες διαφορετικών κοινοτήτων, συζητήσεις με μέλη της κοινότητας και επαγγελματίες και ανταλλαγή εμπειριών, γνώσεων, προτάσεων κ.λπ., αναλύσεις, επισκέψεις και δράσεις στους ίδιους τους χώρους για τον από κοινού εντοπισμό περιορισμών αλλά και δυνατοτήτων, την διατύπωση και τη ανταλλαγή προτάσεων, εργαστήρια, την από κοινού εφαρμογή δράσεων ανάλογα με την περίπτωση κ.ά. Στις συλλογικές και συμμετοχικές αυτές διαδικασίες οι ομάδες -τα εμπλεκόμενα μέρη- ανάλογα με την περίπτωση αποτελούνται από άτομα με και χωρίς αναπηρία, άτομα με διαφορετικές αναπηρίες -στοιχείο που ενθαρρύνει και τον διάλογο μεταξύ διαφορετικών κοινοτήτων εντός της ευρύτερης αναπηρικής κοινότητας-, επαγγελματίες μουσείων, φοιτητές/τριες, άλλους επαγγελματίες, εκπροσώπους οργανώσεων κ.λπ. (D' Angelo et al., 2024; Erdogan O'Connor, 2025; Watchom et al., 2026). Οι προτάσεις προσβασιμότητας που προκύπτουν μέσα από αυτές τις διαδικασίες αναδεικνύουν και το πώς αυτές ωφελούν όχι μόνο την εκάστοτε ομάδα αλλά όλους αφού διευκολύνουν ή και εμπλουτίζουν με διαφορετικούς τρόπους την εμπειρία όλων (Watchom et al., 2026). Το στοιχείο αυτό συνάδει με τις αρχές του Καθολικού Σχεδιασμού που είναι βασικό θεωρητικό πλαίσιο για την προσβασιμότητα και τη συμπερίληψη στα μουσεία (Κανάρη, 2023).

Σε σχετικά παραδείγματα πρακτικών συμμετοχικής προσβασιμότητας με άτομα με διαφορετικές αναπηρίες -αισθητηριακές αναπηρίες, αυτισμό κ.ά.- αναδεικνύεται η σημασία της ισότιμης αντιμετώπισης αλλά και της ευελιξίας που απαιτείται κάθε φορά ανάλογα με τα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε μουσειακού χώρου. Κυρίως όμως αναδεικνύονται τα θετικά οφέλη για όλα τα εμπλεκόμενα άτομα και μέρη πέρα από τα όποια τελικά απτά "προϊόντα" ή εργαλεία προσβασιμότητας. Για τα ίδια τα άτομα με αναπηρία η πρακτική της συμμετοχικής προσβασιμότητας είναι ένας ισχυρός τρόπος για την ενδυνάμωσή τους, τη χειραφέτηση, την ορατότητα, το αίσθημα του ανήκειν και την απόδοση αξίας στη δική τους φωνή, αυξάνοντας έτσι την εμπιστοσύνη στους κόλπους της ευρύτερης κοινότητάς τους (Erdogan O'Connor, 2025). Έτσι, η προσβασιμότητα παύει να είναι ένα σύνολο πρακτικών λύσεων και μετατρέπεται σε μια συνεχή διαδικασία ενεργής ακρόασης, παραγωγής και ανταλλαγής γνώσης, μοιράσματος δύναμης και ενδυνάμωσης (Erdogan O'Connor, 2025), που μπορεί να οδηγήσει σε οργανωσιακές αλλαγές και σε μια πιο «συμπεριληπτική διακυβέρνηση» στον χώρο των μουσείων (Rodighiero. Design for All, 2025). Από την πλευρά των μουσείων οι πρακτικές συμμετοχικής προσβασιμότητας συμβάλλουν σε μια διευρυμένη κατανόηση της προσβασιμότητας στη βάση κοινών αξιών, στην ανάπτυξη μιας συναντίληψης και συνευθύνης για την προσβασιμότητα και τη συμπερίληψη μέσα στον μουσειακό οργανισμό (Κανάρη, 2023) και στη χάραξη ενός στρατηγικού σχεδιασμού συνεχούς βελτίωσης που μεταμορφώνει όλο το οικοσύστημα του μουσείου. Γιατί, «η προσβασιμότητα δεν ολοκληρώνεται ποτέ αν δεν συνοδεύεται από οργανωσιακές αλλαγές», και γιατί εντέλει η προσβασιμότητα δεν είναι απλά ένα τελικό προϊόν αλλά «διακυβέρνηση» για τη συμπερίληψη (Rodighiero. Design for All, 2025).

Εκτός από προτάσεις για ποικίλα φυσικά, αισθητηριακά, επικοινωνιακά, εξωτερικά ή εσωτερικά εμπόδια προσβασιμότητας, οι πρακτικές συμμετοχικής προσβασιμότητας συμβάλλουν και σε μια άλλη ιδιαίτερα σημαντική διάσταση: στην άρση ιδεολογικών φραγμών, στην ουσιαστική επικοινωνία με τις κοινότητες, στην κατανόηση, στην εξάλειψη στερεοτυπικών αντιλήψεων και εντέλει σε μια αλλαγή οπτικής. Έτσι, στο αρχικό ερώτημα του τίτλου αυτού του σύντομου κειμένου, στο γιατί έχει σημασία το «μαζί», εκτός από τα παραπάνω, είναι σημαντικό να ειπωθεί ότι οι πρακτικές συμμετοχικής προσβασιμότητας που καταργούν τις ιεραρχικές διαχωριστικές γραμμές της «αυθεντίας» του μουσείου και του κοινού, που συμβάλλουν στον συν-σχεδιασμό και στον ειλικρινή διάλογο, περιλαμβάνουν και τον αναστοχασμό πάνω στην ίδια τη συμμετοχική εμπειρία καθεαυτή. Αυτή η αναστοχαστική διαδικασία που συμβαίνει είτε στο πλαίσιο αντίστοιχων δραστηριοτήτων είτε αυθόρμητα και αβίαστα ως αποτέλεσμα της επικοινωνίας, της αλληλεπίδρασης και του μοιράσματος οδηγεί σε αμφισβήτηση προηγούμενων αντιλήψεων, αλλαγές στη σκέψη μας και στον τρόπο που κατανοούμε το “διαφορετικό” και τη συμπερίληψη. Και αυτή ακριβώς την αλλαγή νοοτροπίας που είναι κομβικής σημασίας για τη συμπερίληψη μπορούμε να την επιτύχουμε μέσα από καινοτόμες διαδικασίες αλλαγής παραδείγματος, συμμετοχικότητας, συν-σχεδιασμού και συνδημιουργίας σε χώρους πολιτισμού (Pozzo et al., 2020).

Ένα τέτοιο έμπρακτο παράδειγμα ουσιαστικού διαλόγου και συμμετοχικής ηθικής στον χώρο των μουσείων είναι και το πρόγραμμα «Αισθήσεις σε Διάλογο: Μια Συμμετοχική Προσέγγιση Προσβασιμότητας της Συλλογής του ΙΜΜΑ», τα αποτελέσματα του οποίου πιστεύουμε ότι ξεπερνούν τη χρονική του διάρκεια αφήνοντας ένα ουσιαστικό αποτύπωμα στην οικοδόμηση της σχέσης των μουσείων με το κοινό τους με έναν ειλικρινή και βιώσιμο τρόπο.

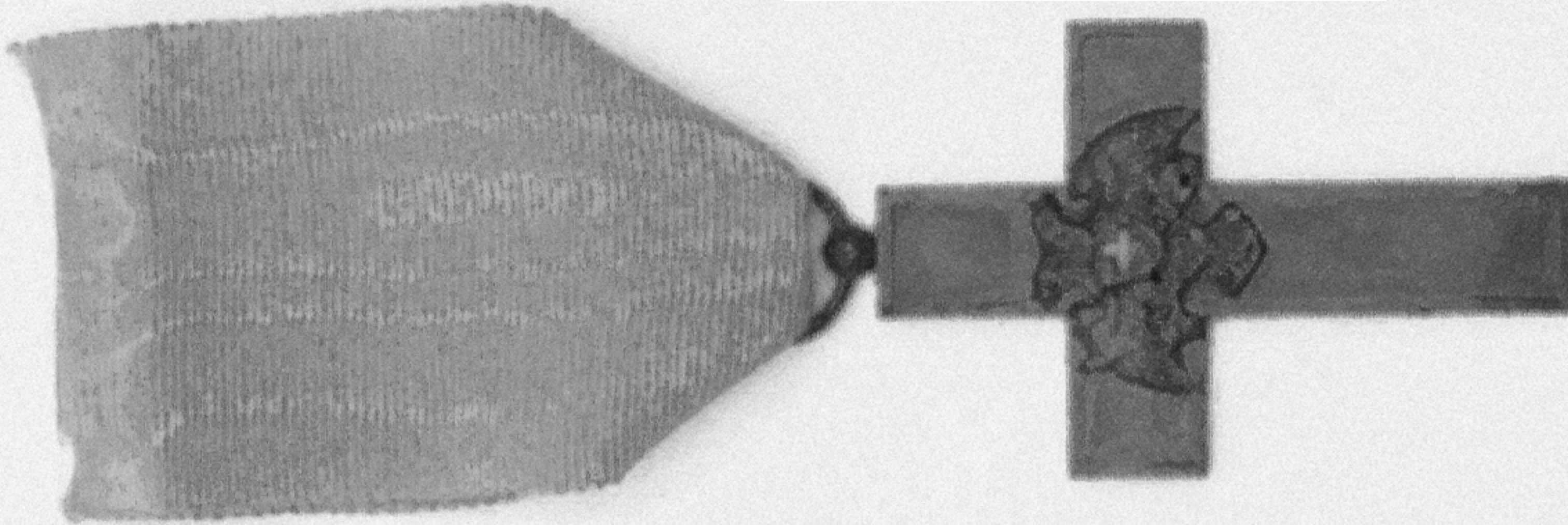

ΧΑΡΑ ΚΑΝΑΡΗ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ©ΙΜΜΑ 2025

V

Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ
ΤΩΝ
ΜΕΛΩΝ

ΤΗΣ
ΟΜΑΔΑΣ ΕΣΤΙΑΣΗΣ

- 05.1 Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΟΥ ΩΣ ΚΩΦΗ ΕΠΙΣΚΕΠΤΡΙΑ ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ
- 05.2 Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΟΥ
- 05.3 ΑΚΟΥΓΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΑ ΜΑΤΙΑ: Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΟΥ
- 05.4 ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ ΣΕ ΔΙΑΛΟΓΟ: Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΕΡΓΟ

Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΟΥ ΩΣ ΚΩΦΗ ΕΠΙΣΚΕΠΤΡΙΑ ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ

05.1

ΜΑΤΙΝΑ ΔΡΙΤΣΑ**ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ, MSC ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ**

Η συμμετοχή μου στη μελέτη προσβασιμότητας του Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα ήταν μια σημαντική εμπειρία για μένα. Ως Κωφό άτομο σπάνια μου δίνεται η ευκαιρία να εκφράσω ανοιχτά τις ανάγκες μου και τις σκέψεις μου για έναν πολιτιστικό ή ιστορικό χώρο και να νιώσω ότι η άποψή μου λαμβάνεται σοβαρά υπόψη.

Κατά τη διάρκεια των συναντήσεων ένιωσα ότι υπήρχε σεβασμός, διάθεση για διάλογο και πραγματικό ενδιαφέρον να ακουστεί η εμπειρία των ατόμων με αναπηρία. Μου άρεσε ιδιαίτερα το γεγονός ότι δεν περιοριστήκαμε μόνο σε θεωρητικές συζητήσεις, αλλά επισκεφθήκαμε τους χώρους, είδαμε τα εκθέματα και μιλήσαμε συγκεκριμένα για το τι λειτουργεί και τι όχι για έναν/μια Κωφό/ή και Βαρήκοο/η επισκέπτη/τρια.

ΜΑΤΙΝΑ ΔΡΙΤΣΑ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ © ΙΜΜΑ 2026

Η διαδικασία με βοήθησε να σκεφτώ πιο συνειδητά πώς μπορεί ένα μουσείο να γίνει πιο προσβάσιμο, όχι μόνο με διερμηνεία στη Νοηματική Γλώσσα, αλλά και με γραπτές πληροφορίες, υπότιτλους, οπτική σήμανση, ψηφιακά μέσα και βιωματικές εμπειρίες, όπως η αφή. Παράλληλα, ένιωσα ότι η συμβολή μου έχει αξία και μπορεί να οδηγήσει σε πραγματικές αλλαγές.

Πιστεύω ότι τέτοιες μελέτες είναι πολύ σημαντικές γιατί δίνουν φωνή σε ομάδες που συχνά μένουν στο περιθώριο. Ελπίζω τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης να αξιοποιηθούν και το μουσείο να γίνει πιο ανοιχτό, φιλικό και προσβάσιμο για όλους και όλες. Θα ήθελα στο μέλλον να γίνονται περισσότερες τέτοιες συνεργασίες και τα άτομα με αναπηρία να συμμετέχουν ενεργά από την αρχή στον σχεδιασμό πολιτιστικών και ιστορικών χώρων.

Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΟΥ

05.2

ΡΑΦΑΗΛΙΑ ΚΑΚΛΙΜΑΝΗ **ΒΟΗΘΟΣ ΕΡΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ**

Η συμμετοχή μου στο πρόγραμμα προσβασιμότητας του Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα αποτέλεσε για μένα μια ιδιαίτερα σημαντική και ωφέλιμη εμπειρία. Στην αρχή ήμουν αρκετά σκεπτική, καθώς συχνά παρόμοιες δράσεις μένουν σε θεωρητικό επίπεδο και δεν καταλήγουν σε ουσιαστικά αποτελέσματα. Με το πέρασμα του χρόνου, όμως, αυτή η επιφύλαξη άρχισε να υποχωρεί, καθώς διαπίστωσα ότι η ομάδα που τελικά σχηματίστηκε λειτουργούσε με σοβαρότητα, ανοιχτό πνεύμα και πραγματικό ενδιαφέρον για το αντικείμενο.

Ιδιαίτερα σημαντικό για μένα ήταν το γεγονός ότι μας δόθηκε η ευκαιρία να συμμετέχουμε ενεργά στη διαδικασία. Θεωρώ ότι τα ζητήματα που αφορούν την αναπηρία είναι απαραίτητο να συζητούνται και να αντιμετωπίζονται με τη συμμετοχή των ίδιων των ατόμων με αναπηρία, καθώς μόνο έτσι μπορεί να υπάρξει ουσιαστική κατανόηση των πραγματικών αναγκών και δυσκολιών. Μέσα από τη δική μας εμπειρία, μπορέσαμε να αφουγκραστούμε καλύτερα την κατάσταση και να συμβάλουμε σε πιο ρεαλιστικές και εφαρμόσιμες προτάσεις.

Αυτό που ξεχώρισα περισσότερο από όλη τη διαδικασία ήταν η επικοινωνία και η συνεργασία μου με Κωφά άτομα. Αρχικά το θεωρούσα κάτι πολύ δύσκολο και ίσως απρόσιτο. Ωστόσο, μέσα από τη συγκεκριμένη δουλειά, όχι μόνο κατέστη εφικτό, αλλά αποτέλεσε και μια εμπειρία που με βοήθησε να σπάσω ακόμη περισσότερα στερεότυπα που, χωρίς να το αντιλαμβάνομαι, υπήρχαν μέσα μου. Η επαφή αυτή με έκανε να δω την αναπηρία με διαφορετική ματιά, πιο ανθρώπινη και λιγότερο περιοριστική.

Πιστεύω ότι το πρόγραμμα συνέβαλε στο να δοθεί μια πιο ρεαλιστική προσέγγιση τόσο στα προβλήματα προσβασιμότητας όσο και στις πιθανές λύσεις τους. Δεν έμεινε μόνο στην καταγραφή δυσκολιών, αλλά άνοιξε τον δρόμο για ουσιαστικό διάλογο και συνεργασία. Προσδοκώ και ελπίζω όλα όσα συζητήθηκαν και σχεδιάστηκαν να τεθούν σε εφαρμογή, ώστε το μουσείο να γίνει πραγματικά προσβάσιμο και φιλόξενο για όλους. Παράλληλα, εύχομαι τέτοιες πρωτοβουλίες να συνεχιστούν και να αποτελέσουν παράδειγμα και για άλλους πολιτιστικούς χώρους.

ΡΑΦΑΗΛΙΑ ΚΑΚΛΙΜΑΝΗ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ NICHEM MEROUCHE ©IMMA 2025

ΑΚΟΥΓΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΑ ΜΑΤΙΑ: Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΟΥ

05.3

ΘΕΟΔΩΡΑ (ΝΤΟΝΤΟ) ΜΟΙΡΑΣΓΕΝΤΗ **ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ**
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΑΠΘ.

Η συμμετοχή μου στην Ομάδα Εστίασης για το έργο προσβασιμότητας στο μουσείο ήταν μια εμπειρία που θα θυμάμαι για καιρό. Από την πρώτη στιγμή ένιωσα ότι πρόκειται για μια πρωτοβουλία με ουσιαστικό αντίκτυπο, καθώς στόχος της είναι να ανοίξει τον πολιτισμό σε όλους, χωρίς αποκλεισμούς. Η ιδέα ότι οι προτάσεις μας θα ενταχθούν στη μελέτη και θα συμβάλλουν στη διαμόρφωση ενός πιο προσβάσιμου χώρου μου έδωσε αίσθημα ευθύνης αλλά και χαράς.

Κατά τη διάρκεια της ξενάγησης, εντυπωσιάστηκα από τον τρόπο που παρουσιάστηκαν οι ενότητες και τις λύσεις που προτείνονται για άτομα με διαφορετικές ανάγκες. Η προσέγγιση ήταν πρακτική και ανθρώπινη, κάτι που θεωρώ απαραίτητο για να έχει αποτέλεσμα. Προσωπικά ένιωσα ότι η φωνή μας ακούστηκε και ότι η εμπειρία μας ως άτομα που γνωρίζουμε τις ανάγκες της κοινότητας μπορεί να κάνει τη διαφορά. Αυτό με έκανε να αισθανθώ ότι συμμετέχω σε κάτι μεγαλύτερο από εμένα, κάτι που μπορεί να αλλάξει τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε την ισότητα στον πολιτισμό.

Η σημασία του έργου είναι τεράστια. Δεν αφορά μόνο την προσβασιμότητα στο συγκεκριμένο μουσείο, αλλά ανοίγει τον δρόμο για μια νέα αντίληψη στον χώρο του πολιτισμού. Η δυνατότητα να επισκεφθεί κάποιος έναν χώρο χωρίς εμπόδια είναι δικαίωμα και όχι πολυτέλεια. Για μένα προσωπικά, η συμμετοχή σε αυτή τη διαδικασία ήταν μια εμπειρία που με ενδυνάμωσε και μου έδειξε πόσο σημαντική είναι η συνεργασία διαφορετικών ειδικοτήτων και εμπειριών.

Οι προσδοκίες μου για το μέλλον είναι να συνεχιστεί αυτή η προσπάθεια και να επεκταθεί σε περισσότερους πολιτιστικούς χώρους. Θα ήθελα να δω το έργο αυτό να γίνεται πρότυπο για άλλες δράσεις και να δημιουργηθεί ένα δίκτυο ανταλλαγής καλών πρακτικών. Επίσης, θεωρώ σημαντικό να υπάρχει συνεχής διάλογος με τις κοινότητες ατόμων με αναπηρία, ώστε οι λύσεις να είναι πραγματικά χρήσιμες και αποτελεσματικές. Ελπίζω η μελέτη που θα προκύψει να αναδείξει τη σημασία της ποικιλομορφίας και της διεπιστημονικότητας, γιατί μόνο έτσι μπορούμε να χτίσουμε έναν πολιτισμό ανοιχτό σε όλους.

ΘΕΟΔΩΡΑ (ΝΤΟΝΤΟ) ΜΟΙΡΑΣΓΕΝΤΗ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, ©ΙΜΜΑ 2026

ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ ΣΕ ΔΙΑΛΟΓΟ: Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΕΡΓΟ

05.4

ΦΑΝΗ ΤΣΙΚΟΥΡΑ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΜSc ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ.

Η συμμετοχή μου στο έργο «Αισθήσεις σε Διάλογο: Μια Συμμετοχική Προσέγγιση Προσβασιμότητας της Συλλογής του IMMA» αποτέλεσε για μένα μια ουσιαστική εμπειρία ενεργής συμμετοχής. Από την αρχή ένιωσα ότι πρόκειται για μια διαδικασία με σαφή στόχο και πραγματικό ενδιαφέρον για τη συμβολή των συμμετεχόντων. Ως άτομο με οπτική αναπηρία, αλλά και με γνώση στον τομέα της προσβασιμότητας, συμμετείχα ως μέλος της Ομάδας του Έργου που υλοποιήθηκε από το Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα σε συνεργασία με την Off Stream. Η διαδικασία αναπτύχθηκε μέσα από έξι οργανωμένες συναντήσεις, κατά τις οποίες υπήρξε συνεχής διάλογος και ανταλλαγή εμπειριών και γνώσεων. Κατά τη διάρκεια αυτής της πορείας αισθάνθηκα ότι η άποψή μου λαμβάνεται σοβαρά υπόψη και ότι μπορώ να εκφραστώ με ασφάλεια και ειλικρίνεια. Μοιράστηκα τα εμπόδια που αντιμετωπίζω κατά την πρόσβαση και την περιήγησή μου σε έναν μουσειακό χώρο και κατέθεσα προτάσεις για τη βελτίωση της προσβασιμότητας του εκθεσιακού περιεχομένου για άτομα με αναπηρία όρασης. Η συμμετοχή μου δεν

περιορίστηκε μόνο στην προσωπική εμπειρία, αλλά στηρίχθηκε και στη γνώση μου γύρω από ζητήματα συμπερίληψης και προσβασιμότητας.

Ιδιαίτερη σημασία είχε ο ρόλος της Off Stream, η οποία σχεδίασε και συντόνισε τη συμμετοχική μεθοδολογία του έργου, δημιουργώντας ένα πλαίσιο ουσιαστικής και ισότιμης συνεργασίας. Η εμπειρία των ατόμων με αναπηρία αξιοποιήθηκε ως βασικό εργαλείο σχεδιασμού και όχι ως συμπληρωματικό στοιχείο. Παράλληλα, το προσωπικό του Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα συμμετείχε ενεργά στη διαδικασία, δείχνοντας διάθεση να ακούσει, να επανεξετάσει πρακτικές και να ενσωματώσει νέες προσεγγίσεις.

Η δράση αυτή ανέδειξε τη σημασία της προσβασιμότητας ως αναπόσπαστο στοιχείο του πολιτισμού. Η μελέτη που προέκυψε αποτυπώνει την αξία της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία σε τέτοιες διαδικασίες και μπορεί να συμβάλει σε ουσιαστικά και εφαρμόσιμα αποτελέσματα. Σε προσωπικό επίπεδο, η εμπειρία αυτή με ωφέλησε και με ενδυνάμωσε, καθώς ένιωσα ότι η συμβολή μου είχε πραγματικό νόημα.

Προσδοκώ η εμπειρία αυτή να αποτελέσει τη βάση για τη συνέχεια και για νέες κοινές δράσεις στο μέλλον. Το μοντέλο που εφαρμόστηκε μπορεί να λειτουργήσει ως παράδειγμα για πολιτιστικούς φορείς, αποδεικνύοντας ότι η ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία είναι απαραίτητη για έναν πολιτισμό πραγματικά ανοιχτό και προσβάσιμο για όλους.

ΦΑΝΗ ΤΣΙΚΟΥΡΑ,
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©IMMA 2026

VI
ΕΚΘΕΣΗ
ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ
ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ
& ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ

ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ
& ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ (ΙΜΜΑ)

06.1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

06.2

ΤΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ & ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ (ΙΜΜΑ)

06.3

Ο ΧΑΡΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ ΤΟΥ ΙΜΜΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ
ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

06.1

Η παρούσα έκθεση υφιστάμενης κατάστασης προσβασιμότητας του Ιδρύματος Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα και της Νεότερης Ιστορίας της Μακεδονίας (IMMA) βασίζεται σε ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα που συλλέχθηκαν μέσω ερωτηματολογίου αυτοαξιολόγησης για την προσβασιμότητα και τη συμπερίληψη στη μουσειακή εμπειρία. Τα δεδομένα αυτά συμπληρώνονται από πληροφορίες που αντλήθηκαν από το αρχείο και την επίσημη ιστοσελίδα του μουσείου, από επιτόπιες αξιολογήσεις της Ομάδας Έργου, καθώς και από συνεντεύξεις με μέλη του προσωπικού.

Σκοπός του ερωτηματολογίου ήταν η συστηματική αποτύπωση και αξιολόγηση του επιπέδου προσβασιμότητας και συμπερίληψης των υποδομών, των υπηρεσιών και των δράσεων του μουσείου. Η προσέγγιση αυτή βασίζεται στη σύγχρονη μουσειολογική πρακτική που αντιμετωπίζει την προσβασιμότητα και τη συμπερίληψη ως οριζόντιες παραμέτρους που διατρέχουν όλο το φάσμα των λειτουργιών ενός μουσείου, με στόχο τη δημιουργία ενός χώρου ανοιχτού, ουσιαστικού και φιλόξενου για όλες τις ομάδες κοινού (Sandell, 2007· Simon, 2010).

Για τη σύνταξη του ερωτηματολογίου αυτοαξιολόγησης του μουσείου αξιοποιήθηκε το *Accessibility and Diversity Checklist for Museums*, ένα διεθνώς αναγνωρισμένο εργαλείο που εκπονήθηκε από τον οργανισμό Culture for All Service σε συνεργασία με την ICOM της Φινλανδίας (2022) και προωθείται ως καλή πρακτική από το ευρωπαϊκό δίκτυο μουσείων NEMO (NEMO, 2022 ·Salonlahti & Salovaara, 2022). Το ερωτηματολόγιο προσαρμόστηκε στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις συνθήκες του IMMA με στόχο την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης προσβασιμότητας και συμπερίληψης διαφορετικών ομάδων κοινού, με έμφαση στα άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες. Η αξιολόγηση εστίασε σε βασικούς άξονες λειτουργίας του μουσείου, όπως η στρατηγική προσβασιμότητας και η οργανωτική κουλτούρα, ο ρόλος και η εκπαίδευση του προσωπικού, η κατανομή και αξιοποίηση του προϋπολογισμού, το περιεχόμενο των εκθέσεων και η πολιτική ανάπτυξης της συλλογής, τα εκπαιδευτικά προγράμματα και οι δράσεις συμμετοχής του κοινού, η εξυπηρέτηση επισκεπτών/τριών, η επικοινωνία και τα μέσα πληροφόρησης, καθώς και η φυσική και αισθητηριακή προσβασιμότητα των χώρων του μουσείου.

ΤΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ & ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ (ΙΜΜΑ)

06.2

Το Ίδρυμα Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα και της Νεότερης Ιστορίας της Μακεδονίας λειτουργεί ως ιστορικό μουσείο από το 1982. Στεγάζεται σε νεοκλασικό κτήριο που σχεδιάστηκε από τον αρχιτέκτονα Έρνστ Τσίλλερ το 1892 και ανακατασκευάστηκε μετά το σεισμό του 1978. Σήμερα το κτήριο χαρακτηρίζεται ως διατηρητέο μνημείο αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, γεγονός που περιορίζει τη δυνατότητα δομικών παρεμβάσεων, επηρεάζοντας καθοριστικά τη βελτίωση της φυσικής προσβασιμότητας. Το κτήριο έχει ισόγειο, υπόγειο και πρώτο όροφο. Το ισόγειο περιλαμβάνει το εκδοτήριο, το πωλητήριο και τις αίθουσες στις οποίες εκτίθεται το κύριο μέρος της μόνιμης συλλογής και είναι προσβάσιμο μέσω εξωτερικής σκάλας και αναβατορίου. Το υπόγειο, όπου φιλοξενείται ένα μικρό τμήμα της μόνιμης συλλογής με τέσσερα μεγάλα διοράματα και τουαλέτες, όπως επίσης και ο πρώτος όροφος, όπου φιλοξενούνται οι περιοδικές εκθέσεις, οι περισσότερες εκδηλώσεις και τα γραφεία του προσωπικού και της διοίκησης, δεν είναι προσβάσιμα σε χρήστρες και χρήστες αναπηρικού αμαξιδίου καθώς η πρόσβαση γίνεται με σκάλα, ενώ απουσιάζουν τουαλέτες ΑμεΑ.

Οι κύριες ομάδες κοινού του μουσείου, κατά σειρά επισκεψιμότητας, περιλαμβάνουν μαθήτρες και μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, παιδιά προσχολικής ηλικίας, άτομα τρίτης ηλικίας και ενήλικες, και σε μικρότερο ποσοστό νέους και νέες 18-24ων ετών. Η επισκεψιμότητά του προέρχεται κυρίως από εκπαιδευτικά προγράμματα και οργανωμένες δράσεις κοινού και σε μικρότερο βαθμό από ελεύθερους/ες επισκέπτες και επισκέπτριες. Παρ' ότι καταγράφεται σταθερή αύξηση της επισκεψιμότητας τα τελευταία τρία έτη, η συμμετοχή ατόμων με αναπηρία παραμένει ιδιαίτερα χαμηλή (περίπου 0,3% για την περίοδο 2024-2025).

Αναφορικά με τα εκπαιδευτικά προγράμματα, τα έτη 2024 και 2025 υλοποιήθηκαν για πρώτη φορά δράσεις για μαθητές με αναπηρία, συμπεριλαμβανομένων προγραμμάτων για το Ειδικό Σχολείο Κωφών και Βαρηκών, και για τη Θεατρική Ομάδα Ταυτισμός, στην οποία συμμετείχαν άτομα στο φάσμα του αυτισμού. Οι δράσεις αυτές συνιστούν σημαντικά πιλοτικά βήματα, χωρίς ωστόσο να εντάσσονται ακόμη σε μια συνολική στρατηγική προσβασιμότητας. Σε αυτό το επίπεδο, αναδεικνύεται ότι οι δράσεις και τα εκπαιδευτικά προγράμματα μέχρι σήμερα δεν σχεδιάζονται με συστηματική ενσωμάτωση της προσβασιμότητας και της συμπερίληψης. Το προσωπικό που έρχεται σε επαφή με το κοινό δεν έχει λάβει ακόμα εξειδικευμένη εκπαίδευση, οι εκδηλώσεις συχνά πραγματοποιούνται σε μη προσβάσιμους χώρους και η επικοινωνία των δράσεων κοινού δεν περιλαμβάνει επαρκή πληροφόρηση για τις παροχές προσβασιμότητας. Θετικό στοιχείο αποτελούν η ευελιξία ωραρίου και η δυνατότητα επίσκεψης σε ώρες χαμηλής επισκεψιμότητας, καθώς και η δυνατότητα εισόδου σκύλων-οδηγών και ζώων βοήθειας, όπως ορίζεται και από την νομοθεσία και συγκεκριμένα το άρθρο 16 του Ν. 3868/2010, περί πρόσβασης σκύλων-οδηγών και ζώων βοήθειας σε δημόσιους και ιδιωτικούς χώρους, ανεξαρτήτως άλλων περιορισμών (Ν. 3868/2010).

Ως προς τη στρατηγική προσβασιμότητας του μουσείου, το επίπεδο ωριμότητας αξιολογείται ως χαμηλό. Παρότι διακρίνεται σαφής πρόθεση βελτίωσης και αναγνώριση της σημασίας της προσβασιμότητας, δεν έχει ακόμη υιοθετηθεί ενιαία στρατηγική που να διατρέχει οριζόντια όλες τις λειτουργίες του μουσείου. Θετικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι ζητήματα προσβασιμότητας, διαφορετικότητας, ισότητας και μη διάκρισης έχουν ενσωματωθεί σε πολιτικές, επιχειρησιακά σχέδια και προϋπολογισμούς, ενώ έχουν αναπτυχθεί συνεργασίες με φορείς της κοινότητας ατόμων με αναπηρία και εξειδικευμένους επαγγελματίες.

Σε επίπεδο περιεχομένου, καταγράφεται μέριμνα αποφυγής στερεοτύπων και προκαταλήψεων στις εκθέσεις και τις δράσεις, γεγονός που υποδηλώνει ικανοποιητικό επίπεδο επίγνωσης ζητημάτων εκπροσώπησης. Ωστόσο, η συστηματική ενσωμάτωση συμμετοχικών και πολυφωνικών προσεγγίσεων δεν έχει ακόμη παγιωθεί.

Ως προς την επικοινωνία, το μουσείο αξιοποιεί ποικίλα μέσα (ιστοσελίδα, κοινωνικά δίκτυα, έντυπο υλικό), με χρήση απλής γλώσσας και οπτικού υλικού. Παρότι η ιστοσελίδα έχει σχεδιαστεί σύμφωνα με τις διεθνείς προδιαγραφές προσβασιμότητας WCAG 2.1 (W3C, 2018), εντοπίζονται ελλείψεις, όπως η απουσία εναλλακτικών κειμένων σε εικόνες, η μη συστηματική χρήση της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας και η ελλιπής πληροφόρηση για τις παροχές προσβασιμότητας. Η επικοινωνία αξιολογείται σε επίπεδο χαμηλό προς μεσαίο ως προς την προσβασιμότητα, επηρεάζοντας άμεσα την πρόσβαση στην πληροφορία πριν και κατά την επίσκεψη.

Η πρόσβαση στο περιεχόμενο της συλλογής για άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες βασίζεται σε μεμονωμένες πρακτικές, όπως ξεναγήσεις με διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα και η διάθεση ηχητικού ξεναγού, χωρίς πολυαισθητηριακά ή εναλλακτικά μέσα πρόσβασης. Η απουσία απτικών, εμπλουτισμένων ηχητικών και δομημένων αφηγηματικών εργαλείων περιορίζει σημαντικά την προσβασιμότητα για άτομα με αναπηρία όρασης, καθώς και την αυτόνομη πρόσβαση και ουσιαστική κατανόηση του περιεχομένου.

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟ ΧΡΥΣΟΚΕΝΤΗΤΟ ΓΙΛΕΚΟ, ΣΥΛΛΟΓΗ ΙΜΜΑ,
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©ΙΜΜΑ

Ο ΧΑΡΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ ΤΟΥ ΙΜΜΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

06.3

Η χαρτογράφηση της μουσειακής εμπειρίας του ΙΜΜΑ από την Ομάδα Έργου λειτουργεί συμπληρωματικά προς τα δεδομένα του ερωτηματολογίου αυτοαξιολόγησης, προσφέροντας μια βιωματική τεκμηρίωση των εμποδίων που συναντώνται στην πρόσβαση του περιεχομένου της συλλογής για και από άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες. Όπως επισημαίνεται στη διεθνή βιβλιογραφία, τα εμπόδια διανοητικής πρόσβασης συνδέονται άμεσα με την πυκνότητα, τη δομή και την «οπτικοκεντρική» παρουσίαση των εκθεμάτων και της πληροφορίας και δεν περιορίζονται μόνο στη φυσική προσβασιμότητα του χώρου (Accesso Cultura, 2020).

Τα ευρήματα της χαρτογράφησης ανέδειξαν ότι η πρόσβαση στο εκθεσιακό περιεχόμενο της συλλογής βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στη ζωντανή ξενάγηση που υλοποιείται από το προσωπικό του μουσείου, γεγονός που περιορίζει την αυτονομία των επισκεπτών/τριών με αισθητηριακές αναπηρίες. Η απουσία πολυαισθητηριακών και εναλλακτικών μέσων πρόσβασης, όπως απτικά, ηχητικά και απλά αφηγηματικά μέσα (easy language), αυξάνει το γνωστικό φορτίο και δυσχεραίνει τόσο την κατανόηση όσο και την αυτόνομη πρόσβαση στο περιεχόμενο, στοιχείο που συνιστά και τον κύριο παράγοντα αποκλεισμού από τη μουσειακή εμπειρία (Smithsonian Institution Accessibility Program, 2010).

Παράλληλα, η περιορισμένη διαθεσιμότητα προσβάσιμων ψηφιακών και πολυτροπικών εργαλείων ενισχύει την εξάρτηση από τρίτους και μειώνει τη δυνατότητα αυτόνομης πρόσληψης της πληροφορίας και διαμόρφωσης προσωπικών αναγνώσεων του περιεχομένου. Για τα άτομα με αναπηρία όρασης και κώφωση, η έλλειψη ισοδύναμων μορφών πρόσβασης στο περιεχόμενο της συλλογής συνιστά ουσιαστικό εμπόδιο συμμετοχής, όπως καταγράφεται σε ευρωπαϊκές μελέτες καλών πρακτικών για μουσεία και χώρους πολιτισμού (European Blind Union, 2022).

Ωστόσο, η χαρτογράφηση της μουσειακής εμπειρίας του ΙΜΜΑ από την Ομάδα Έργου, ανέδειξε και σημαντικά ποιοτικά στοιχεία, όπως η έντονη συναισθηματική σύνδεση με μικροϊστορίες και αντικείμενα καθημερινής ζωής και η θετική εμπειρία απτικής επαφής με επιλεγμένα εκθέματα της συλλογής. Τα στοιχεία αυτά καταδεικνύουν τη δυναμική του περιεχομένου της συλλογής όταν παρουσιάζεται με βιωματικό τρόπο και διαφορετικά μέσα με οφέλη για όλες τις ομάδες κοινού. Η προσέγγιση αυτή συνάδει με ευρύτερα ευρωπαϊκά δεδομένα, τα οποία καταδεικνύουν ότι η έλλειψη γνώσης, εργαλείων και συστηματικού σχεδιασμού αποτελεί βασικό ανασταλτικό παράγοντα για την ισότιμη συμμετοχή ατόμων με αναπηρία σε πολιτιστικές εμπειρίες (Floch & Baltà Portolès, 2021).

ΑΠΤΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΟΠΛΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΟΥ ΙΜΜΑ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ © ΙΜΜΑ 2026

01

02

03

04

05

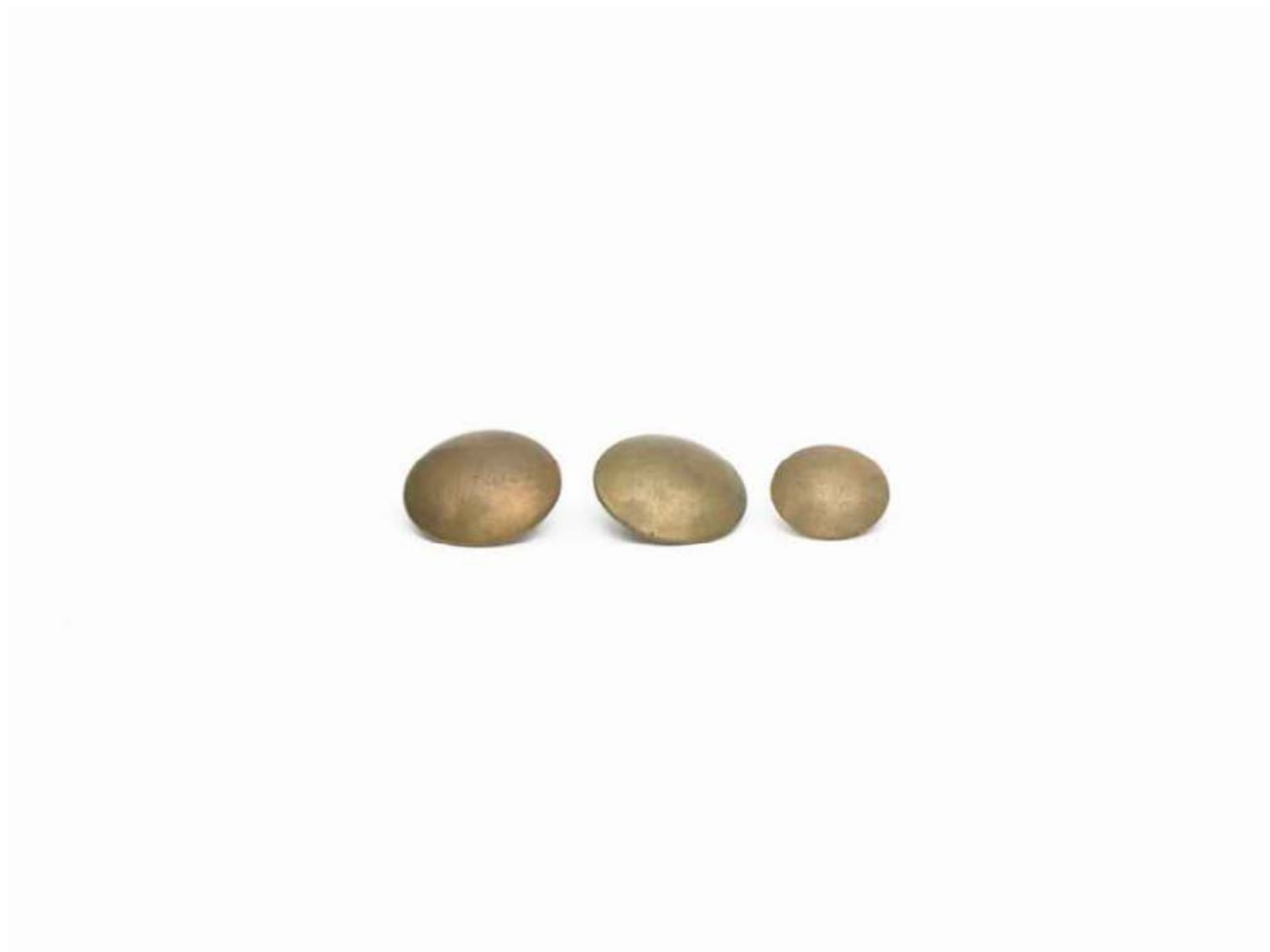
01 ΟΒΙΔΑ ΚΑΝΟΝΙΟΥ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ, ΣΥΛΛΟΓΗ ©ΙΜΜΑ.

02 ΚΑΠΕΛΟ ΠΡΟΞΕΝΙΚΗΣ ΣΤΟΛΗΣ ΛΑΜΠΡΟΥ ΕΝΥΑΛΗ, ΕΛΛΗΝΑ ΠΡΟΞΕΝΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΑΣΣΟΝΑ, ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ, ΣΥΛΛΟΓΗ ©ΙΜΜΑ.

03 ΔΙΟΡΑΜΑ 4ΗΣ ΕΚΘΕΣΙΑΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΝΙΣΕΜ ΜΕΡΟΥΣΧΕ ©ΙΜΜΑ 2025.

04 ΠΡΟΤΟΜΗ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ, ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΓΛΥΠΤΗ ΣΤΕΛΙΟΥ ΜΕΡΤΖΑΝΙΔΗ, ΣΥΛΛΟΓΗ © ΙΜΜΑ.

05 PRESS PAPIER ΑΠΟ ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΒΛΗΜΑ, ΠΟΥ ΑΝΗΚΕ ΣΤΗΝ ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΔΕΛΤΑ, ΣΥΛΛΟΓΗ © ΙΜΜΑ.

01

02

01 ΚΟΥΜΠΙΑ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ, ΣΥΛΛΟΓΗ ©ΙΜΜΑ.

02 ΜΟΝΑΣΤΙΚΗ ΡΑΒΔΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΩΑΚΕΙΜ Γ', ΣΥΛΛΟΓΗ ©ΙΜΜΑ.

01

02

03

04

05

01 Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΟΥ ΙΜΜΑ ©ΙΜΜΑ.

02 ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ ΑΠΟ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΕΡΓΟΥ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ©ΙΜΜΑ 2025.

03 ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ ΑΠΟ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΕΡΓΟΥ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©ΙΜΜΑ 2025.

04 ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ ΑΠΟ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΕΡΓΟΥ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©ΙΜΜΑ 2025.

05 ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΠΤΙΚΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΙΜΜΑ. ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©ΙΜΜΑ 2026.

VII

ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΟΣ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

ΤΗΣ ΜΟΝΙΜΗΣ
ΣΥΛΛΟΓΗΣ
ΤΟΥ
ΙΜΜΑ

07.1
07.2

ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΙΜΜΑ
Ο ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ
ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ ΑΜΕΑ

ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΙΜΜΑ

07.1

Ο μουσειολογικός σχεδιασμός της μόνιμης έκθεσης του Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα βασίζεται στον συνδυασμό χρονολογικής και θεματικής αφήγησης, με στόχο την εξιστόρηση του Μακεδονικού Αγώνα και των ιστορικών γεγονότων του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα στη Μακεδονία, την αφήγηση ιστοριών της Μακεδονικής Κοινωνίας και τις συλλογικές εμπειρίες των ανθρώπων που έζησαν και έδρασαν αυτή την εποχή. Η έκθεση απευθύνεται σε ευρύ κοινό και αξιοποιεί ιστορικά και λαογραφικά αντικείμενα, τεκμήρια και αρχαιακό υλικό ως βασικά μέσα ερμηνείας, επιδιώκοντας τη συγκρότηση ενός ενιαίου μουσειολογικού αφηγήματος που αναδεικνύει τόσο τις πολιτικές και στρατιωτικές εξελίξεις όσο και τις κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις της Νεότερης Ιστορίας της Μακεδονίας.

Όπως σημειώνεται και στην ιστοσελίδα του ΙΜΜΑ, η αρχική έκθεση του Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα σχεδιάστηκε από τον Ιωάννη Μαζαράκη-Αινιάν. Το 1990 αναμορφώθηκε ριζικά από τον σκηνογράφο Γιώργο Ανεμογιάννη, ενώ το 2009, στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Πολιτισμός», οι εκθεσιακοί χώροι του Μουσείου ανακαινίστηκαν σύμφωνα με σύγχρονες μουσειακές πρακτικές και εμπλουτίστηκαν με διαδραστικές εφαρμογές. Οι παρεμβάσεις αυτές συνέβαλαν στη βελτίωση της αφηγηματικής συνοχής και της ερμηνευτικής προσέγγισης της μόνιμης έκθεσης.

Στις επτά αίθουσες του ισόγειου προβάλλονται παραστατικά οι κυριότερες φάσεις της ιστορίας της Μακεδονίας του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα, καθώς και οι κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και στρατιωτικές εξελίξεις που επηρέασαν καθοριστικά το μέλλον του ελληνισμού της περιοχής. Η μουσειολογική αφήγηση οργανώνεται σε επτά διακριτές εκθεσιακές ενότητες, οι οποίες παρουσιάζονται παραστατικά στις αίθουσες του ισόγειου του κτηρίου και αναπτύσσονται με λογική χρονικής ακολουθίας και θεματικής εστίασης, παρουσιάζοντας τη σταδιακή εξέλιξη των γεγονότων και αναδεικνύοντας διαφορετικές κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές εκφάνσεις.

ΑΙΘΟΥΣΑ Α «ΑΓΩΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ»

Η πρώτη ενότητα της μόνιμης έκθεσης εστιάζει στα ελληνικά επαναστατικά κινήματα στη Μακεδονία κατά τον 19ο αιώνα. Μέσα από ιστορικά τεκμήρια, φωτογραφίες και εκθέματα παρουσιάζονται και αναδεικνύονται οι προσπάθειες του ελληνισμού της Μακεδονίας για απελευθέρωση και πολιτική αυτοδιάθεση. Περιλαμβάνονται τα επαναστατικά κινήματα στο Άγιο Όρος και τη Χαλκιδική, το Βέρμιο και τη Νάουσα, τον Όλυμπο και τα Πιέρια όρη την περίοδο 1821-1822. Παρουσιάζονται επίσης οι ελληνικές εξεγέρσεις που εκδηλώθηκαν κατά τη διάρκεια του Κριμαϊκού (1853-56) και του Ρωσοτουρκικού Πολέμου (1877-78) και οι εξεγέρσεις που σημειώθηκαν το 1896-97. Η ενότητα αυτή θέτει το ιστορικό και κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο των πρώιμων αγώνων, συνδέοντάς τους με το ευρύτερο ελληνικό και βαλκανικό ζήτημα της εθνικής απελευθέρωσης.

ΑΙΘΟΥΣΑ Β «Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ»

Η δεύτερη εκθεσιακή ενότητα επικεντρώνεται στη σύνθεση και την καθημερινή ζωή της Μακεδονικής Κοινωνίας στα τέλη του 19ου αιώνα αντιπαραθέτοντας την παραδοσιακή κοινωνία της υπαίθρου με την κοινωνία των πόλεων που μεταλλάσσεται ταχύτερα την περίοδο αυτή. Αναδεικνύονται οι κοινωνικές ομάδες, οι οικονομικές δραστηριότητες και οι πολιτισμικές εκφάνσεις του πληθυσμού στο οθωμανικό πλαίσιο, μέσα από φωτογραφίες, αντικείμενα καθημερινής χρήσης, ενδυμασίες, κοσμήματα και αρχαιακό υλικό. Η ενότητα αποτυπώνει το πολυεθνικό και πολυθρησκευτικό περιβάλλον της περιοχής, στο οποίο διαμορφώθηκαν οι συνθήκες του Μακεδονικού Αγώνα.

01 ΜΑΚΡΥΚΑΝΟ ΕΜΠΡΟΣΘΟΓΕΜΕΣ ΚΑΡΙΟΦΙΛΙ ΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΠΟΥΑ, ΣΥΛΛΟΓΗ ©ΙΜΜΑ.

02 ΓΟΥΔΙ ΜΕ ΓΟΥΔΟΧΕΡΙ, ΣΥΛΛΟΓΗ ©ΙΜΜΑ.

01**02**

ΑΙΘΟΥΣΑ Γ «ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ»

Η τρίτη ενότητα εστιάζει στον καθοριστικό ρόλο του Γενικού Προξενείου της Ελλάδας στη Θεσσαλονίκη ως διοικητικού και συντονιστικού κέντρου του Μακεδονικού Αγώνα. Μέσα από την σκηνογραφική αναπαράσταση του χώρου, έγγραφα, προσωπικά αντικείμενα, φωτογραφικό υλικό και επίσημα ενδύματα, αναδεικνύεται η διπλωματική και μυστική δράση των προξενικών αρχών, καθώς και η σύνδεσή τους με τα ένοπλα και πολιτικά δίκτυα της υπαίθρου. Επίσης, αναγνωρίζεται η συμβολή του Λάμπρου Κορομηλά, που διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην οργάνωση του Μακεδονικού Αγώνα το διάστημα που ο ίδιος διετέλεσε Γενικός Πρόξενος.

ΑΙΘΟΥΣΑ Δ «ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ»

Η ενότητα αναλύει τη φυσιογνωμία του ένοπλου Μακεδονικού Αγώνα, δίνοντας έμφαση στην οργάνωση, τη δράση και τη σύνθεση των ελληνικών ανταρτικών σωμάτων. Μέσα από σκηνογραφική αναπαράσταση ιστορικών μαχών σε μορφή διοραμάτων και επεξηγηματικών κειμένων με αρχαιακό υλικό, παρουσιάζονται οι μέθοδοι δράσης, η διάκριση των αντάρτικων σωμάτων, οι συνθήκες ζωής των μαχητών και οι ιδιαίτερες μορφές πολέμου που αναπτύχθηκαν στον πεδίο.

03

03 ΣΦΡΑΓΙΔΑ, ΣΥΛΛΟΓΗ ©ΙΜΜΑ.

04 ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΟΡΟΜΗΛΑΣ,
ΓΕΝ. ΠΡΟΞΕΝΟΣ 1904-06, ΣΥΛΛΟΓΗ ©ΙΜΜΑ.05 ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ ΑΠΟ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ
ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΕΡΓΟΥ,
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ
©ΙΜΜΑ 2025.06 ΠΑΡΑΣΗΜΑ ΤΟΥ Α΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ
ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΕ ΚΕΝΤΗΜΕΝΟ ΥΦΑΣΜΑ
ΚΟΡΝΙΖΑΡΙΣΜΕΝΑ.
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ
©ΙΜΜΑ 2025.

04

05

06

ΑΙΘΟΥΣΑ Ε «Ο ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΩΡΙΑ»

Η πέμπτη ενότητα αναδεικνύει τη διάχυση του Αγώνα στην καθημερινή ζωή των τοπικών κοινωνιών, τόσο στα αστικά κέντρα όσο και στην ύπαιθρο. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη συμβολή του κλήρου, των δασκάλων και των κοινοτικών δικτύων, ενώ το εκτιθέμενο υλικό —έγγραφα, φωτογραφίες, προσωπικά αντικείμενα και μαρτυρίες— αναδεικνύει τη συμβολή του Παύλου Μελά, τη συλλογική διάσταση του Αγώνα και τη συμμετοχή του άμαχου πληθυσμού.

ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΤ «ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΝΟΠΛΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ»

Η ενότητα εξετάζει τη λήξη του ένοπλου Μακεδονικού Αγώνα και τη μετάβαση στη νέα ιστορική φάση που σηματοδοτούν οι Βαλκανικοί Πόλεμοι (1912–1913) μέχρι και την Απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης. Μέσα από φωτογραφικό και αρχειακό υλικό, χάρτες και τεκμήρια της περιόδου παρουσιάζονται οι πολιτικές και στρατιωτικές εξελίξεις που οδήγησαν στην απελευθέρωση και την ενσωμάτωση της Μακεδονίας στο ελληνικό κράτος. Επιπλέον, στην ενότητα αυτή, γίνεται μνεία στη συμβολή γυναικών όπως η Θάλεια Φλωρά Καραβία, η Άννα Μελά και η Πηνελόπη Δέλτα στη ροή της ιστορίας.

ΑΙΘΟΥΣΑ Ζ «ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ»

Η τελευταία ευσύνοπτη ενότητα παρουσιάζει τη συμμετοχή της Ελλάδας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1914-18), στο πλευρό των δυνάμεων της Αντάντ (Entente) και το Μακεδονικό Μέτωπο. Το εκτιθέμενο υλικό —έγγραφα, φωτογραφίες, αποκόμματα τύπου και ιστορικά τεκμήρια— αναδεικνύει τις κοινωνικές, διοικητικές και πολιτικές μεταβολές της περιόδου, ολοκληρώνοντας την ιστορική αφήγηση της έκθεσης.

07

07 ΕΚΘΕΣΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ
"ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ",
©ΙΜΜΑ.

08 ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ ΑΠΟ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ
ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΕΡΓΟΥ,
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ NICHEM MEROUCHE
©ΙΜΜΑ 2025.

09 ΕΚΘΕΣΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ
"ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ",
©ΙΜΜΑ.

10 ΕΚΘΕΣΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ
"ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ", ©ΙΜΜΑ.

Ο ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ & ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ ΑΜΕΑ

07.2

Ο μουσειολογικός σχεδιασμός της έκθεσης διαθέτει αρκετά θετικά στοιχεία που λειτουργούν υποστηρικτικά ως προς την κατανόηση και την πρόσληψη της ιστορικής αφήγησης. Η σαφής χρονολογική και θεματική οργάνωση των εκθεσιακών ενότητων, σε συνδυασμό με την οργάνωση συγκεκριμένης εκθεσιακής διαδρομής με αρχή, μέση και τέλος που ακολουθεί την αρχιτεκτονική δομή του κτηρίου, ενισχύει τη ροή της αφήγησης, διευκολύνει τη νοητική χαρτογράφηση του περιεχομένου και την κινητικότητα από τη μία ενότητα στην άλλη. Παράλληλα, η ανθρωποκεντρική εστίαση και η ανάδειξη πτυχών της κοινωνίας της εποχής —όπως η καθημερινή ζωή, ο πολιτισμός καθώς και τα αντικείμενα καθημερινής χρήσης— συμβάλλουν ουσιαστικά στη δημιουργία προσωπικής σύνδεσης και ταύτισης με το ιστορικό υλικό, στοιχείο ιδιαίτερα σημαντικό για τη μουσειακή εμπειρία όλων των ομάδων κοινού.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©ΙΜΜΑ 2026

VIII ΜΟΥΣΕΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ
& ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΣ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

ΤΗΣ ΜΟΝΙΜΗΣ
ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΙΜΜΑ

- 08.1** ΜΟΥΣΕΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ & ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ
ΤΟΥ ΙΜΜΑ
- 08.2** ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΟΣ & ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΥΠΟ
ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ ΑΜΕΑ

ΜΟΥΣΕΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ & ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΙΜΜΑ

08.1

Η μόνιμη συλλογή του μουσείου διαρθρώνεται σε επτά διαδοχικές εκθεσιακές ενότητες, οι οποίες αναπτύσσονται σε ξεχωριστές αίθουσες ακολουθώντας την αρχιτεκτονική δομή του κτηρίου και συγκροτούν μια κυκλική πορεία αφήγησης. Η διάταξη αυτή αξιοποιεί τις καμπύλες και τις εσοχές του κτηρίου, επιτρέποντας τη σταδιακή μετάβαση από ενότητα σε ενότητα και ενισχύοντας τη χωρική και αφηγηματική συνέχεια της έκθεσης.

Ο μουσειογραφικός σχεδιασμός εστιάζει στην παρουσίαση ιστορικών τεκμηρίων (όπλα και στρατιωτικός εξοπλισμός, μετάλλια, παράσημα, σφραγίδες, χάρτες και σχέδια, σημαίες, θρησκευτικά ή τελετουργικά αντικείμενα, προσωπικά αντικείμενα ιστορικών προσώπων), λαογραφικών αντικειμένων (κειμήλια, σκεύη, κοσμήματα, εργαλεία, υφαντά, ενδυμασίες, έπιπλα και αντικείμενα καθημερινής χρήσης) και αρχαιικού υλικού (φωτογραφίες, έγγραφα, αλληλογραφία, χειρόγραφα, εφημερίδες και αποκόμματα τύπου, σπάνιες εκδόσεις), τα οποία εκτίθενται κυρίως μέσα σε προθήκες με τζάμι, ενσωματωμένες επιτοιχία. Οι προθήκες διακρίνονται σε οριζόντιες και κάθετες. Οι οριζόντιες αναπτύσσονται σε ύψος περίπου από το ένα έως τα δύο μέτρα από το δάπεδο, ενώ οι κάθετες εκτείνονται από το επίπεδο του δαπέδου έως ύψος περίπου 2,5 μέτρων, λειτουργώντας ως ισχυρά κατακόρυφα στοιχεία που συνομιλούν με την αρχιτεκτονική κλίμακα του χώρου. Σε επιλεγμένες θέσεις, οι προθήκες φιλοξενούν αντικείμενα σε πλήρη ανάπτυξη και σε φυσικό μέγεθος (ενδυμασίες, οπλισμό), ενισχύοντας την ταύτιση μέσα από τη σωματική αναλογία.

Η παρουσίαση των αντικειμένων πλαισιώνεται από εκτεταμένο επιτοιχίο πληροφοριακό υλικό, το οποίο περιλαμβάνει αναπαραγωγές κειμένων, ιστορικές αποτυπώσεις σε χάρτες, φωτογραφίες, έντυπα και πορτρέτα — ζωγραφικά και φωτογραφικά. Το υλικό αυτό οργανώνεται με τη μορφή γραφιστικών συνθέσεων τύπου κολάζ, όπου ετερόκλητα τεκμήρια συνδυάζονται σε ενιαία αφηγηματικά πλαίσια. Οι επιφάνειες των τοίχων λειτουργούν ως φορείς ιστορικής πληροφορίας με εικόνες και κείμενα να αλληλοεπικαλύπτονται ή να διαπλέκονται, δημιουργώντας ένα πολυεπίπεδο και πυκνό αφηγηματικό αποτέλεσμα.

Ιδιαίτερο ρόλο στον μουσειογραφικό σχεδιασμό έχουν τα αφηγηματικά κείμενα (banners) που εισάγουν σε κάθε εκθεσιακή ενότητα. Τα κείμενα αυτά, πλαισιώνονται από πανοραμικές φωτογραφίες, ιστορικά στιγμιότυπα και επιλεγμένα πορτρέτα, σηματοδοτώντας θεματικά και χρονολογικά την αρχή κάθε ενότητας. Η χρωματική παλέτα τους κινείται σε ήπιους, γήινους τόνους, συχνά με την εφαρμογή χρωματικών φίλτρων, που αποσκοπούν στην οπτική ενοποίηση του αρχαιικού υλικού και την ένταξή του στο συνολικό αφηγηματικό πλαίσιο.

Η γραφιστική επιμέλεια βασίζεται στον συνδυασμό κειμενικής και παραστατικής πληροφορίας, με τα κείμενα να αποδίδονται σε σχετικά μικρό μέγεθος γραμματοσειράς ενώ συχνά τοποθετούνται πάνω σε φωτογραφικό φόντο ή εντός διακοσμητικών πλαισίων. Η επιλογή αυτή ενισχύει την αίσθηση ιστορικής «πυκνότητας», ωστόσο σε ορισμένες περιπτώσεις δυσχεραίνει την αναγνωσιμότητα, ιδίως όταν συνδυάζεται με πυκνή πληροφορία και περιορισμένη χρωματική αντίθεση.

Ο μουσειογραφικός και αρχιτεκτονικός σχεδιασμός της έκθεσης διαμορφώνει ένα περιβάλλον έντονα αφηγηματικό με πλούσια τεκμηρίωση, όπου η ιστορική πληροφορία προβάλλεται όχι μόνο μέσω των εκθεμάτων, αλλά και μέσα από τη σκηνογραφική οργάνωση του χώρου. Η έκθεση δίνει έμφαση στην παράθεση μαρτυριών και τεκμηρίων, επιδιώκοντας να μεταδώσει το βάρος και την πολυπλοκότητα της ιστορικής περιόδου, ακόμη και εις βάρος, σε ορισμένα σημεία, της άνετης πρόσληψης της πληροφορίας από το κοινό.

ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΟΣ & ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ & ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ ΑΜΕΑ

08.2

Σε επίπεδο προσβασιμότητας, ο υφιστάμενος μουσειογραφικός σχεδιασμός εμφανίζει περιορισμούς που σχετίζονται κυρίως με τη στρατηγική παρουσίασης της πληροφορίας. Η αφήγηση της έκθεσης βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην οπτική πρόσληψη και την ανάγνωση πυκνού αφηγήματος, γεγονός που περιορίζει την πρόσβαση και την αυτονομία Κ(κ)ωφών, τυφλών και με μειωμένη όραση ατόμων. Η πυκνότητα του αφηγηματικού περιεχομένου και η απουσία εναλλακτικών μέσων πρόσβασης στην πληροφορία (απτικών, ηχητικών, πολυαισθητηριακών και πολυμεσικών με ΕΝΓ) καθιστούν δυσχερή τη βιωματική προσέγγιση της ιστορικής αφήγησης χωρίς τη μεσολάβηση τρίτων. Η κυρίαρχη παρουσία γυάλινων προθηκών, αν και εξυπηρετεί ανάγκες ασφάλειας και συντήρησης των εκθεμάτων, δημιουργεί συνθήκες αποστασιοποίησης για το κοινό, περιορίζοντας τη δυνατότητα άμεσης επαφής και απτικής διερεύνησης, οι οποίες είναι καθοριστικές για την ισότιμη πρόσβαση ατόμων με αναπηρία όρασης στο εκθεσιακό περιεχόμενο. Επιπλέον, η εκτεταμένη χρήση επιτοίχιων κειμένων σε μικρής κλίμακας γραμματοσειρά, συχνά τοποθετημένων πάνω σε φωτογραφικό φόντο ή σε γραφι-

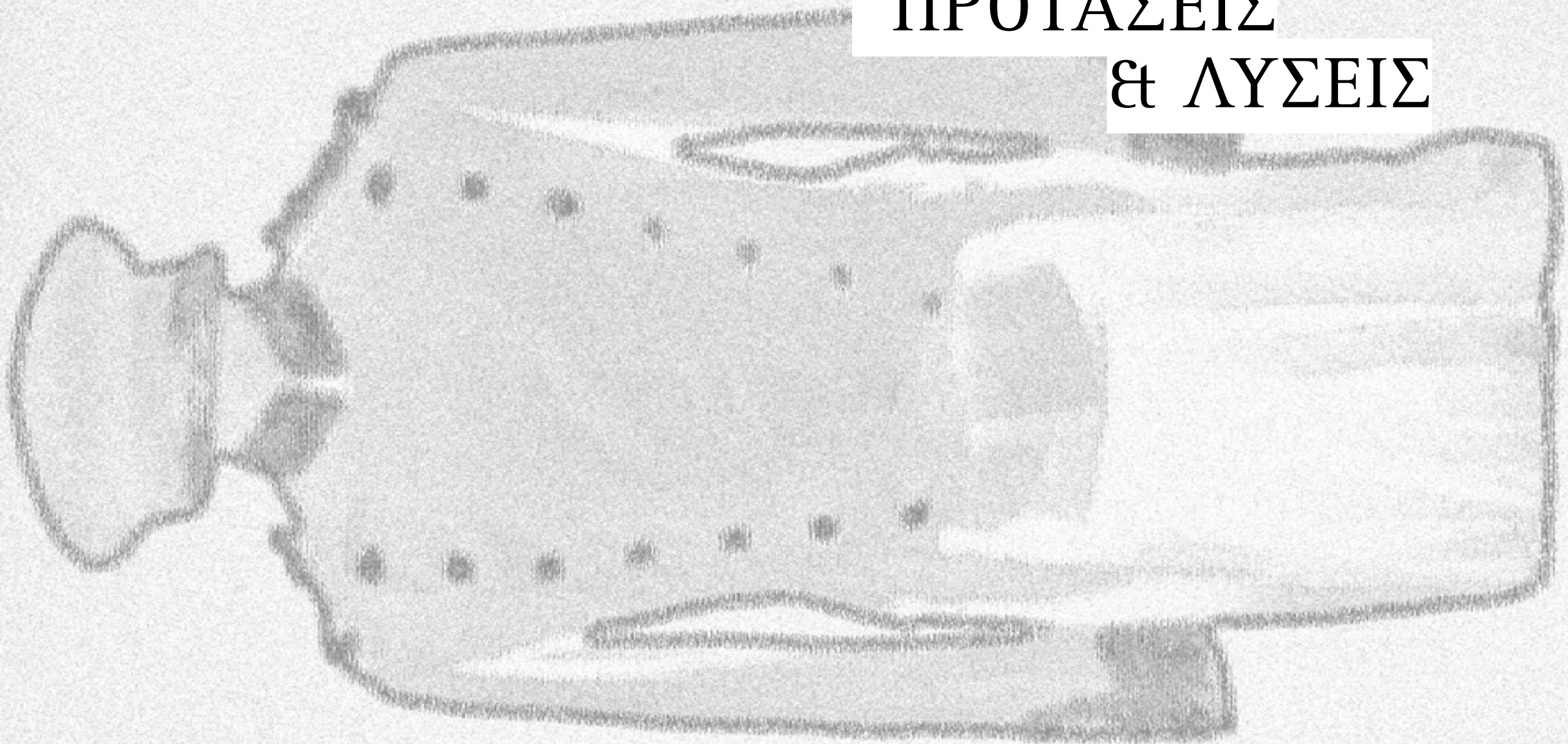
στικές συνθέσεις με περιορισμένη χρωματική αντίθεση, δυσχεραίνει την αναγνωσιμότητα και τη σαφή πρόσληψη της πληροφορίας, ακόμη και για επισκέπτες χωρίς αναπηρία.

Τα παραπάνω καταδεικνύουν ότι, παρά τη συνοχή και τη σαφήνεια της μουσειολογικής αφήγησης, η προσβασιμότητα δεν έχει ενσωματωθεί ως βασική παράμετρος του μουσειογραφικού σχεδιασμού της έκθεσης. Καθίσταται, συνεπώς, αναγκαία μια συνολική, συστηματική και βιώσιμη προσέγγιση, η οποία να ευθυγραμμίζεται με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, και ειδικότερα με τον δέκατο στόχο βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ 10) που αφορά στη μείωση των ανισοτήτων και τον ενδέκατο (ΣΒΑ 11) για βιώσιμες πόλεις και κοινότητες με έμφαση στην καθολική πρόσβαση στον πολιτισμό (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών/United Nations, 2015). Παράλληλα, η ενσωμάτωση της προσβασιμότητας στον μουσειολογικό και μουσειογραφικό σχεδιασμό αποτελεί υποχρέωση που απορρέει από τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, το οποίο προβλέπει τόσο τη μέριμνα για την ισότιμη πρόσβαση στην πληροφορία όσο και την κατοχύρωση του δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία για ισότιμη συμμετοχή πολιτισμό (Ηνωμένα Έθνη / United Nations, 2006). Στο πλαίσιο αυτό, η προσβασιμότητα δεν συνιστά απλώς ζήτημα βελτίωσης της μουσειακής εμπειρίας, αλλά θεμελιώδη προϋπόθεση για την κοινωνική βιωσιμότητα και την ευθυγράμμιση της πολιτικής του μουσείου με τις διεθνείς συμβάσεις.

ΙΧ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ
ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ:

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
& ΛΥΣΕΙΣ

09.1

ΜΟΥΣΕΙΟ & ΣΥΛΛΟΓΗ

09.2

ΣΗΜΑΝΣΗ - ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ, ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ & ΠΟΛΥΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΗ
ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗ

09.3

ΨΗΦΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

09.4

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

09.5

ΔΡΑΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΟΙΝΟΥ

ΜΟΥΣΕΙΟ & ΣΥΛΛΟΓΗ

09.1

Οι προτάσεις παρέμβασης που ακολουθούν βασίζονται στο μεθοδολογικό και θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας Μελέτης και αποσκοπούν στη βελτίωση της προσβασιμότητας ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες στο περιεχόμενο της συλλογής του IMMA, όχι ως αποσπασματικές ή μεμονωμένες προσαρμογές, αλλά ως ένα συνεκτικό σύνολο παρεμβάσεων που σχεδιάζεται να εφαρμοστεί οριζόντια και σταδιακά σε βάθος χρόνου. Η προσέγγιση αυτή επιδιώκει να επιφέρει πολλαπλά οφέλη για τη συνολική μουσειακή εμπειρία, ενισχύοντας την ισότιμη πρόσβαση, την ενεργή συμμετοχή και την ποιότητα της επίσκεψης για όλες τις ομάδες κοινού.

Μια νέα διάσταση που εισάγεται σε αυτό το στάδιο με κεντρικό ρόλο στη μουσειολογική και μουσειογραφική προσέγγιση αποτελεί η έννοια της πολυαισθητηριακότητας, η οποία υιοθετείται ως στρατηγική που διευρύνει τους τρόπους πρόσληψης, κατανόησης και νοηματοδότησης του εκθεσιακού περιεχομένου, λαμβάνοντας υπόψη την αισθητηριακή ποικιλομορφία των σωμάτων και των εμπειριών του δυνητικού κοινού (Fotiadi, 2025). Η μετατόπιση από μια κυρίαρχα οπτικοκεντρική αντίληψη της έκθεσης προς πιο σύνθετες, πολυαισθητηριακές μορφές αφήγησης επιτρέπει τη δημιουργία πιο συμπεριληπτικών και βιωματικών μουσειακών εμπειριών, όπου η αφή, η ακοή και η όσφρηση ενεργοποιούνται ως ισότιμα μέσα πρόσληψης της πληροφορίας και απόκτησης γνώσης και εμπειρίας (Classen, 2017).

Η υιοθέτηση πολυαισθητηριακών πρακτικών συνδέεται άμεσα με το κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας, καθώς μετατοπίζει την εστίαση από την ατομική «βλάβη» στα εμπόδια που παράγονται από τον σχεδιασμό του περιβάλλοντος και των εκθεσιακών αφηγήσεων. Από αυτή την οπτική, η αναπηρία δεν εντοπίζεται στο σώμα, αλλά στις μονοδιάστατες μορφές παρουσίασης της πληροφορίας, οι οποίες προϋποθέτουν συγκεκριμένες αισθητηριακές ικανότητες για την πρόσληψη και την κατανόηση του εκθεσιακού περιεχομένου. Ο πολυαισθητηριακός σχεδιασμός, επομένως, δεν λειτουργεί ως αντισταθμιστικός μηχανισμός για «ειδικές ομάδες», αλλά ως στρατηγική άρσης των αποκλεισμών που παράγει ο οπτικοκεντρικός σχεδιασμός, διαμορφώνοντας πολλαπλές διαδρομές πρόσβασης και εμπειρίας μέσα στον ίδιο το μουσειακό χώρο (Fotiadi, 2025).

ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΟΥ IMMA © IMMA

Στο πλαίσιο αυτό, οι προτεινόμενες παρεμβάσεις εστιάζουν στην ενσωμάτωση απτικών, ηχητικών και οσφρητικών ερεθισμάτων, καθώς και στη χρήση πολυτροπικών (multimodal) εργαλείων που υποστηρίζουν την αυτόνομη πρόσβαση και την ουσιαστική πρόσληψη του περιεχομένου από άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες και από όλες τις ομάδες κοινού. Η ανάγκη εμπλουτισμού της μόνιμης συλλογής με απτικά βοηθήματα και αντικείμενα προς απτική διερεύνηση αφορά τόσο στον αυτόνομο προσανατολισμό και την πλοήγηση στον χώρο όσο και στη βαθύτερη κατανόηση των εκθεμάτων, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις αντικειμένων που εκτίθενται εντός προθηκών και δεν είναι προσβάσιμα με άλλο αισθητηριακό μέσο πέρα από την όραση.

Αντίστοιχα, η προσθήκη ακουστικών περιγραφών, ηχητικών αφηγήσεων και ηχητικών τοπίων διευρύνει τις δυνατότητες πρόσβασης στην πληροφορία και στη δράση που αναπαρίσταται στις εκθεσιακές ενότητες και στα διοράματα, ενώ παράλληλα ενισχύει τη συναισθηματική εμπλοκή και τη δυνατότητα προσωπικής σύνδεσης με τις ιστορίες που επιχειρεί να αναδείξει το Μουσείο (Simon, 2010). Η ένταξη οσφρητικών ερεθισμάτων προτείνεται ως συμπληρωματικό μέσο εμπύθισης, καθώς η όσφρηση ενεργοποιεί μνήμη, συναίσθημα και βιωματικές συνδέσεις, συμβάλλοντας στη δημιουργία πολυεπίπεδων αφηγήσεων που υπερβαίνουν την πληροφοριακή μετάδοση και ενισχύουν τη βιωματική διάσταση της επίσκεψης (Classen, 2017).

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις που παρουσιάζονται στη συνέχεια προέκυψαν από τη συμμετοχική και συμπεριληπτική διαδικασία εργασίας της Ομάδας Έργου, η οποία βασίστηκε στην επιτόπια επαφή με τις εκθεσιακές ενότητες και το περιεχόμενό τους. Η διαδικασία ακολούθησε μια δομημένη και επαναληπτική ροή, που σε κάθε στάδιο περιλάμβανε την παροχή βασικών πληροφοριών από το προσωπικό του μουσείου, την προσωπική εμπειρία των χώρων και των εκθεμάτων, τον διάλογο και την ανταλλαγή απόψεων, τον εντοπισμό εμποδίων, τη διατύπωση προτεινόμενων λύσεων, καθώς και τη συλλογική διαβούλευση και επιβεβαίωση των επιλογών. Καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των προτάσεων είχε η δυνατότητα απτικής διερεύνησης της πλειονότητας των εκθεσιακών αντικειμένων, στον βαθμό που αυτό ήταν εφικτό, η οποία κατέστη δυνατή χάρη στη συνεργασία και τη στήριξη της διοίκησης του μουσείου, μέσω του ανοίγματος των περισσότερων προθηκών για τα μέλη της Ομάδας Έργου.

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις οργανώνονται ανά χώρο και εκθεσιακή ενότητα, ξεκινώντας από την πρόσβαση στον περιβάλλοντα χώρο, την είσοδο του μουσείου και το εκδοτήριο, και περνώντας στους επιμέρους εκθεσιακούς χώρους. Σε κάθε υποενότητα καταγράφονται τα εμπόδια, τα ζητήματα και οι προκλήσεις που εντοπίστηκαν σε σχέση με την πρόσβαση και την πρόσληψη του εκθεσιακού περιεχομένου, καθώς και οι προτεινόμενες λύσεις, με αναφορά στην κρισιμότητα και την προτεραιοποίηση κάθε παρέμβασης.

ΠΕΡΙΒΑΛΛΩΝ ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΟ ΤΕΤΡΑΓΩΝΟ

Τα ευρήματα της Ομάδας Έργου ανέδειξαν ότι ο περιβάλλον χώρος του IMMA αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την ασφαλή και αυτόνομη πρόσβαση ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες στο μουσείο, και ιδιαίτερα για τα άτομα με αναπηρία όρασης. Τα βασικά εμπόδια εντοπίζονται στη διασύνδεση του μουσείου με το αστικό περιβάλλον, στην έλλειψη προσβάσιμων στοιχείων προσανατολισμού και ασφαλούς κινητικότητας και στην ανεπαρκή σήμανση κατά την προσέγγιση από βασικούς άξονες μετακίνησης με τα μέσα μαζικής μεταφοράς.

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που καταγράφηκαν αφορά στη δυσκολία διάσχισης των διαβάσεων πεζών στην περιοχή γύρω από το οικοδομικό τετράγωνο του μουσείου. Η απουσία ηχητικής και φωτεινής σήμανσης στις διαβάσεις πεζών, περιορίζει σημαντικά τη δυνατότητα ασφαλούς διάσχισης του δρόμου από Κ(κ)ωφά, τυφλά και με μειωμένη όραση άτομα, δημιουργώντας σημαντικό εμπόδιο ήδη από το πρώτο στάδιο προσέγγισης του μουσείου. Επιπρόσθετα, επισημάνθηκε η δυσκολία εντοπισμού του μουσείου από κοντινές στάσεις αστικών λεωφορείων και του μετρό στην ευρύτερη περιοχή. Η έλλειψη οδεύσεων τυφλών σε πεζόδρομους και πεζοδρόμια καθιστά τη διαδρομή προς το μουσείο ασαφή και αποσπασματική.

Οι προτάσεις που διατυπώθηκαν για την βελτίωση της κινητικότητας και της ασφαλούς μετακίνησης στην ευρύτερη περιοχή του μουσείου αφορούν στην εγκατάσταση ηχητικών και οπτικών συστημάτων σε διαβάσεις πεζών και σηματοδότες της γύρω περιοχής. Η παρέμβαση αυτή αποτελεί σημαντική προϋπόθεση ισότιμης και ασφαλούς κινητικότητας στο αστικό περιβάλλον και συμπληρώνεται από την προσθήκη οδηγών όδευσης σε πεζόδρομους και πεζοδρόμια του οικοδομικού τετραγώνου και της ευρύτερης περιοχής, που συνδέονται με σταθμούς μέσων μαζικής μεταφοράς για την υποστήριξη της ανεξάρτητης κινητικότητας ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες.

Παράλληλα, καταγράφηκε έλλειψη γνώσης και προσανατολισμού στον ευρύτερο περιβάλλοντα χώρο, όπως γειτονικά κτήρια, μνημεία και σημεία ενδιαφέροντος που πλαισιώνουν το μουσείο. Η αδυναμία χωρικού προσανατολισμού επηρεάζει άμεσα την αυτονομία των επισκεπτών και επισκεπτών με αναπηρία όρασης και καθιστά δυσχερή τη σύνδεση του μουσείου με το αστικό και ιστορικό του πλαίσιο. Για την βελτίωση του προσανατολισμού και της κινητικότητας, προτείνεται η προσθήκη απτικής μακέτας με τρισδιάστατη αναπαράσταση του οικοδομικού τετραγώνου όπου να αποτυπώνονται τρισδιάστατα τα βασικά μνημεία, η αρχιτεκτονική των κτηρίων και τα σημεία ενδιαφέροντος, η οποία προτείνεται να τοποθετηθεί σε προσβάσιμο σημείο σε πεζόδρομο σε εγγύτητα με το μουσείο. Η συγκεκριμένη παρέμβαση λειτουργεί ως εργαλείο προσανατολισμού και ενισχύει την κατανόηση του περιβάλλοντος χώρου πριν την είσοδο στο μουσείο.

Τέλος, η περιορισμένη πληροφόρηση σχετικά με τη θέση του μουσείου επηρεάζει τόσο τα άτομα με αναπηρία όσο και το ευρύτερο κοινό. Η τοποθέτηση πινακίδων σήμανσης σε κομβικά σημεία της γύρω περιοχής, σε συνδυασμό με την ενσωμάτωση ψηφιακού χάρτη «Πώς να έρθετε στο μουσείο» στην ιστοσελίδα του μουσείου, συμβάλλει στη βελτίωση της προσβασιμότητας σε επίπεδο προετοιμασίας της επίσκεψης.

Οι παρεμβάσεις στον περιβάλλοντα χώρο του μουσείου χαρακτηρίζονται ως υψηλής κρισιμότητας, καθώς διαμορφώνουν τις βασικές προϋποθέσεις προσέγγισης και πρόσβασης σε αυτό, επηρεάζοντας άμεσα τη δυνατότητα των ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες να το επισκεφθούν με ασφάλεια και αυτονομία. Οι προσθήκες αυτές συμβάλλουν ουσιαστικά στην προώθηση της καθολικής προσβασιμότητας και της ισότιμης συμμετοχής στον αστικό χώρο και συνδέονται άμεσα με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης 11 «Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες» και 10 «Μείωση των Ανεπισημάντων» (United Nations, 2015).

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΕΙΣΟΔΟΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΡΤΑ

Η εξωτερική είσοδος και η πόρτα του Ιδρύματος Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα και Νεότερης Ιστορίας της Μακεδονίας, αποτελούν το πρώτο σημείο φυσικής επαφής του κοινού με το μουσείο και έχουν καθοριστικό ρόλο στη συνολική εμπειρία πρόσβασης. Σύμφωνα με τις παρατηρήσεις της Ομάδας Έργου, η υφιστάμενη κατάσταση δημιουργεί δυσκολία στον εντοπισμό και την αναγνώριση της εισόδου, κυρίως από άτομα με αναπηρία όρασης, όπως επίσης και από άτομα τρίτης ηλικίας.

Σε επίπεδο εξωτερικής εισόδου, βασική δυσκολία αποτελεί η αδυναμία σαφούς εντοπισμού του σημείου εισόδου στο κτήριο, καθώς η είσοδος δεν διαφοροποιείται επαρκώς από τα γειτονικά κτήρια, γεγονός που δυσχεραίνει τον προσανατολισμό. Για τη βελτίωση του ζητήματος, προτείνεται η προσθήκη απτικής και χρωματικής σήμανσης στο δάπεδο του πεζοδρομίου, καθώς και η τοποθέτηση οδηγού όδευσης μπροστά από την είσοδο του μουσείου. Οι προσθήκες αυτές ενισχύουν τη σαφήνεια και την αναγνωσιμότητα του σημείου εισόδου από όλα τα άτομα ανεξαιρέτως και χαρακτηρίζονται ως παρεμβάσεις μεσαίας κρισιμότητας.

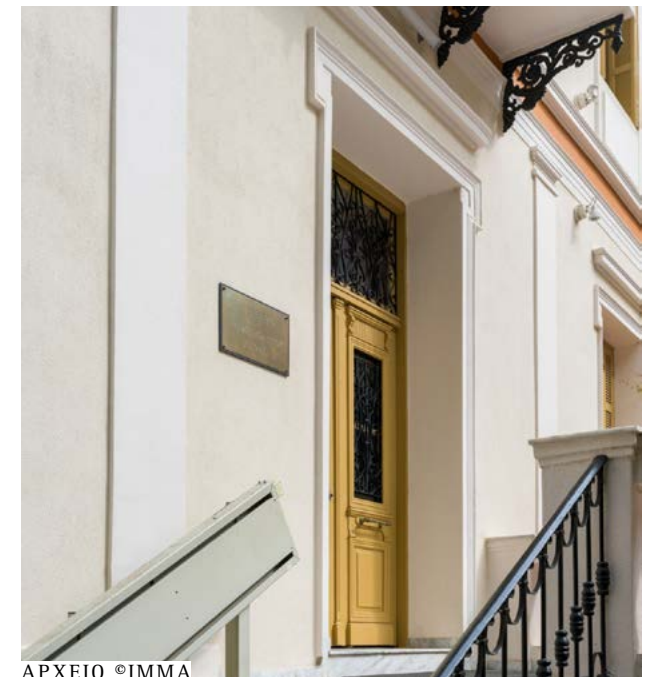
Στην ίδια λογική, και η εξωτερική πινακίδα σήμανσης του μουσείου χαρακτηρίζεται ως δυσδιάκριτη. Η Ομάδα Εστίασης επεσήμανε την ανάγκη επανασχεδιασμού της, με αύξηση του μεγέθους γραμματοσειράς, βελτίωση της χρωματικής αντίθεσης μεταξύ κειμενικής πληροφορίας και φόντου και μεταγραφή της πληροφορίας σε κώδικα ανάγνωσης και γραφής braille. Ως καλή πρακτική προτείνεται η προσθήκη QR κωδικού στην πινακίδα που να παραπέμπει σε σχετικό πεδίο της ιστοσελίδα του μουσείου αναφορικά με την πρόσβαση, υποστηρίζοντας την ενημέρωση πριν και κατά την είσοδο.

Σε ό,τι αφορά την πόρτα της κεντρικής εισόδου του μουσείου, καταγράφηκαν δυσκολίες τόσο στον εντοπισμό της από άτομα με αναπηρία όρασης, όσο και στη χρήση των επιμέρους στοιχείων της. Η σήμανση στο δάπεδο με επιφάνεια από διαφορετικό αντιολισθητικό υλικό, όπως ένα χαλάκι εισόδου, τοποθετημένο κατά μήκος του ανοίγματος της πόρτας, είναι ένα βοηθητικό απτικό στοιχείο που συμβάλλει στον εντοπισμό της. Επιπλέον, προτείνεται η αναβάθμιση της πινακίδας σήμανσης που βρίσκεται στον τοίχο αριστερά της πόρτας του μουσείου, για τη βελτίωση της αναγνωσιμότητας και την προσθήκη απτικής πληροφορίας.

Το κουδούνι εισόδου είναι ένα σημαντικό σημείο στο οποίο αναδείχθηκαν δυσκολίες από την Ομάδα Εστίασης τόσο στον εντοπισμό όσο και στην πρόσβασή του, ειδικά από τυφλά άτομα και από χρήστριες/ες αμαξιδίου, λόγω της θέσης του. Ως απαραίτητες παρεμβάσεις προτείνονται η αλλαγή της θέσης του κουμπιού και η τοποθέτησή του σε κατάλληλο ύψος και η πρόβλεψη εναλλακτικού τρόπου ειδοποίησης, ώστε να γίνεται αντιληπτή η ενεργοποίηση του κουδουνιού από Κ(κ)ωφά και τυφλά άτομα. Οι παρεμβάσεις που αφορούν στη σήμανση των εισόδων του μουσείου και η πρόσβαση στο κουδούνι χαρακτηρίστηκαν ως παρεμβάσεις υψηλής κρισιμότητας. Συμπληρωματικά, προτείνεται και η ανάγλυφη σήμανση του κουδουνιού με κείμενο σε κώδικα braille. Τέλος, η δυσκολία αναγνώρισης της κατεύθυνσης ανοίγματος της πόρτας αναγνωρίζεται ως εμπόδιο χαμηλότερης κρισιμότητας. Η προσθήκη σήμανσης «Ωθήσατε/Ελξατε» σε γραφή βλεπόντων και κώδικα braille στην επιφάνεια της πόρτας, συμβάλλει στη μείωση της αβεβαιότητας και στη βελτίωση της εμπειρίας πρόσβασης.

APXΕΙΟ ©IMMA

APXΕΙΟ ©IMMA

ΕΚΔΟΤΗΡΙΟ

Το εκδοτήριο αποτελεί το κομβικό σημείο πρώτης επαφής της επισκέπτριας και του επισκέπτη με το μουσείο και λειτουργεί ως βασικό σημείο παροχής πληροφοριών για τη συλλογή, την οργάνωση του εκθεσιακού χώρου και τις διαθέσιμες υπηρεσίες. Οι παρατηρήσεις που συγκεντρώθηκαν από την Ομάδα Εστίασης εστιάζουν κυρίως στην ανάγκη για σαφή, κατανοητή και προσβάσιμη πληροφόρηση ήδη από το σημείο εισόδου, καθώς και στη σημασία της ανθρώπινης επαφής με το προσωπικό του μουσείου.

Ένα από τα βασικά ζητήματα που επισημάνθηκαν αφορά την έλλειψη ευδιάκριτης και προσβάσιμης πληροφορίας σχετικά με το κόστος εισόδου για άτομα με αναπηρία. Η απουσία αυτής της πληροφορίας δημιουργεί ασάφεια ήδη από το στάδιο προετοιμασίας επίσκεψης και ενδέχεται να λειτουργήσει αποτρεπτικά για μέρος του κοινού. Η προσθήκη σχετικής σήμανσης στο εκδοτήριο, και η ενσωμάτωση της πληροφορίας στο αντίστοιχο πεδίο της ιστοσελίδας του μουσείου, κρίνεται αναγκαία, καθώς ενισχύει τη διαφάνεια και τη μέριμνα για συνθήκες ισότιμης πρόσβασης. Παράλληλα, διαπιστώθηκε έλλειψη συγκεντρωμένης και ευδιάκριτης πληροφόρησης για τις παροχές προσβασιμότητας του μουσείου. Η Ομάδα Εστίασης προτείνει την τοποθέτηση σαφούς αναφοράς στον χώρο του εκδοτηρίου, με διατύπωση «Παρακαλώ ρωτήστε μας για την προσβασιμότητα», σε μορφή πινακίδας ή έντυπου υλικού με γραφή βλεπόντων, κώδικα Braille και εικονίδια. Η σύνδεση της πληροφορίας αυτής με το αντίστοιχο πεδίο της ιστοσελίδας μέσω QR code ενισχύει περαιτέρω την ορατότητα των διαθέσιμων υπηρεσιών και ενθαρρύνει την επικοινωνία με το προσωπικό.

Σημαντικό ρόλο στη συνολική εμπειρία πρόσβασης στο σημείο εισόδου διαδραματίζει η επάρκεια γνώσεων του προσωπικού του μουσείου σε ζητήματα εξυπηρέτησης ατόμων με αναπηρία. Όπως καταγράφεται στο Τακτικό Βαρόμετρο Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία, έξι (6) στα δέκα (10) άτομα με αναπηρία αναφέρουν ότι οι υπάλληλοι φορέων και οργανισμών δεν διαθέτουν την απαραίτητη γνώση σε θέματα συμπεριφοράς και εξυπηρέτησης με βάση την αρχή της ισότητας (ΕΣΑμεΑ, 2025). Η έλλειψη εξοικείωσης με τεχνικές συνοδείας ατόμων με αναπηρία όρασης, τρόπους επικοινωνίας με Κ(κ)ωφά και βαρήκοα άτομα και γενικότερα με πρακτικές συμπεριληπτικής εξυπηρέτησης αναγνωρίζεται ως κρίσιμο πεδίο παρέμβασης. Η εκπαίδευση του προσωπικού κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική, καθώς λειτουργεί οριζόντια και υποστηρικτικά για όλες τις επιμέρους παρεμβάσεις, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση μιας συνολικής κουλτούρας συμπεριληψής του μουσείου.

Τέλος, καταγράφηκε ένα ζήτημα ασφάλειας στον χώρο της εισόδου, λόγω της ύπαρξης γυάλινης πόρτας που δεν είναι επαρκώς ευδιάκριτη και παρεμποδίζει τη ροή κίνησης προς τη σκάλα που οδηγεί στον πρώτο όροφο του κτηρίου. Το σημείο αυτό ενέχει κίνδυνο πρόσκρουσης και ατυχήματος για όλες τις ομάδες κοινού, και ιδιαίτερα για άτομα τυφλά και με μειωμένη όραση. Η αφαίρεση ή αντικατάσταση της γυάλινης πόρτας με άλλο ευδιάκριτο υλικό, σε συνδυασμό με σαφή οπτική και απτική σήμανση, κρίνεται απαραίτητη για τη διασφάλιση της ασφαλούς και απρόσκοπτης κίνησης τόσο των επισκεπτών/τριών όσο και του προσωπικού του μουσείου. Οι παρεμβάσεις στο εκδοτήριο θέτουν το πλαίσιο της πρώτης επαφής με το μουσείο και συμπληρώνονται από τον ρόλο του διαδρόμου και του πωλητηρίου, όπου αναπτύσσεται ο προσανατολισμός στον χώρο και η εισαγωγή στο εκθεσιακό περιεχόμενο.

ΔΙΑΔΡΟΜΟΣ, ΠΩΛΗΤΗΡΙΟ – ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ, ΡΟΗ ΚΑΙ ΠΡΩΤΗ ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ

Ο διάδρομος και το πωλητήριο του μουσείου λειτουργούν ως χώρος μετάβασης ανάμεσα στην είσοδο και τις εκθεσιακές ενότητες, σηματοδοτώντας το σημείο έναρξης και ολοκλήρωσης της περιήγησης στη μόνιμη συλλογή. Για τον λόγο αυτό, ο χώρος αυτός έχει καθοριστικό ρόλο στον προσανατολισμό των επισκεπτών/τριών, στην κατανόηση της μουσειακής αφήγησης και στην ομαλή ένταξή τους στη συνολική μουσειακή εμπειρία.

Για να λειτουργήσει το σημείο πρώτης επαφής εισαγωγικά, κεντρικής σημασίας αναδεικνύεται η σαφής οργάνωση της πληροφορίας, που αφορά τόσο τη ροή και το περιεχόμενο της έκθεσης όσο και την αρχιτεκτονική και την ιστορία του ίδιου του κτηρίου, λειτουργώντας ως βασικό υπόβαθρο για την κατανόηση της μουσειακής εμπειρίας που ακολουθεί. Στο πλαίσιο αυτό, πρώτο σημείο παρέμβασης που προτείνεται από την Ομάδα του Έργου είναι η δημιουργία τρισδιάστατης αρχιτεκτονικής μακέτας του κτηρίου, με απόδοση των βασικών στοιχείων του εξωτερικού διακόσμου και του αρχιτεκτονικού ρυθμού ώστε να είναι προσβάσιμα και σε άτομα με αναπηρία όρασης. Η απτική διερεύνηση της μακέτας, σε συνδυασμό με υπόμνημα, ακουστική περιγραφή και βίντεο στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, μπορεί να ενισχύσει ουσιαστικά την κατανόηση του χώρου και να προσφέρει ένα πρώτο, ουσιαστικό επίπεδο πρόσβασης στην ιστορία και την αρχιτεκτονική του ιστορικού κτηρίου για όλες τις ομάδες κοινού.

Η παραπάνω παρέμβαση μπορεί να ενταχθεί λειτουργικά στη δημιουργία ενός σημείου που να συγκεντρώνει το σύνολο της εισαγωγικής πληροφορίας και να λειτουργεί ως Σημείο Αυτόνομης Πληροφόρησης (Info Point), τοποθετημένου στον διάδρομο ή σε άμεση εγγύτητα με το εκδοτήριο εισιτηρίων. Η πρακτική αυτή αποτελεί διεθνώς διαδεδομένη εργονομική λύση σε μουσειακούς οργανισμούς, καθώς ενισχύει τον προσανατολισμό, την αυτονομία των επισκεπτών/τριών και την ισότιμη πρόσβαση στην πληροφορία ήδη από την έναρξη της επίσκεψης.

Το Σημείο Πληροφόρησης θα μπορούσε να συγκεντρώνει το βασικό εισαγωγικό υλικό σχετικά με την ιστορία του μουσείου και το εκθεσιακό του περιεχόμενο και να περιλαμβάνει συνδυασμό απτικών βοηθημάτων, έντυπου και πολυμεσικού υλικού. Ενδεικτικά, προτείνεται η ενσωμάτωση της τρισδιάστατης μακέτας του κτηρίου, υλικού που αποτυπώνει την οργάνωση των αιθουσών με σύντομες περιγραφές των εκθεσιακών ενότητων, προσβάσιμου μέσω κοινόχρηστης ηλεκτρονικής συσκευής (π.χ. tablet), καθώς και μεγεθυντικών φακών, εκπαιδευτικού υλικού και φορητών καθισμάτων. Στο σημείο αυτό θα μπορούσε να προστεθεί και πληροφορία αναφορικά με την προσβασιμότητα που αναφέρεται στην ενότητα του εκδοτηρίου. Η διάθεση του ενημερωτικού περιεχομένου σε πολλαπλά μέσα—όπως βίντεο με υποτιτλισμό και διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, ηχητικά αρχεία και ακουστική περιγραφή— καθώς και σε διαφορετικές γλώσσες, κρίνεται απαραίτητη για την εξασφάλιση της καθολικής πρόσβασης και τη συμπερίληψη διαφορετικών ομάδων κοινού. Η παρέμβαση αυτή χαρακτηρίζεται με υψηλή προς μεσαία κρισιμότητα και προτείνεται ως καλή πρακτική με χαρακτήρα εργονομίας και αυτονομίας, καθώς βελτιώνει την εμπειρία προσανατολισμού και πληροφόρησης ήδη από την έναρξη της επίσκεψης και ενισχύει την ανεξάρτητη και ισότιμη πρόσβαση διαφορετικών ομάδων κοινού στο μουσειακό περιεχόμενο.

Για να καταστεί εφικτή η αξιοποίηση του ψηφιακού και πολυμεσικού περιεχομένου που προτείνεται, βασική προϋπόθεση αποτελεί η δυνατότητα σύνδεσης στο διαδίκτυο μέσω των προσωπικών συσκευών των επισκεπτών/τριών. Η υφιστάμενη αδυναμία επαρκούς σήματος και χρήσης δεδομένων στον χώρο περιορίζει σημαντικά την πρόσβαση σε ψηφιακό περιεχόμενο και εφαρμογές προσβασιμότητας. Για τον λόγο αυτό, η παροχή δωρεάν πρόσβασης στο Wi-Fi του μουσείου για το ευρύ κοινό κρίνεται απολύτως αναγκαία, καθώς υποστηρίζει οριζόντια τόσο τις προτεινόμενες ψηφιακές παρεμβάσεις όσο και εκείνες που ήδη υλοποιούνται (ψηφιακή ηχητική ξενάγηση, ψηφιακό παιχνίδι, ιστοσελίδα μουσείου).

Πέρα από τις ψηφιακές προϋποθέσεις, η Ομάδα Εστίασης ανέδειξε ζητήματα που αφορούν τη σωματική άνεση και την ελευθερία κίνησης κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, τα οποία επηρεάζουν άμεσα την ποιότητα της μουσειακής εμπειρίας. Ιδιαίτερη σημασία

αποδόθηκε στην ελεύθερη κίνηση των χεριών, καθώς διευκολύνει την απρόσκοπτη αλληλεπίδραση με τα εκθέματα και την απτική τους διερεύνηση. Η απουσία χώρων αποθήκευσης προσωπικών αντικειμένων λειτουργεί περιοριστικά, καθώς επηρεάζει αρνητικά τόσο τη χρήση απτικών και πολυαισθητηριακών βοηθημάτων όσο και την αξιοποίηση ψηφιακών εφαρμογών, όπως ο ηχητικός ξεναγός και το ψηφιακό παιχνίδι. Για τη βελτίωση της εμπειρίας των επισκεπτών/τριών προτείνεται η δημιουργία κοινόχρηστων ερμαρίων ή η ενσωμάτωση αποθηκευτικών χώρων σε υφιστάμενες προθήκες, με τρόπο διακριτικό και λειτουργικά ενταγμένο στον εκθεσιακό σχεδιασμό. Παράλληλα, ως στοιχείο που ενισχύει την εργονομία και την άνεση του κοινού, επισημάνθηκε η ανάγκη για την πρόβλεψη καθισμάτων ανάπαυσης. Τα καθίσματα αυτά μπορούν να τοποθετούνται μόνιμα σε επιλεγμένα σημεία των εκθεσιακών χώρων ή να είναι φορητά και να διατίθενται μέσω του Σημείου Αυτόνομης Πληροφόρησης που αναφέρεται παραπάνω. Η πρόβλεψη τέτοιων υποδομών υποστηρίζει την παρατεταμένη παραμονή στον χώρο, διευκολύνει άτομα με μειωμένη αντοχή ή κινητικότητα και συμβάλλει συνολικά στη δημιουργία μιας πιο φιλόξενης και συμπεριληπτικής μουσειακής εμπειρίας.

Σε άμεση συνάφεια με την ασφαλή και άνετη κίνηση στον χώρο, αναδείχθηκε και το ζήτημα του υφιστάμενου φωτισμού του διαδρόμου, ο οποίος χαρακτηρίστηκε ως ιδιαίτερα χαμηλός. Η συνθήκη αυτή προκαλεί οπτική κόπωση και ενδέχεται να δημιουργήσει κινδύνους, ιδίως για άτομα με μειωμένη όραση. Η αναβάθμιση του φωτισμού με πιο έντονο, ομοιόμορφο και ουδέτερο φως κρίνεται απαραίτητη τόσο για τη βελτίωση της ορατότητας όσο και για την ενίσχυση της ασφαλούς κίνησης στο σύνολο του μουσειακού χώρου.

Τέλος, ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Η έλλειψη ενός ολιστικού σχεδίου διαφυγής και πολυαισθητηριακής σήμανσης συναγερμού περιορίζει τη δυνατότητα ασφαλούς εκκένωσης του κτηρίου από άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες. Η αναδιαμόρφωση του πλάνου έκτακτης ανάγκης, σε συνδυασμό με ηχητική και οπτική σήμανση συναγερμού, αποτελεί κρίσιμη και απαραίτητη παρέμβαση για τη διασφάλιση της καθολικής ασφάλειας όλων των επισκεπτών/τριών.

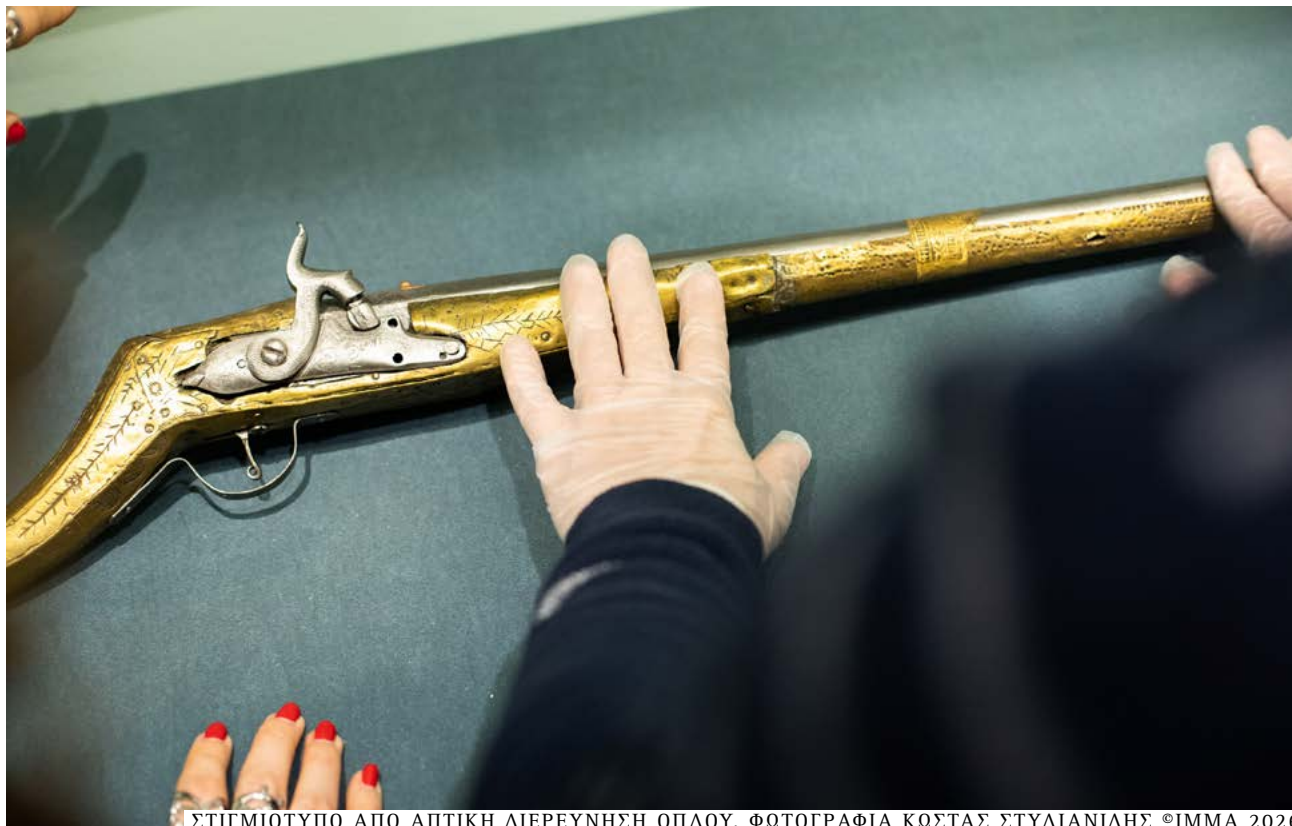
ΜΕΓΕΘΥΝΤΙΚΟΣ ΦΑΚΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ, ΣΥΛΛΟΓΗ ©IMMA.

ΕΚΘΕΣΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1

«ΑΓΩΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ»

Η πρώτη εκθεσιακή ενότητα εισάγει το κοινό στο ιστορικό και γεωγραφικό πλαίσιο του Μακεδονικού Αγώνα και χαρακτηρίζεται από υψηλή πυκνότητα ιστορικού και μουσειολογικού περιεχομένου, καθώς και από πλούσια και πολυεπίπεδη αφήγηση. Στον αριστερό τοίχο της αίθουσας αναπτύσσονται δύο μεγάλες γυάλινες προθήκες με ιστορικά αντικείμενα του Αγώνα, όπως όπλα και σπαθιά, ενδυμασίες της εποχής και ιστορικά τεκμήρια, μεταξύ των οποίων και ένα φερμάνι. Στον απέναντι τοίχο (δεξιά της εισόδου) παρουσιάζονται σημαντικά ιστορικά γεγονότα μέσω σκηνογραφικής απόδοσης σε μορφή διοραμάτων, τα οποία φιλοξενούνται επίσης σε δύο διαφορετικές γυάλινες προθήκες.

Στον κεντρικό τοίχο της αίθουσας, απέναντι από την είσοδο, αποτυπώνονται τα γεωγραφικά όρια της Μακεδονίας σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους και παρουσιάζονται τα ελληνικά επαναστατικά κινήματα στη Μακεδονία κατά τον 19ο αιώνα. Η παρουσίαση πραγματοποιείται σε επιτοίχιο χάρτη και μέσω ψηφιακής εφαρμογής σε «έξυπνη» οθόνη, η οποία επιτρέπει την αλληλεπίδραση του κοινού και την αναζήτηση πληροφοριών για επιμέρους τοποθεσίες με τη χρήση σφαιρικού κέρσορα. Το ψηφιακό υλικό περιλαμβάνει χάρτες, κείμενα, φωτογραφίες, έγγραφα και βίντεο και χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό διαδραστικότητας· ωστόσο, δεν είναι προσβάσιμο σε άτομα με αναπηρία όρασης.

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ ΑΠΟ ΑΠΤΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΟΠΛΟΥ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©IMMA 2026

Δεδομένου ότι η πλειονότητα των εκθεμάτων της πρώτης εκθεσιακής ενότητας παρουσιάζεται εντός γυάλινων προθηκών, καθίσταται αναγκαία η υλοποίηση στοχευμένων παρεμβάσεων για τη βελτίωση της προσβασιμότητας ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες. Η Ομάδα του Έργου προτείνει τη διάθεση τουλάχιστον ενός αντιπροσωπευτικού αντικειμένου από κάθε προθήκη —είτε σε πρωτότυπη μορφή είτε σε πιστό αντίγραφο— για απτική επαφή από το σύνολο του κοινού. Στην υφιστάμενη κατάσταση, η πρόσβαση στο εκθεσιακό περιεχόμενο της πρώτης ενότητας δεν είναι αυτόνομη για άτομα με αναπηρία όρασης, καθώς προϋποθέτει λεκτική διαμεσολάβηση τρίτου προσώπου για την περιγραφή του περιεχομένου. Ενδεικτικά αναφέρονται τα αντικείμενα που προτάθηκαν από τα μέλη της Ομάδας Εστίασης για απτική διερεύνηση και περιλαμβάνουν ένα όπλο ή την οβίδα κανονιού από την πρώτη προθήκη, και μια θήκη σπαθιού, το φέσι ή το φερμάνι με ανάγλυφη απόδοση καλλιγραφικού διακοσμητικού στοιχείου από τη δεύτερη προθήκη. Η δυνατότητα απτικής διερεύνησης αντικειμένων τόσο στην πρώτη εκθεσιακή ενότητα όσο και στις υπόλοιπες αξιολογείται ως υψηλής κρισιμότητας, καθώς αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη διασφάλιση της αυτόνομης και ισότιμης πρόσβασης ατόμων με αναπηρία όρασης στο περιεχόμενο της συλλογής.

Ισότιμης σημασίας κρίνεται η ανάγκη βελτίωσης της πρόσβασης στα διοράματα που παρουσιάζονται στις προθήκες του δεξιού τοίχου. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται η προσθήκη ηχητικής περιγραφής του σκηνικού και της αναπαριστώμενης δράσης, διαθέσιμη και σε μορφή βίντεο με υποτιτλισμό και διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα.

ΧΑΡΤΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ HICHEM MEROUCHE ©IMMA 2025

Η υψηλή πυκνότητα και πολυπλοκότητα της πληροφορίας που παρουσιάζεται στις επιφάνειες των τοίχων δημιουργεί δυσκολίες κατανόησης και προσανατολισμού. Για τον λόγο αυτό προτείνεται η αναδιοργάνωση της κειμενικής και γραφιστικής πληροφορίας, με στόχο τη σαφήνεια, τη μείωση του οπτικού θορύβου και τη βελτίωση της αναγνωσιμότητας. Ως καλή πρακτική για την πρώτη εκθεσιακή ενότητα και για όλες τις επόμενες, προτείνεται η δημιουργία σύντομης εισαγωγικής αφήγησης σε μορφή βίντεο, η οποία θα παρουσιάζει τη θεματική της ενότητας, το περιεχόμενό της και την προτεινόμενη ροή ανάγνωσης, με απλή γλώσσα, υποτιτλισμό, διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα και ακουστική περιγραφή. Η παρέμβαση αυτή αξιολογείται ως μεσαίας κρισιμότητας, καθώς υποστηρίζει κυρίως τη γνωστική πρόσβαση και τον προσανατολισμό.

Για τη βελτίωση της κατανόησης της γεωγραφικής εμβέλειας των ιστορικών γεγονότων που επηρέασαν τη Νεότερη Ιστορία της Μακεδονίας, προτείνεται είτε η δημιουργία ενός νέου, συνοπτικού και ευανάγνωστου χάρτη είτε η παροχή επεξηγηματικής περιγραφής διαθέσιμη μέσω διαφορετικών μέσων (βίντεο, ηχητική περιγραφή, υποτιτλισμό, διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα). Η παρέμβαση αυτή αξιολογείται ως χαμηλής προς μεσαίας κρισιμότητας, καθώς λειτουργεί συμπληρωματικά στη συνολική κατανόηση του ιστορικού πλαισίου.

ΕΚΘΕΣΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 2

«Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ»

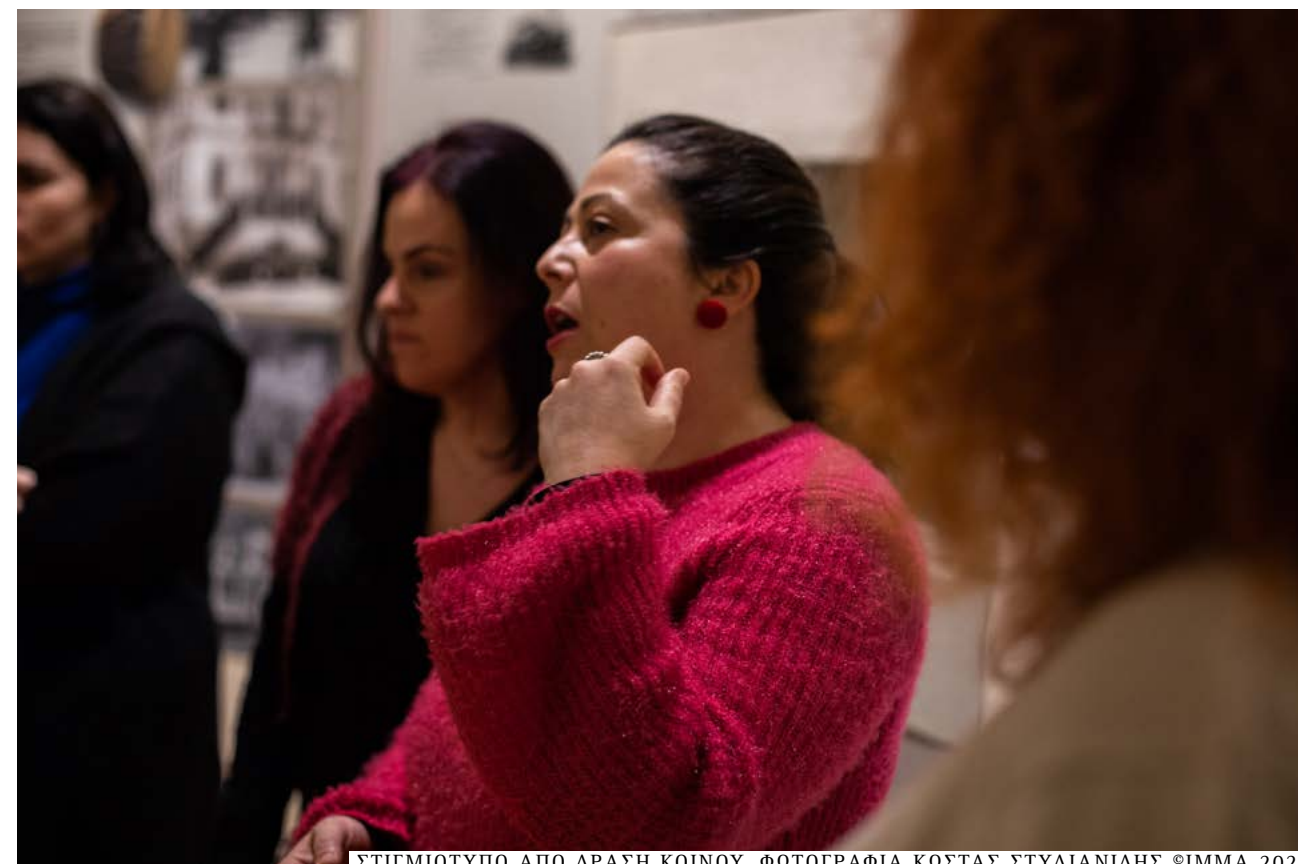
Η δεύτερη εκθεσιακή ενότητα εστιάζει στην καθημερινή ζωή, τις κοινωνικές πρακτικές και τον υλικό πολιτισμό της Μακεδονικής κοινωνίας του 19ου αιώνα. Η αρχιτεκτονική της διάταξη είναι οβάλ και οργανώνεται σε δύο διακριτές θεματικές, τη ζωή στην ύπαιθρο και τη ζωή στην πόλη, οι οποίες χωρίζονται από ένα κεντρικά τοποθετημένο παγκάκι. Η σχεδόν κυκλική δομή και η οβάλ διάταξη της αίθουσας αξιολογήθηκαν ιδιαίτερα θετικά από την Ομάδα Εστίασης, καθώς συμβάλλουν στη δημιουργία αίσθησης οικειότητας και στη σαφή διαφοροποίησή της από τις υπόλοιπες εκθεσιακές ενότητες. Παράλληλα, η ύπαρξη καθίσματος λειτούργησε καταλυτικά ως προς την άνεση και τη μείωση της κόπωσης, τόσο για τα μέλη της ομάδας όσο και για το ευρύ κοινό.

Το περιεχόμενο της ενότητας βασίζεται κυρίως σε λαογραφικά αντικείμενα καθημερινής χρήσης, εργαλεία, κοσμήματα, ενδυμασίες και πολιτισμικά τεκμήρια, συνοδευόμενα από πλούσιο φωτογραφικό υλικό και επεξηγηματικά κείμενα. Η εξοικείωση του κοινού με πολλά από τα αντικείμενα αυτά δημιουργεί σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης πολυαισθητηριακών παρεμβάσεων.

Η βασική πρόκληση που αναδεικνύεται σε όλες τις εκθεσιακές ενότητες, συμπεριλαμβανομένης και της δεύτερης, αφορά την αδυναμία άμεσης επαφής με το περιεχόμενο των προθηκών, γεγονός που αποκλείει σε μεγάλο βαθμό τα άτομα με αναπηρία όρασης. Προτείνεται η διάθεση τουλάχιστον ενός αντιπροσωπευτικού αντικειμένου από κάθε προθήκη, είτε σε πρωτότυπη μορφή είτε σε πιστό αντίγραφο, με έμφαση τόσο στην

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ ΑΠΟ ΔΡΑΣΗ ΚΟΙΝΟΥ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©IMMA 2026

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ ΑΠΟ ΔΡΑΣΗ ΚΟΙΝΟΥ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©IMMA 2026

ασφάλεια χρήσης από το κοινό όσο και στην ανάδειξη της ποικιλίας και του χαρακτήρα των εκθεμάτων. Η Ομάδα Εστίασης ξεχώρισε ως κατάλληλα απτικά αντικείμενα την παλαμαριά και τη σαΐτα του αργαλειού, καθώς και τη μικρογραφία αργαλειού. Από τις ενδυμασίες προτάθηκαν η παραδοσιακή φουστάνελα και ένα τσαρούχι (που ήδη υπάρχουν σε αντίγραφα), και ένα γιορντάνι με φλουριά, μαζί με υφάσματα διαφορετικών υφών και υλικών. Η συγκεκριμένη παρέμβαση αξιολογείται ως υψηλής κρισιμότητας, καθώς συνιστά βασική προϋπόθεση για την ουσιαστική και αυτόνομη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στο περιεχόμενο της ενότητας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η δεύτερη εκθεσιακή ενότητα προσφέρεται ιδιαίτερα για την ανάπτυξη πολυαισθητηριακών ερεθισμάτων που ενισχύουν τη βιωματική κατανόηση του κοινωνικού και πολιτισμικού πλαισίου. Αναφορικά με τα ηχητικά ερεθίσματα, προτείνεται η παραγωγή ανέκδοτων αφηγήσεων για τη χρήση των αντικειμένων αυτή την περίοδο με έμφαση στον ρόλο των γυναικών (π.χ. χρήση αργαλειού, ραπτομηχανής), η δημιουργία ηχοτοπίων συνδεδεμένων με τις επιμέρους θεματικές, όπως ήχοι της υπαίθρου και της πόλης, ή από παραδοσιακά μουσικά όργανα (π.χ. νταούλι), καθώς και χαρακτηριστικοί μουσικοί ρυθμοί της περιοχής. Τα ηχητικά αυτά στοιχεία μπορούν να συνοδεύονται από οπτικοποίηση του τρόπου χρήσης των αντικειμένων σε βίντεο με διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στο νταούλι που εμφανίζεται σε φωτογραφική αναπαραγωγή, το οποίο προτάθηκε να είναι διαθέσιμο για χρήση από το κοινό στη φυσική του μορφή. Η απτική και ηχητική εμπειρία του μουσικού οργάνου επιτρέπει την αντίληψη του όγκου, του βάρους και των υλικών του, ενώ οι δονήσεις που παράγονται καθιστούν τον ήχο αντιληπτό και από Κ(κ)ωφά και βαρήκοα άτομα. Οι παρεμβάσεις αυτές αξιολογούνται ως υψηλής προς μεσαίας κρισιμότητας, καθώς ενισχύουν τη βιωματική εμπειρία για όλες τις ομάδες κοινού.

Επιπλέον, προτείνεται η ενσωμάτωση οσφρητικών ερεθισμάτων εμπνευσμένων από την καθημερινή ζωή και τα αντικείμενα της ενότητας, όπως οσμές βαμβακιού, ακατέργαστου μαλλιού, μετάλλου ή βρεγμένου χώματος. Τα οσφρητικά στοιχεία λειτουργούν συμπληρωματικά προς τις απτικές και ηχητικές παρεμβάσεις και ενισχύουν τη μνήμη και τη βιωματική κατανόηση. Ενδεικτικά προτείνονται οσμές όπως η μεταλλική οσμή σε σύνδεση με το σίδηρο, η μυρωδιά βαμβακιού ή ακατέργαστου μαλλιού για τις ενδυμασίες και τον αργαλειό, καθώς και η μυρωδιά βρεγμένου χώματος και σταχίων σε συνάρτηση με την παλαμαριά. Η επιλογή τουλάχιστον ενός ερεθίσματος που παραπέμπει στην ύπαιθρο και ενός στο αστικό περιβάλλον θα μπορούσαν να αποτυπώσουν τη διττή φύση της Μακεδονικής κοινωνίας. Η παρέμβαση αυτή αξιολογείται ως μεσαίας κρισιμότητας, καθώς λειτουργεί συμπληρωματικά στη συνολική εμπειρία.

Για το σύνολο των παραπάνω παρεμβάσεων κρίνεται απαραίτητη η δυνατότητα πρόσβασης μέσω εναλλακτικών μέσων. Τα απτικά βοηθήματα θα πρέπει να συνοδεύονται από ακουστική περιγραφή, διαθέσιμη και σε μορφή βίντεο στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα με υποτιτλισμό. Η ενοποιημένη αυτή προσέγγιση διασφαλίζει ότι το περιεχόμενο της αίθουσας δεν καθίσταται απλώς προσβάσιμο, αλλά μετατρέπεται σε ουσιαστικά εμπυθιστική και κατανοητή μουσειακή εμπειρία για το σύνολο του κοινού.

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ ΑΠΟ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΠΤΙΚΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΕΣΤΙΑΣΗΣ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ NICHEM MEROUCHE ©IMMA 2025

ΕΚΘΕΣΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 3 «ΓΕΝΙΚΟ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟ»

Η τρίτη εκθεσιακή ενότητα αναπαριστά τον χώρο του Γενικού Προξενείου της Ελλάδας στην οθωμανοκρατούμενη Θεσσαλονίκη και διαφοροποιείται ουσιαστικά από τις υπόλοιπες, καθώς αξιοποιείται ο αυθεντικός χώρος όπως ήταν στο παρελθόν, χωρίς πρόσθετες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις. Η αίθουσα διαθέτει έντονο σκηνογραφικό χαρακτήρα και δημιουργεί την αίσθηση εισόδου σε ένα «θεατρικό» περιβάλλον του 19ου αιώνα, όπου ο χώρος και τα αντικείμενα υποστηρίζουν την εμπύθιση σε διαφορετική ιστορική περίοδο, στοιχείο που χαρακτηρίστηκε πολύ θετικά από την Ομάδα Εστίασης.

Τα εκθέματα συνδέονται άμεσα με τη λειτουργία του Προξενείου ως διοικητικού και συντονιστικού κέντρου του Μακεδονικού Αγώνα και από το περιεχόμενο αναδεικνύεται η δράση και η συμβολή του Λάμπρου Κορομηλά. Περιλαμβάνονται πρωτότυπα έπιπλα (γραφείο, καρέκλες, κεραμική σόμπα, βιβλιοθήκη, επιδαπέδιο ρολόι) και προσωπικά αντικείμενα (γραφομηχανή, σφραγίδα, στυπόχαρτο, πένες, κονδυλοφόροι), τα οποία είναι σκηνογραφικά τοποθετημένα πάνω στο προξενικό γραφείο. Συμπληρωματικά εκτίθενται φωτογραφικό υλικό και η επίσημη ενδυμασία του Προξένου με το ιδιότυπο καπέλο, τοποθετημένη σε γυάλινη προθήκη δεξιά της εισόδου. Η πυκνότητα των επίπλων και των αντικειμένων δημιουργεί αυξημένες απαιτήσεις ως προς τη ροή κίνησης, την ασφάλεια, αλλά και την ερμηνευτική πρόσβαση στο περιεχόμενο.

Η συνύπαρξη μεγάλου αριθμού αντικειμένων με περιορισμένο διαθέσιμο χώρο, σε συνδυασμό με τη σήμανση μέσω μεταλλικών κολωνακίων με σχοινί, δυσχεραίνει τον προσανατολισμό και την ασφαλή περιήγηση, ιδιαίτερα για άτομα με αναπηρία όρασης. Προτείνεται η αναδιαμόρφωση της διάταξης, με απομάκρυνση ή επανατοποθέτηση επιλεγμένων στοιχείων (ενδεικτικά το γραφείο του γραμματέα και η γυάλινη προθήκη με την προξενική ενδυμασία), ώστε να βελτιωθεί η ροή και η αναγνωσιμότητα του χώρου. Συμπληρωματικά, προτείνεται η αντικατάσταση της υφιστάμενης σήμανσης με σήμανση δαπέδου, μέσω απτικών και γραφιστικών στοιχείων υψηλής αντίθεσης. Η παρέμβαση αυτή αξιολογείται ως υψηλής προς μεσαίας κρισιμότητας, καθώς αφορά άμεσα την ασφάλεια και την απρόσκοπτη πρόσβαση όλων των ομάδων κοινού.

Η φύση της αίθουσας προσφέρεται ιδιαίτερα για απτική διερεύνηση επιλεγμένων αντικειμένων (αυθεντικών ή αντιγράφων). Η Ομάδα Εστίασης προτείνει τη δυνατότητα απτικής επαφής με αντικείμενα του προξενικού περιβάλλοντος, όπως τη σφραγίδα, το στυπόχαρτο, το μελανοδοχείο-κονδυλοφόρο και τη γραφομηχανή. Για την υποστήριξη της απτικής εμπειρίας και την εμπάθυνση στο ιστορικό περιεχόμενο, προτείνεται η ανάπτυξη αφηγήσεων ανέκδοτων ιστοριών που αναδεικνύουν τον ρόλο του Προξενείου, τη λειτουργία του θεσμού και τη δράση του Λάμπρου Κορομηλά, σε ηχητική μορφή και σε βίντεο με διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα. Η παρέμβαση αυτή αξιολογείται ως υψηλής κρισιμότητας, καθώς ενισχύει την αυτόνομη πρόσβαση και την κατανόηση του περιεχομένου και ακολουθεί με συνέπεια τις παρεμβάσεις που προτείνονται από την Ομάδα του Έργου σε όλες τις εκθεσιακές ενότητες.

Προτείνεται, ακόμα μια παρέμβαση μεσαίας κρισιμότητας που δίνει προστιθέμενη εκπαιδευτική αξία, και αφορά τη δυνατότητα απτικής προσέγγισης της προξενικής ενδυμασίας μέσω αντιγράφων (π.χ. σε μικρογραφία πάνω σε κούκλα ή ως ένδυμα

για αξιοποίηση σε εκπαιδευτικά σενάρια). Η αίθουσα προσφέρεται για ανάπτυξη βιωματικών δραστηριοτήτων, όπου απτική, ηχητική και πολυμεσική πληροφορία συνδυάζεται με πρακτικές όπως η ανάληψη ρόλων και η αφήγηση.

Παράλληλα, ως σημείο αυξημένου κινδύνου επισημάνθηκε η γυάλινη προθήκη στην οποία εκτίθεται η ενδυμασία του Προξένου, η οποία λόγω θέσης και υλικού δημιουργεί πιθανότητα πρόσκρουσης. Για τον λόγο αυτό προτείνεται η αλλαγή θέσης της προθήκης, ενδεχομένως στη θέση της σόμπας ή κοντά στο γραφείο του Προξένου.

ΕΚΘΕΣΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 4 «ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ»

Η τέταρτη εκθεσιακή ενότητα εστιάζει στη φυσιογνωμία του ένοπλου Μακεδονικού Αγώνα και αναπτύσσεται κυρίως μέσα από σκηνογραφικές αναπαραστάσεις ιστορικών μαχών σε μορφή διοραμάτων, σε συνδυασμό με επεξηγηματικά κείμενα και αρχαικό υλικό που παρουσιάζονται επιτοίχια. Τα διοράματα λειτουργούν ως βασικό αφηγηματικό εργαλείο της ενότητας, συμπυκνώνοντας τη δράση, την ένταση και τις ιδιαίτερες συνθήκες του ένοπλου αγώνα.

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΕΡΓΟΥ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ HICHEM MEROUCHE ©IMMA 2025

Όπως και στην πρώτη εκθεσιακή ενότητα, η παρουσία των διοραμάτων και μεγάλου μέρους του εκθεσιακού υλικού εντός γυάλινων προθηκών περιορίζει σημαντικά την άμεση πρόσβαση στο περιεχόμενο από άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες, και ειδικότερα από άτομα με αναπηρία όρασης. Η έντονη έμφαση στην οπτική πρόσληψη της πληροφορίας καθιστά τα διοράματα μη προσβάσιμα μέσω εναλλακτικών αισθητηριακών μέσων, δημιουργώντας ουσιαστικό κενό στη μουσειακή εμπειρία. Για τον λόγο αυτό, κρίνεται απαραίτητη η προσθήκη ακουστικής περιγραφής για κάθε δίοραμα της ενότητας. Η περιγραφή προτείνεται να περιλαμβάνει αναλυτική και ζωντανή απόδοση του σκηνικού, της αναπαριστώμενης δράσης και του ιστορικού πλαισίου, καθώς και στοιχεία που αφορούν τα υλικά, την κλίμακα και τη δεξιοτεχνία κατασκευής του ίδιου του διοράματος ως εκθεσιακού μέσου. Με τον τρόπο αυτό αναδεικνύεται τόσο το ιστορικό γεγονός όσο και η ίδια η μουσειογραφική πρακτική των διοραμάτων, ως αναπόσπαστο στοιχείο της αφήγησης.

Οι ακουστικές περιγραφές προτείνεται να συνοδεύονται από ηχοτοπία που ενισχύουν την ατμόσφαιρα της μάχης, καθώς και από βίντεο με διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα και υποτιτλισμό. Αντίστοιχα, κρίνεται απαραίτητη η παροχή οπτικοακουστικής περιγραφής και για τα ιστορικά κείμενα, τις πληροφορίες και τα αρχαιολογικά τεκμήρια που παρουσιάζονται στους τοίχους της αίθουσας. Η παρέμβαση αυτή αξιολογείται ως μεσαίας προς υψηλής κρισιμότητας, καθώς τα διοράματα αποτελούν τον κεντρικό φορέα αφήγησης της ενότητας και στην παρούσα μορφή τους αποκλείουν την ισότιμη πρόσβαση σημαντικού μέρους του κοινού.

ΕΚΘΕΣΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 5

«ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΩΡΙΑ»

Η πέμπτη εκθεσιακή ενότητα εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο ο Μακεδονικός Αγώνας διαχύθηκε στην καθημερινή ζωή των τοπικών κοινωνιών, τόσο στα αστικά κέντρα όσο και στην ύπαιθρο. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον ρόλο του κλήρου, των δασκάλων και των κοινοτικών δικτύων, τα οποία λειτούργησαν ως βασικοί φορείς στήριξης και διάδοσης του Αγώνα. Το εκτιθέμενο υλικό —έγγραφα, φωτογραφίες, προσωπικά αντικείμενα και μαρτυρίες— αναδεικνύει τη συμβολή του Παύλου Μελά και φωτίζει τη συμμετοχή σημαντικών προσωπικοτήτων αλλά και των καθημερινών ανθρώπων στη συγκεκριμένη ιστορική διαδικασία, υπογραμμίζοντας τη συλλογική διάσταση του Αγώνα.

Βασικό ζήτημα που ανέδειξε η Ομάδα Εστίασης αφορά τη συνύπαρξη πολλών και ετερόκλητων αφηγήσεων σε περιορισμένο χώρο, γεγονός που δημιουργεί αυξημένη πληροφοριακή φόρτιση και δυσκολία εστίασης στο κεντρικό αφήγημα της ενότητας. Παράλληλα, επισημάνθηκε η ανάρτηση επεξηγηματικών κειμένων σε μεγάλο ύψος, η οποία δυσχεραίνει την ανάγνωση της πληροφορίας όχι μόνο για άτομα με αναπηρία όρασης, αλλά και για το σύνολο του κοινού. Για τον λόγο αυτό προτείνεται η αναδιοργάνωση του εκθεσιακού περιεχομένου με σαφή και λειτουργικό διαχωρισμό των αντικειμένων και των αφηγήσεων σε διακριτές θεματικές ενότητες, όπως η ζωή και ο θάνατος του Παύλου Μελά, ο ρόλος του κλήρου και τα θρησκευτικά αντικείμενα, τα αντικείμενα καθημερινής ζωής, ο ρόλος των δικτύων πληροφοριοδοτών και υποστηρικτών καθώς και η διάκριση μεταξύ «Πόλης» και «Υπαιθρου». Η παρέμβαση αυτή αξιολογείται ως μεσαίας κρισιμότητας, καθώς μειώνει τη γνωστική φόρτιση και επιτρέπει την πιο καθαρή και στοχευμένη πρόσληψη του περιεχομένου από όλες τις ομάδες κοινού.

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΚΟΙΝΟΥ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©IMMA 2026

Για τον εμπλουτισμό της μουσειακής εμπειρίας και τη διευκόλυνση της κατανόησης του περιεχομένου, προτείνεται η ανάπτυξη σύντομων αφηγήσεων με ανέκδοτες ιστορίες από τη δράση και τον ρόλο του Παύλου Μελά στον Μακεδονικό Αγώνα. Παράλληλα, μπορούν να ενταχθούν αφηγήσεις που αφορούν άλλες σημαντικές ιστορικές φυσιογνωμίες όπως ο Ίων Δραγούμης, ο Γεώργιος Μαργαρόπουλος και ο Αθανάσιος Σουλιώτης-Νικολαΐδης με ουσιαστική συμβολή στο συγκεκριμένο στάδιο του Αγώνα, καθώς και αφηγήσεις που αναδεικνύουν τον ρόλο του κλήρου και των τοπικών δικτύων. Η παρέμβαση αυτή αξιολογείται ως μεσαίας κρισιμότητας, καθώς ενισχύει τη νοηματική συνοχή της ενότητας και τη συναισθηματική σύνδεση του κοινού με το περιεχόμενο.

Και σε αυτή την ενότητα, για τη βελτίωση της πρόσβασης στο εκθεσιακό περιεχόμενο των προθηκών, προτείνεται η δυνατότητα απτικής διερεύνησης επιλεγμένων αντικειμένων ή πιστών αντιγράφων τους. Σε σχέση με τη συμβολή του κλήρου, προτείνονται αντικείμενα όπως η αγκαθωτή ράβδος, με επεξήγηση του συμβολισμού της, η χτένα από ελεφαντόδοντο και η σφραγίδα, καθώς και η ανάδειξη διακοσμητικών λεπτομερειών υψηλής δεξιοτεχνίας από τα ιερατικά άμφια. Για τη ζωή και τη δράση του Παύλου Μελά, προτείνεται η απτική προσέγγιση αντικειμένων όπως το προσκλητήριο του γάμου του, η ζώνη, τα κουμπιά και τα βόλια, καθώς και η προτομή του, είτε σε πρωτότυπη μορφή είτε σε απτικό αντίγραφο. Η ένταξη της προτομής επιτρέπει την απτική διερεύνηση των φυσιογνωμικών χαρακτηριστικών του ιστορικού προσώπου και λειτουργεί ως μέσο προσωποποίησης της Ιστορίας, ενισχύοντας τη μνημονική και συναισθηματική σύνδεση του επισκέπτη και της επισκέπτριας με το περιεχόμενο. Συμπληρωματικά, προτείνεται και η ανάδειξη της σκάλας με την οποία μεταφέρθηκε μετά τον τραυματισμό του, σε συνδυασμό με την αντίστοιχη αφήγηση. Η παρέμβαση αυτή αξιολογείται μεσαίας κρισιμότητας, καθώς λειτουργεί συμπληρωματικά στις υπόλοιπες προτάσεις για την αυτόνομη πρόσβαση ατόμων με αναπηρία όρασης στο περιεχόμενο της ενότητας.

Η επιλογή των αντικειμένων θα πρέπει να γίνει επιλεκτικά και σε άμεση σύνδεση με τις ανέκδοτες αφηγήσεις, με στόχο την ανάδειξη της ιστορίας και της συμβολής κάθε επιμέρους συντελεστή στον ένοπλο Αγώνα. Οι αφηγήσεις προτείνεται να είναι διαθέσιμες σε ηχητική μορφή, με δυνατότητα επιλογής από τον επισκέπτη να ακούσει όσες θελήσει, καθώς και σε βίντεο στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα με υποτιτλισμό. Για κάθε απτικό αντικείμενο, η συνοδευτική ακουστική περιγραφή θεωρείται απαραίτητη, ώστε να εξηγούνται η χρήση, το ιστορικό πλαίσιο και η συμβολική του σημασία. Η παρέμβαση αυτή αξιολογείται ως υψηλής σημασίας, καθώς εξασφαλίζει την ισότιμη πρόσβαση στο αφηγηματικό περιεχόμενο της ενότητας.

Συνολικά, σε αυτή την εκθεσιακή ενότητα προκύπτει ότι απαιτείται απλοποίηση, σαφής ιεράρχηση και εστίαση του εκθεσιακού περιεχομένου, και όχι στην προσθήκη νέας πληροφορίας χωρίς συγκεκριμένη δομή. Η συνδυαστική εφαρμογή λειτουργικής αναδιοργάνωσης, αφηγηματικής δομής, απτικής διερεύνησης και πολυτροπικής πληροφορίας αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη βελτίωση της κατανόησης, της προσβασιμότητας και της βιωματικής ποιότητας της μουσειακής εμπειρίας για όλες τις ομάδες κοινού.

ΑΙΘΟΥΣΑ 6 «ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ»

Η έκτη εκθεσιακή ενότητα εστιάζει στη λήξη του ένοπλου Μακεδονικού Αγώνα και στη μετάβαση στη νέα ιστορική φάση που σηματοδοτούν οι Βαλκανικοί Πόλεμοι (1912–1913). Το εκθεσιακό περιεχόμενο περιλαμβάνει φωτογραφικό και αρχειακό υλικό, χάρτες, ζωγραφικούς πίνακες και ιστορικά ντοκουμέντα, τα οποία έχουν υποστεί γραφιστική επεξεργασία και παρουσιάζονται σε μεγάλες επιτοιχίες συνθέσεις, καθώς και ιστορικά αντικείμενα, στρατιωτικές ενδυμασίες και όπλα τοποθετημένα σε γυάλινες προθήκες. Παράλληλα, γίνεται μνεία στη συμβολή γυναικών που διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στη νεότερη ιστορία της Μακεδονίας, όπως η Θάλεια-Φλωρά Καραβία, η Άννα Παπαδοπούλου και η Πηνελόπη Δέλτα, μέσα από την παρουσίαση προσωπικών τους αντικειμένων.

Η υφιστάμενη παρουσίαση χαρακτηρίζεται από υψηλή πυκνότητα οπτικής πληροφορίας, ασάφεια ως προς τους βασικούς θεματικούς άξονες και περιορισμένο διαθέσιμο χώρο, στοιχεία που δυσχεραίνουν την εστίαση, την ανάγνωση και τη συνολική κατανόηση του περιεχομένου από το κοινό. Για τον λόγο αυτό προτείνεται η οργάνωση του περιεχομένου γύρω από επιλεγμένες, σαφείς και ισχυρές αφηγήσεις που αναδεικνύουν το τέλος του Μακεδονικού Αγώνα και τη σημασία του. Ενδεικτικά προτείνεται η αφήγηση της ιστορίας της φουστάνελας και της υιοθέτησής της ως εθνικής φορεσιάς, η Απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης και η είσοδος του Έλληνα Βασιλιά στη Θεσσαλονίκη μέσα από περιγραφές του εικονογραφικού υλικού της εποχής, καθώς και μια σύντομη και συνοπτική παρουσίαση των Βαλκανικών Πολέμων ως ιστορικού πλαισίου μετάβασης. Η παρέμβαση αυτή αξιολογείται ως υψηλής κρισιμότητας, καθώς αφορά τη βασική κατανόηση του νοήματος και της ιστορικής κατάληξης της έκθεσης.

Ιδιαίτερη έμφαση από την Ομάδα Εστίασης δόθηκε στην ανάδειξη του ρόλου των γυναικών στη ροή της ιστορίας μέσα από ανέκδοτες ιστορίες και αφηγήσεις που αφορούν την Άννα Παπαδοπούλου, την Πηνελόπη Δέλτα και τη Θάλεια-Φλωρά Καραβία. Τα προσωπικά αντικείμενα των παραπάνω προσώπων, τα οποία εκτίθενται σε μία από τις προθήκες της αίθουσας, μπορούν να λειτουργήσουν ως ισχυρά αφηγηματικά σημεία αναφοράς. Συμπληρωματικά με τις αφηγήσεις προτείνεται η δυνατότητα απτικής επαφής με επιλεγμένα αντικείμενα υψηλού συμβολικού φορτίου, όπως το presse-papier της Πηνελόπης Δέλτα με το ανάγλυφο θραύσμα από το «Αβέρωφ» και η προτομή της Πηνελόπης Δέλτα. Τα αντικείμενα αυτά μπορούν να λειτουργήσουν ως απτικά σημεία αναφοράς και θα πρέπει να συνοδεύονται από ακουστική περιγραφή, καθώς και από βίντεο στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα. Η ενίσχυση αυτής της αφήγησης αξιολογείται ως παρέμβαση υψηλής κρισιμότητας, καθώς αποτελεί κομβικό άξονα για την κατανόηση του πολυσύνθετου ιστορικού πλαισίου, συνδέεται άμεσα με τα προτεινόμενα απτικά αντικείμενα και συμβάλλει ουσιαστικά στην ενδυνάμωση της συμπερίληψης λιγότερο προβεβλημένων ιστορικών υποκειμένων.

Για την περαιτέρω αποσαφήνιση του ιστορικού πλαισίου προτείνεται η ένταξη σύντομης και περιεκτικής αφήγησης σχετικά με το πότε και πώς ολοκληρώθηκε ο Μακεδονικός Αγώνας, σε συνδυασμό με τη χρήση χρονολογικού πίνακα ή συνοπτικού χάρτη που να αποτυπώνει τη διαδοχή των γεγονότων που ακολούθησαν μέχρι και την ένωση της Μακεδονίας με την Ελλάδα. Οι πληροφορίες αυτές προτείνεται να διατίθενται μέσω διαφορετικών μέσων, όπως σύντομα βίντεο και ηχητικές αφηγήσεις, με υποτιτλισμό και διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα. Η παρέμβαση αυτή αξιολογείται ως μεσαιάς κρισιμότητας, καθώς ενισχύει τη γνωστική κατανόηση και λειτουργεί υποστηρικτικά προς την κύρια αφήγηση.

Τέλος, για λόγους εργονομίας και βελτίωσης της χωρικής εμπειρίας, προτείνεται η αφαίρεση του τελευταίου ψευδοτόιχου απέναντι από την είσοδο της αίθουσας. Η παρέμβαση αυτή θα επιτρέψει το άνοιγμα του χώρου και τη δημιουργία οπτικής και λειτουργικής συνέχειας με την επόμενη αίθουσα, συμβάλλοντας στην αποφόρτιση του χώρου και στη βελτίωση της συνολικής ροής της έκθεσης. Η παρέμβαση αυτή αξιολογείται ως μεσαιάς κρισιμότητας, καθώς αφορά κυρίως την ποιότητα της χωρικής εμπειρίας και όχι την κατανόηση του περιεχομένου.

ΑΙΘΟΥΣΑ 7 «ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ»

Η έβδομη εκθεσιακή ενότητα λειτουργεί ως καταληκτικό σημείο της έκθεσης και εστιάζει στην Περίοδο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, παρουσιάζοντας τη συμμετοχή της Ελλάδας στον Πόλεμο), στο πλευρό των δυνάμεων της Αντάντ (Entente), η οποία αποτελεί τομή για την ιστορία της Μακεδονίας. Το εκθεσιακό περιεχόμενο περιλαμβάνει έγγραφα, φωτογραφίες και ιστορικά αντικείμενα, τα οποία παρουσιάζονται κυρίως εντός γυάλινης προθήκης, και σε μορφή φωτογραφικού κολάζ με σημεία ενδιαφέροντος και τοποθεσίες, αποδοσμένου σε επιτοίχια γραφιστική σύνθεση. Η αίθουσα χαρακτηρίζεται από περιορισμένο διαθέσιμο χώρο και υψηλή πυκνότητα πληροφορίας, στοιχεία που δυσχεραίνουν την ανάγνωση και την κατανόηση του περιεχομένου και καθιστούν αναγκαία την αναδιάταξη και επανατοποθέτηση των εκθεσιακών στοιχείων. Η

παρέμβαση αυτή αξιολογείται ως μεσαιάς κρισιμότητας, καθώς βελτιώνει ουσιαστικά την αναγνωσιμότητα και τη συνολική εμπειρία χωρίς να αλλοιώνει τον αφηγηματικό πυρήνα της ενότητας.

Για τη βελτίωση της προσβασιμότητας ατόμων με αναπηρία όρασης προτείνεται η δυνατότητα απτικής επαφής με επιλεγμένα αντικείμενα της αίθουσας, όπως ο κεντητός πίνακας «Souvenir Salonique» και ο δίσκος με την απεικόνιση του Zeppelin. Τα αντικείμενα αυτά λειτουργούν ως υλικά τεκμήρια μνήμης και συμβολίζουν τη μετάβαση σε μια νέα εποχή, συνδέοντας το ιστορικό παρελθόν με τη διαμόρφωση της νεότερης αστικής και κοινωνικής πραγματικότητας της Θεσσαλονίκης. Τα απτικά αυτά βοηθήματα θα πρέπει, όπως και όλα τα υπόλοιπα, να συνοδεύονται από ακουστική περιγραφή και από οπτικοακουστικό υλικό με υποτιτλισμό και διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα. Η παρέμβαση αυτή αξιολογείται ως υψηλής κρισιμότητας, καθώς διασφαλίζει την αυτόνομη και ισότιμη πρόσβαση στο συμβολικό και αφηγηματικό περιεχόμενο της καταληκτικής ενότητας.

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΚΟΙΝΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΠΤΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ PRESS PAPIER ΑΠΟ ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΒΛΗΜΑ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©IMMA 2026

Στον χώρο προβάλλεται επίσης βίντεο με πληροφορίες για το μουσείο και τη μόνιμη έκθεση, το οποίο περιλαμβάνει διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα. Προτείνεται η μεταφορά του βίντεο από το εσωτερικό της αίθουσας στον χώρο του διαδρόμου ή σε ειδικά διαμορφωμένο Σημείο Ενημέρωσης (Info Point), ώστε να γίνεται αντιληπτό εγκαίρως από το κοινό και να εντάσσεται οργανικά στη συνολική εμπειρία προσανατολισμού και εισαγωγικής πληροφόρησης. Η παρέμβαση αυτή αξιολογείται ως χαμηλής προς μεσαίας κρισιμότητας, καθώς αφορά κυρίως τη βελτίωση της ροής και της εργονομίας της εκθεσιακής διαδρομής.

Ως καταληκτική ενότητα, η αίθουσα αυτή προσφέρει τη δυνατότητα αναστοχασμού και σύνδεσης του ιστορικού αφηγήματος με το παρόν. Η μουσειολογική και μουσειογραφική της αναβάθμιση μπορεί να ενισχύσει τον ρόλο της ως χώρου σύνοψης και μετάβασης, όπου ο/η επισκέπτης/τρια καλείται να επαναπροσδιορίσει τη σημασία του Μακεδονικού Αγώνα και των ιστορικών γεγονότων του 19ού και των αρχών του 20ού αιώνα στη συγκρότηση της σύγχρονης ταυτότητας της Μακεδονίας. Η ενσωμάτωση προσβάσιμων ερμηνευτικών μέσων, απτικών αντικειμένων και σαφούς αφηγηματικής δομής μπορεί να μετατρέψει την ενότητα αυτή από απλή ολοκλήρωση της διαδρομής σε ουσιαστικό σημείο κατανόησης και νοηματικής μετάβασης για όλες τις ομάδες κοινού.

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ

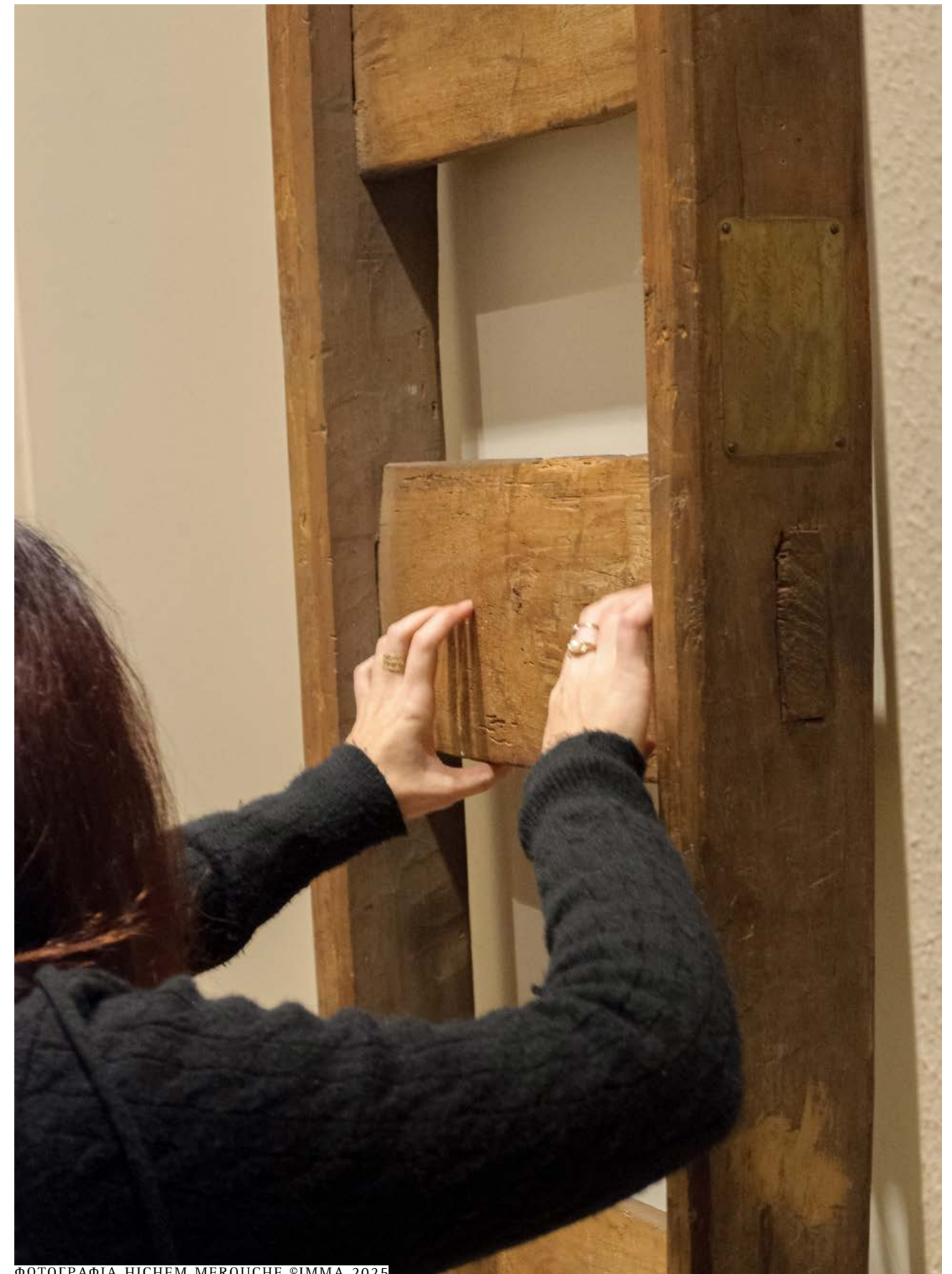
Η συνολική αποτίμηση των εκθεσιακών ενοτήτων φανερώνει ότι βασική παρέμβαση υψηλής σημασίας για το σύνολο των ενοτήτων, με στόχο τη βελτίωση της προσβασιμότητας, αποτελεί η προσθήκη απτικών αντικειμένων ή πιστών αντιγράφων τους, τα οποία θα συνοδεύονται από σαφείς, δομημένες και πολυτροπικά προσβάσιμες ακουστικές περιγραφές. Η δυνατότητα απτικής διερεύνησης, σε συνδυασμό με αφηγήσεις ανέκδοτων ιστοριών και την παροχή ηχητικών ερεθισμάτων, όπου αυτό είναι νοηματικά και μουσειολογικά τεκμηριωμένο, αναδεικνύεται ως βασική προϋπόθεση για την αυτόνομη και ισότιμη πρόσβαση ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες στο περιεχόμενο της συλλογής.

Παράλληλα, σε αρκετές ενότητες κρίθηκε αναγκαία η αναδιάταξη ή η αποσυμφόρηση του εκθεσιακού υλικού και της κειμενικής πληροφορίας που αναπτύσσεται στους τοίχους, προκειμένου να περιοριστεί η γνωστική και οπτική φόρτιση και να ενισχυθούν η αναγνωσιμότητα και η κατανόηση του αφηγήματος από το σύνολο του κοινού. Στο ίδιο πλαίσιο, η βελτίωση του φωτισμού με πιο ομογενοποιημένο και επαρκώς ενισχυμένο φως κρίνεται ουσιώδης, καθώς συμβάλλει στην αποφυγή της οπτικής κόπωσης και υποστηρίζει τη μεγαλύτερη διάρκεια και άνεση της παραμονής στους εκθεσιακούς χώρους. Συμπληρωματικά, η πρόβλεψη σημείων ανάπαυσης, όπως η τοποθέτηση τουλάχιστον μίας καρέκλας σε κάθε αίθουσα, λειτουργεί υποστηρικτικά για τη μείωση της σωματικής κόπωσης, ιδιαίτερα για άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, άτομα με αναπηρία ή μειωμένη αντοχή.

ΔΙΣΚΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΚΑΛΥΚΑ ΠΥΡΟΒΟΛΟΥ ΜΕ ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΙΚΗ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ ΤΟΥ ΖΕΠΕΛΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΧΑΡΑΞΗ 'SALONIQUE', ΣΥΛΛΟΓΗ ©IMMA.

Οι παραπάνω παρεμβάσεις, σε συνδυασμό με την ενίσχυση της αφηγηματικής δομής, τη χρήση πολυτροπικών μέσων πληροφόρησης (ηχητική αφήγηση, βίντεο με υποτιτλισμό και διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα) και, κατά περίπτωση, την εργονομική αναβάθμιση των χώρων, συνθέτουν ένα συνεκτικό πλαίσιο καθολικής προσβασιμότητας. Η συνδυαστική εφαρμογή τους δεν βελτιώνει μόνο την εμπειρία των ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες, αλλά αναβαθμίζει συνολικά τη μουσειακή εμπειρία, καθιστώντας την πιο κατανοητή, άνετη, βιωματική και συμπεριληπτική για όλες τις ομάδες κοινού.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ HICHEM MEROUCHE ©IMMA 2025

ΣΗΜΑΝΣΗ – ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ, ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ & ΠΟΛΥΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΗ ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗ

09.2

Η σήμανση αποτελεί μια ξεχωριστή κατηγορία παρέμβασης που διατρέχει οριζόντια όλη την προσέγγιση επηρεάζοντας άμεσα την αυτονομία, την ασφάλεια και την κατανόηση του περιεχομένου από άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες, αλλά και τη συνολική ποιότητα της επίσκεψης για όλες τις ομάδες κοινού. Η βελτίωσή της μπορεί να οργανωθεί σε τέσσερα βασικά επίπεδα: γενική σήμανση πληροφοριών, σήμανση εκθεμάτων, επιδαπέδια σήμανση προσανατολισμού και τέλος πολυαισθητηριακή σήμανση έκτακτης ανάγκης.

Σε επίπεδο γενικής σήμανσης, κεντρικός στόχος είναι να διασφαλίζεται ότι ο/η επισκέπτης/τρια ενημερώνεται με σαφήνεια ήδη από την είσοδο και το εκδοτήριο για βασικά ζητήματα οργάνωσης της επίσκεψης και παροχών του μουσείου. Αυτές οι παρεμβάσεις αφορούν τη σήμανση της εισόδου, πληροφορία για το κόστος εισόδου και διαθέσιμες παροχές προσβασιμότητας με αναφορά στον τρόπο πρόσβασης σε αυτές. Η σήμανση αυτή χρειάζεται να είναι πολυτροπική: να συνδυάζει γραφή βλεπόντων με υψηλή χρωματική αντίθεση, ικανό μέγεθος τυπογραφίας, εικονίδια,

και κειμενική πληροφορία σε κώδικα Braille όπου αυτό είναι λειτουργικά εφικτό. Η σύνδεση με το ψηφιακό περιεχόμενο της ιστοσελίδας μέσω QR codes μπορεί να λειτουργήσει υποστηρικτικά, εφόσον το περιεχόμενο είναι προσβάσιμο (ηχητική ανάγνωση/περιγραφή, υπότιτλοι, διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα) και εφόσον δεν αποτελεί τη μοναδική οδό πρόσβασης στην πληροφορία. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι οι πληροφορίες προσβασιμότητας να μην εμφανίζονται αποσπασματικά, αλλά να συγκεντρώνονται σε σταθερά σημεία υψηλής ορατότητας και αναμενόμενης αναζήτησης, όπως το εκδοτήριο και το Σημείο Αυτόνομης Πληροφόρησης, ώστε να μειώνεται η αβεβαιότητα και να ενισχύεται η αυτονομία ήδη από την έναρξη της επίσκεψης.

Σε επίπεδο σήμανσης των εκθεμάτων, προκύπτει η ανάγκη για ένα ενιαίο σύστημα λεζαντών που θα καθιστά σαφές τι είναι διαθέσιμο στο κοινό και με ποιον τρόπο. Η σήμανση των αντικειμένων δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο σε περιγραφικά κείμενα, αλλά να λειτουργεί και ως «κώδικας πλοήγησης» μέσα στην έκθεση, επιτρέποντας στο κοινό να αναγνωρίζει άμεσα ποια σημεία έχουν απτική πρόσβαση, ποια συνοδεύονται από ακουστική περιγραφή, ποια διαθέτουν βίντεο στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα ή ποια ενεργοποιούν ηχητικά/πολυαισθητηριακά ερεθίσματα. Ένα συνεπές σύστημα εικονιδίων, επαναλαμβανόμενο σε όλες τις αίθουσες, μπορεί να υποστηρίξει αυτή τη διάκριση χωρίς να προσθέτει επιπλέον οπτικό θόρυβο. Παράλληλα, οι λεζάντες χρειάζεται να επανεξεταστούν ως προς τη θέση, το ύψος ανάγνωσης και το μέγεθος κειμένων, ώστε να περιοριστεί η δυσκολία πρόσληψης (που αναδείχθηκε σε περισσότερες από μία ενότητες) και, όπου απαιτείται, συμπληρωματικό επίπεδο μέσω προσβάσιμων πολυμέσων. Για τα απτικά αντικείμενα ή αντίγραφα, η σήμανση οφείλει να υποστηρίζει την ασφαλή χρήση, να κατευθύνει σωστά την απτική διερεύνηση και να παραπέμπει άμεσα στην αντίστοιχη ακουστική περιγραφή ή αφήγηση, ώστε η εμπειρία να μην μένει «χωρίς πλαίσιο» και να αποφεύγεται η ανάγκη λεκτικής διαμεσολάβησης από τρίτο πρόσωπο. Και σε αυτή την περίπτωση όπως και παραπάνω η σήμανση αυτή χρειάζεται να είναι πολυτροπική συνδυάζοντας γραφή βλεπόντων με υψηλή χρωματική αντίθεση, ικανό μέγεθος τυπογραφίας, εικονίδια, κειμενική πληροφορία σε κώδικα Braille και να συνδέεται με QR codes στα διαφορετικά μέσα πρόσβασης όπου αυτό υποστηρίζεται.

Σε επίπεδο επιδαπέδιας σήμανσης και προσανατολισμού, ο στόχος είναι η ενίσχυση της ανεξάρτητης κινητικότητας και ο εντοπισμός εμποδίων και σημείων ενδιαφέροντος μέσα στο μουσείο, ιδιαίτερα για άτομα με αναπηρία όρασης. Η προτεινόμενη προσέγγιση αφορά ένα συνεκτικό σύστημα οδηγού όδευσης ή τοποθέτηση μόνο επιλεγμένων απτικών σημάνσεων δαπέδου που συνδέουν κομβικά σημεία της εμπειρίας: είσοδο, εκδοτήριο, διάδρομο/Info Point, αρχή και τέλος της διαδρομής, καθώς και προσβάσιμα εκθέματα ή σταθμούς πολυαισθητηριακής εμπειρίας. Στο πλαίσιο αυτό, η επιδαπέδια σήμανση λειτουργεί όχι μόνο ως κατεύθυνση, αλλά και ως μέθοδος εντοπισμού επιλεγμένων σημείων, μειώνοντας το αίσθημα αποσπασματικότητας που δημιουργείται όταν η πληροφορία είναι πυκνή και ο χώρος περιορισμένος. Η αποτελεσματικότητα αυτού του επιπέδου σήμανσης ενισχύεται όταν συνδυάζεται με υψηλή οπτική αντίθεση για άτομα με μειωμένη όραση. Όπου υπάρχουν εμπόδια ή επικίνδυνα σημεία (π.χ. γυάλινες επιφάνειες ή στενώματα), η επιδαπέδια γραφιστική και απτική σήμανση μπορεί να λειτουργήσει και προληπτικά, ως στοιχείο προειδοποίησης και μείωσης κινδύνου.

Πέρα από τα παραπάνω τρία επίπεδα, προκύπτει ως διακριτό και αναγκαίο ένα τέταρτο επίπεδο, που αφορά τη σήμανση ασφάλειας και έκτακτης ανάγκης. Τα ευρήματα αναδεικνύουν ότι η ασφάλεια δεν μπορεί να βασίζεται σε μία μόνο αισθητηριακή οδό, καθώς η έλλειψη ολιστικού σχεδίου διαφυγής και πολυαισθητηριακής σήμανσης συναγεμού περιορίζει τη δυνατότητα ασφαλούς εκκένωσης ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες. Επομένως, η σήμανση διαφυγής χρειάζεται να είναι πολυαισθητηριακή (οπτική και ηχητική), ευδιάκριτη, συνεπής σε όλους τους χώρους, και να συμπληρώνεται από απτικές/αναγνώσιμες οδηγίες όπου είναι λειτουργικό. Η ενσωμάτωση αυτής της διάστασης στη συνολική λογική σήμανσης του μουσείου ενισχύει όχι μόνο την ασφάλεια, αλλά και την εμπιστοσύνη του κοινού ότι ο χώρος έχει σχεδιαστεί για καθολική χρήση.

Συνολικά, η αναβάθμιση της σήμανσης δεν αντιμετωπίζεται ως αισθητική προσθήκη, αλλά ως βασικός μηχανισμός καθολικής πρόσβασης υψηλής κρισιμότητας που συνδέει την πληροφόρηση, την πλοήγηση και την πολυαισθητηριακή αφήγηση σε ένα ενιαίο σύστημα. Όσο περισσότερο η σήμανση λειτουργεί συνεκτικά σε όλα τα επίπεδα —γενική ενημέρωση, λεζάντες και χαρακτηρισμοί προσβασιμότητας εκθεμάτων, προσανατολισμός/όδευση, και ασφάλεια— τόσο μειώνεται η ανάγκη διαμεσολάβησης, περιορίζονται οι συνθήκες αβεβαιότητας και ενισχύεται η αυτονομία και η ισότιμη συμμετοχή όλων των ομάδων κοινού στη μουσειακή εμπειρία.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©IMMA 2026

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ ΑΠΟ ΔΡΑΣΗ ΚΟΙΝΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΠΤΙΚΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©IMMA 2026

ΨΗΦΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

09.3

Η αποτίμηση της επικοινωνίας του IMMA στο ψηφιακό περιβάλλον ανέδειξε σημαντικές ελλείψεις ως προς την παροχή σαφούς, προσβάσιμης και ολοκληρωμένης πληροφόρησης για άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες. Ειδικότερα, διαπιστώθηκε απουσία συγκεντρωμένης πληροφορίας στην ιστοσελίδα του Μουσείου αναφορικά με τις παροχές και τις δυνατότητες πρόσβασης για κατηγορίες αναπηρίας πέραν των κινητικών, γεγονός που λειτουργεί αποτρεπτικά για την προετοιμασία και τον προγραμματισμό της επίσκεψης από τυφλά και με μειωμένη όραση άτομα, καθώς και από Κ(κ)ωφά και βαρήκοα άτομα.

Στο πλαίσιο αυτό, κρίνεται αναγκαίος ο εμπλουτισμός του πεδίου «Προσβασιμότητα» της ιστοσελίδας του IMMA με αναλυτικές, σαφώς δομημένες και επικαιροποιημένες πληροφορίες σχετικά με τις διαθέσιμες παροχές, τα πιθανά εμπόδια και τις εναλλακτικές δυνατότητες πρόσβασης στο περιεχόμενο της συλλογής για άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες. Συμπληρωματικά, προτείνεται η ρητή και ευδιάκριτη αναφορά στο κόστος εισιτηρίου για άτομα με αναπηρία και τους συνοδούς τους στο αντίστοιχο πεδίο «Πληροφορίες Επίσκεψης», ώστε να διασφαλίζεται η ισότιμη και διαφανής πρόσβαση στην πληροφορία. Επιπλέον, κρίνεται σημαντική η ενσωμάτωση στο ίδιο πεδίο ενός διαδραστικού χάρτη με σύνδεση σε υπηρεσίες πλοήγησης (όπως το Google Maps ή αντίστοιχες εφαρμογές), ο οποίος θα υποστηρίζει την κινητικότητα και τον προσανατολισμό ατόμων με αναπηρία, διευκολύνοντας τον ακριβή εντοπισμό του Μουσείου και την ουσιαστική προετοιμασία της επίσκεψής τους.

Παράλληλα, η απουσία διατυπωμένης Πολιτικής Συμπερίληψης στον ψηφιακό χώρο του Μουσείου στερεί από το κοινό ένα βασικό σημείο αναφοράς σχετικά με τις δεσμεύσεις και τη στρατηγική του IMMA ως προς την προσβασιμότητα. Η ανάρτηση σχετικής Πολιτικής σε εμφανές σημείο της ιστοσελίδας αξιολογείται ως απαραίτητη παρέμβαση, καθώς ενισχύει τη διαφάνεια, την εμπιστοσύνη και τη θεσμική συνέπεια του φορέα.

Η ιστοσελίδα του IMMA αξιολογήθηκε ως μερικώς προσβάσιμη, με ελλείψεις που αφορούν κυρίως τη χρήση εναλλακτικών κειμένων για την περιγραφή εικόνων και γραφιστικών στοιχείων, τη δομή και ιεράρχηση του περιεχομένου, καθώς και τη συνολική εμπειρία χρήσης από αναγνώστες οθόνης, σε απόκλιση από τις διεθνώς αναγνωρισμένες κατευθυντήριες γραμμές ψηφιακής προσβασιμότητας (WCAG 2.1) του World Wide Web Consortium (W3C, 2018). Αντίστοιχα, η επικοινωνία του Μουσείου μέσω μέσων κοινωνικής δικτύωσης και newsletter δεν πληροί συστηματικά βασικές αρχές προσβάσιμης ψηφιακής επικοινωνίας, όπως η εφαρμογή εναλλακτικών κειμένων (alt texts), η παροχή υποτίτλων σε οπτικο-ακουστικό υλικό και η χρήση σαφούς, κατανοητής γλώσσας, όπως προβλέπεται τόσο από το ευρωπαϊκό πλαίσιο για την προσβασιμότητα ψηφιακών υπηρεσιών (European Union, 2016) όσο και από το αντίστοιχο εθνικό νομοθετικό πλαίσιο (Νόμος 4727/ 2020). Παράλληλα, όπως επισημαίνεται στον Οδηγό «Μουσειακή Προσβασιμότητα» του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού (2021), η ψηφιακή επικοινωνία και η προσβάσιμη παροχή πληροφορίας πριν από την επίσκεψη συνιστούν αναπόσπαστο μέρος της συνολικής μουσειακής εμπειρίας και βασική προϋπόθεση για την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία. Υπό το πρίσμα αυτό, η βελτίωση της ψηφιακής επικοινωνίας σε όλα τα κανάλια του IMMA αξιολογείται ως παρέμβαση υψηλής κρισιμότητας, καθώς συμβάλλει καθοριστικά τόσο στην ισότιμη πρόσβαση στην πληροφορία όσο και στη διαμόρφωση μιας συνεκτικής και συμπεριληπτικής επικοινωνιακής ταυτότητας του Μουσείου.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

09.4

Η εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού του IMMA αναδεικνύεται ως κομβικός άξονας για τη βιώσιμη εφαρμογή των παρεμβάσεων προσβασιμότητας και τη μετάβαση από αποσπασματικές πρακτικές σε μια σταθερή κουλτούρα συμπερίληψης. Τα ευρήματα της μελέτης καταδεικνύουν ότι, παρά τη θετική στάση και τη διάθεση υποστήριξης των επισκεπτών/τριών με αναπηρία, το προσωπικό δεν διαθέτει πάντοτε την απαραίτητη εκπαίδευση και τα πρακτικά εργαλεία για την αποτελεσματική επικοινωνία και εξυπηρέτηση Κ(κ)ωφών, βαρήκων, τυφλών, και με μειωμένη όραση ατόμων.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανάγκη εκπαίδευσης του προσωπικού σε θέματα αναπηρίας όρασης, τεχνικών συνοδείας, προσανατολισμού και σαφούς λεκτικής περιγραφής, καθώς και στην εξοικείωση με βασικές αρχές επικοινωνίας με Κ(κ)ωφά και βαρήκοα άτομα, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης βασικού λεξιλογίου Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας προσαρμοσμένο στις ανάγκες χώρων πολιτισμού. Παράλληλα, η εκπαίδευση στην προσβάσιμη ψηφιακή επικοινωνία κρίνεται απαραίτητη, ώστε τα στελέχη που διαχειρίζονται την ιστοσελίδα, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και το newsletter του Μουσείου να μπορούν να εφαρμόζουν στην πράξη τις αρχές του Καθολικού Σχεδιασμού και τις βασικές προδιαγραφές προσβασιμότητας (WCAG).

Η ενδυνάμωση του προσωπικού μέσω στοχευμένων εκπαιδύσεων δεν λειτουργεί μόνο υποστηρικτικά ως προς την καθημερινή εξυπηρέτηση του κοινού, αλλά διασφαλίζει και τη βιωσιμότητα των παρεμβάσεων σε βάθος χρόνου, περιορίζοντας την εξάρτηση από εξωτερικούς συνεργάτες. Επιπλέον, η πρόβλεψη ενός σαφούς ρόλου αναφοράς για ζητήματα προσβασιμότητας και συμπερίληψης στο οργανόγραμμα του IMMA ενισχύει τη θεσμική συνέχεια και τη συστηματική εφαρμογή των πολιτικών που προτείνονται. Η εκπαίδευση του προσωπικού αξιολογείται, συνεπώς, ως παρέμβαση υψηλής κρισιμότητας, καθώς αποτελεί τη βάση για την ουσιαστική, συνεπή και ανθρώπινη υλοποίηση όλων των μέτρων προσβασιμότητας και συμπερίληψης στο Μουσείο.

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ ΑΠΟ ΔΡΑΣΗ ΚΟΙΝΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΠΤΙΚΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©IMMA 2026

ΔΡΑΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΟΙΝΟΥ

09.5

Ένα ακόμη σημαντικό επίπεδο που συμβάλλει ουσιαστικά στη βιωσιμότητα, την εξωστρέφεια και τη διαρκή ενεργοποίηση του μουσείου αφορά τις δράσεις ανάπτυξης κοινού, οι οποίες πρέπει να είναι στρατηγικά σχεδιασμένες και να εντάσσονται στον ετήσιο προγραμματισμό του φορέα. Η θεώρηση της ανάπτυξης κοινού δεν περιορίζεται μόνο στην αύξηση της επισκεψιμότητας, αλλά περιλαμβάνει και την ουσιαστική συμμετοχή διαφορετικών ομάδων κοινού και την παροχή πολλαπλών εμπειριών μάθησης (Hooper-Greenhill, 2007). Οι δράσεις ανάπτυξης κοινού για το IMMA, όπως και ο συνολικός στρατηγικός σχεδιασμός του φορέα, διαμορφώνονται με στόχο την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής μέσω της δημιουργίας συμπεριληπτικών εμπειριών για μικτές ομάδες κοινού (άτομα με και χωρίς αναπηρία). Η κατεύθυνση αυτή αντανακλά και την επίσημη δημόσια πολιτική, όπως αυτή διατυπώνεται στον αντίστοιχο Οδηγό του Ελληνικού Συστήματος Αναγνώρισης και Πιστοποίησης Μουσείων, όπου η κοινωνική ένταξη και η κοινωνική συνοχή περιλαμβάνονται ρητά στο πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής του μουσείου (Φλώρου, 2025).

Οι προτάσεις που ακολουθούν προέκυψαν από τα μέλη της Ομάδας Έργου κατά τις επιτόπιες επισκέψεις στις εκθεσιακές ενότητες του μουσείου και βασίζονται στην άμεση μουσειακή εμπειρία, τις προσωπικές προτιμήσεις και τις παρατηρήσεις τους. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθούν κάποιοι πρακτικοί παράγοντες που αναφέρθηκαν και επηρεάζουν την ποιότητα συμμετοχής σε δράσεις κοινού, ιδίως όταν αυτές απευθύνονται και σε άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες. Κεντρικό ζήτημα που αναδείχθηκε είναι η δυσκολία συμμετοχής σε μεγάλες ομάδες, ιδιαίτερα σε δράσεις που περιλαμβάνουν διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα ή απτική διερεύνηση. Η ανάγκη διασφάλισης της οπτικής επαφής με τον/την διερμηνέα ΕΝΓ, της δυνατότητας προσέγγισης του εκθεσιακού υλικού και της ουσιαστικής αλληλεπίδρασης, καθώς και οι απαιτήσεις απτικής επαφής και προσανατολισμού, καθιστούν αναγκαίο τον περιορισμό του αριθμού συμμετεχόντων στις συμπεριληπτικές ξεναγήσεις. Σε συνάρτηση με τη χωρική δυναμική των εκθεσιακών ενότητων, προτείνεται η συγκρότηση ομάδων έξι (6) ατόμων για δράσεις που απευθύνονται σε Κ(κ)ωφά και βαρήκοα άτομα και πέντε (5) ατόμων για δράσεις που απευθύνονται σε άτομα με αναπηρία όρασης, ώστε να διασφαλίζεται η ποιοτική επαφή με το περιεχόμενο και η ασφαλής διεξαγωγή των δράσεων.

Τα μέλη της Ομάδας προτείνουν, επίσης, την ανάπτυξη εκπαιδευτικών δράσεων βιωματικού χαρακτήρα, όπως η επιμέλεια εμπειριών στο πρότυπο των «δωματίων ανακάλυψης» (discovery rooms). Τέτοιες δράσεις μπορούν να λειτουργήσουν ως εναλλακτικά περιβάλλοντα μάθησης, που ενθαρρύνουν την πολυαισθητηριακή προσέγγιση, την εξερεύνηση και τη διαγενεακή συμμετοχή — βασικές αρχές που περιγράφονται στη μουσειακή εκπαίδευση ως διαδικασίες ενθάρρυνσης της μάθησης και της κοινωνικής διάδρασης (Hooper-Greenhill, 2007). Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσονται παιχνίδια μνήμης και ανακάλυψης, καθώς και δραστηριότητες εντοπισμού αντικειμένων ή «κυνήγι θησαυρού», σχεδιασμένα σε προσβάσιμη μορφή, τα οποία ενισχύουν τη συμμετοχή μικτών ομάδων κοινού, οικογενειών και ατόμων διαφορετικών ηλικιακών ομάδων. Επιπλέον, η δραματοποίηση ιστοριών της συλλογής, με ταυτόχρονη διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, προτείνεται ως βασική δράση ανάπτυξης κοινού, καθώς ενισχύει τη συναισθηματική εμπλοκή, τη συλλογική εμπειρία και την κατανόηση ιστορικών αφηγήσεων μέσα από τον λόγο, το σώμα και την κίνηση.

Συμπληρωματικά, η οργάνωση εργαστηρίου κόμικς για τη συγγραφή και εικονογράφηση ιστοριών με θεματικές που αφορούν τον Μακεδονικό Αγώνα, την καθημερινή ζωή και βασικά ιστορικά πρόσωπα, όπως ο Παύλος Μελάς —με ακουστική περιγραφή ή προσβάσιμες ψηφιακές ρυθμίσεις— λειτουργεί ως εργαλείο προσέγγισης ευρύτερων ομάδων κοινού και ως γέφυρα μεταξύ ιστορικού περιεχομένου και σύγχρονων αφηγηματικών μορφών. Αντίστοιχα, για την ενίσχυση της βιωματικής σχέσης με το περιεχόμενο της έκθεσης, προτείνονται εκπαιδευτικές δράσεις που αντλούν από την καθημερινή ζωή και τον υλικό πολιτισμό, όπως η συλλογή και αποτύπωση φυτικών μοτίβων από ενδυμασίες ή η καταγραφή συνταγών και διατροφικών συνηθειών της εποχής, με δυνατότητα γευσιγνωσίας.

Οι δράσεις αυτές διευρύνουν την έννοια της μουσειακής εμπειρίας και ενισχύουν την πρόσβαση μέσω της αφής, της όσφρησης και της γεύσης, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της πολυαισθητηριακής μάθησης, συμβάλλοντας παράλληλα στη διαμόρφωση ενός μουσείου ανοικτού, βιωματικού και ουσιαστικά συμπεριληπτικού για όλες τις ομάδες κοινού.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©IMMA

ΣΚΟΠΟΣ & ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

10.1

Ο παρών Οδικός Χάρτης αποσκοπεί στη σταδιακή και συστηματική υλοποίηση της Στρατηγικής Προσβασιμότητας του ΙΜΜΑ, όπως αυτή αποτυπώνεται στο πλαίσιο της παρούσας Μελέτης. Λειτουργεί ως εργαλείο προτεραιοποίησης και οργάνωσης των παρεμβάσεων στον χρόνο, υποστηρίζοντας τη μετάβαση από τον σχεδιασμό στην εφαρμογή, χωρίς να αποτελεί δεσμευτικό ή τεχνικά εξειδικευμένο χρονοδιάγραμμα έργων. Η προσβασιμότητα αντιμετωπίζεται ως διαρκής και εξελισσόμενη διαδικασία, ενταγμένη στον συνολικό στρατηγικό σχεδιασμό και στη λειτουργία του Μουσείου, και όχι ως μεμονωμένη ή αποσπασματική παρέμβαση, σε συνάφεια με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για τη μουσειακή προσβασιμότητα και τη διαδικασία αναγνώρισης και πιστοποίησης μουσείων.

Ο Οδικός Χάρτης διαρθρώνεται σε τρεις διακριτές φάσεις, οι οποίες ακολουθούν λογική αλληλουχία και επιτρέπουν τη σταδιακή ωρίμανση των παρεμβάσεων σε οργανωτικό, ερμηνευτικό και λειτουργικό επίπεδο, υποστηρίζοντας τη συνεχή βελτίωση και την ενσωμάτωση βέλτιστων πρακτικών στη λειτουργία του φορέα.

Η υλοποίηση του Οδικού Χάρτη βασίζεται σε θεμελιώδεις αρχές που διατρέχουν οριζόντια το σύνολο των φάσεων. Κεντρική θέση κατέχει η σταδιακότητα της υλοποίησης και ο ρεαλισμός, με έμφαση σε παρεμβάσεις ουσιαστικού αντίκτυπου και βιώσιμης εφαρμογής, καθώς και η αρχή του συμμετοχικού σχεδιασμού, με τη συστηματική εμπλοκή ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες στον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση των δράσεων. Παράλληλα, ο Καθολικός Σχεδιασμός υιοθετείται ως οριζόντιο μεθοδολογικό πλαίσιο για τον σχεδιασμό χώρων, περιεχομένου, υπηρεσιών και δράσεων κοινού.

Ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στη συνέπεια και τη συνέχεια των παρεμβάσεων, ώστε η προσβασιμότητα να μην λειτουργεί αποσπασματικά, αλλά να ενσωματώνεται οργανικά στη μουσειακή εμπειρία και στη συνολική λειτουργία του φορέα.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©ΙΜΜΑ 2026

ΦΑΣΕΙΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

10.2

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΟ ΑΠΟ ΔΡΑΣΗ ΚΟΙΝΟΥ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©ΙΜΜΑ 2026

ΦΑΣΗ Α **ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΜΕΣΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ**

Η πρώτη φάση επικεντρώνεται στη δημιουργία των βασικών προϋποθέσεων για την εφαρμογή της στρατηγικής προσβασιμότητας και στην ενίσχυση της εσωτερικής ετοιμότητας του Μουσείου. Σε αυτό το στάδιο κρίνεται σκόπιμο να προηγηθούν παρεμβάσεις που δεν απαιτούν εκτεταμένες τεχνικές εργασίες, αλλά έχουν άμεσο και ουσιαστικό αντίκτυπο στη λειτουργία του φορέα και στη σχέση του με το κοινό.

Στο πλαίσιο της Φάσης Α συστήνεται να υλοποιηθούν παρεμβάσεις που αφορούν: α) την εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του προσωπικού σε ζητήματα προσβασιμότητας και εξυπηρέτησης ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες, β) τη διαμόρφωση και υιοθέτηση στρατηγικής και πολιτικής προσβασιμότητας ως κοινού πλαισίου αναφοράς για το σύνολο των λειτουργιών του Μουσείου και γ) τη βελτίωση της βασικής εξωτερικής και εσωτερικής σήμανσης και της πληροφόρησης προσβασιμότητας. Παράλληλα, προτείνεται η καθιέρωση προσβάσιμων και συμπεριληπτικών δράσεων ανάπτυξης κοινού, οι οποίες μπορούν να επαναλαμβάνονται σε ετήσια βάση, συμβάλλοντας στη σταδιακή ανάπτυξη μιας σταθερής σχέσης εμπιστοσύνης και συνέπειας με το κοινό του Μουσείου.

ΦΑΣΗ Β ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΤΗ ΜΟΥΣΕΙΑΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Η δεύτερη φάση επικεντρώνεται στην υλοποίηση των βασικών παρεμβάσεων στο εκθεσιακό περιεχόμενο και στη συνολική μουσειακή εμπειρία, με έμφαση στις αισθητηριακές διαστάσεις της πρόσβασης. Κρίνεται σκόπιμο οι παρεμβάσεις να αντιμετωπιστούν ως ενιαίο και συνεκτικό σύνολο, ώστε να διασφαλίζεται η ομοιογένεια και η οργανική τους σύνδεση με τη μουσειολογική προσέγγιση και το αφηγηματικό πλαίσιο της έκθεσης, αποφεύγοντας αποσπασματικές λύσεις.

Σε αυτό το στάδιο εντάσσονται παρεμβάσεις που αφορούν: α) την ανάπτυξη απτικών και ηχητικών εφαρμογών, β) την ενσωμάτωση πολυτροπικών μορφών πρόσβασης της πληροφορίας στο εκθεσιακό περιεχόμενο και γ) την εφαρμογή απτικής και γραφιστικής σήμανσης, με στοιχεία προσανατολισμού και όδευσης στον χώρο. Παράλληλα, προτείνεται η συνέχιση και ο εμπλουτισμός των δράσεων ανάπτυξης κοινού σε άμεση σύνδεση με τις παρεμβάσεις στο περιεχόμενο, ώστε η προσβασιμότητα να βιώνεται ως οργανικό και αναπόσπαστο μέρος της μουσειακής εμπειρίας.

ΦΑΣΗ Γ ΣΥΜΠΥΚΝΩΣΗ, ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΗ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ

Η τρίτη φάση επικεντρώνεται στη μακροπρόθεσμη ενοποίηση και ανάδειξη των παρεμβάσεων που έχουν υλοποιηθεί στα προηγούμενα στάδια, με στόχο τη συνολική αναγνωσιμότητα, τη συνοχή και τη βιωσιμότητα της στρατηγικής προσβασιμότητας του Μουσείου. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται η δημιουργία ενός κεντρικού Σημείου Αυτόνομης Πληροφόρησης (info point), το οποίο λειτουργεί ως κόμβος συγκέντρωσης των βασικών εργαλείων, πληροφοριών και παροχών προσβασιμότητας, υιοθετώντας μια ολιστική προσέγγιση στην παροχή πληροφόρησης προς το κοινό.

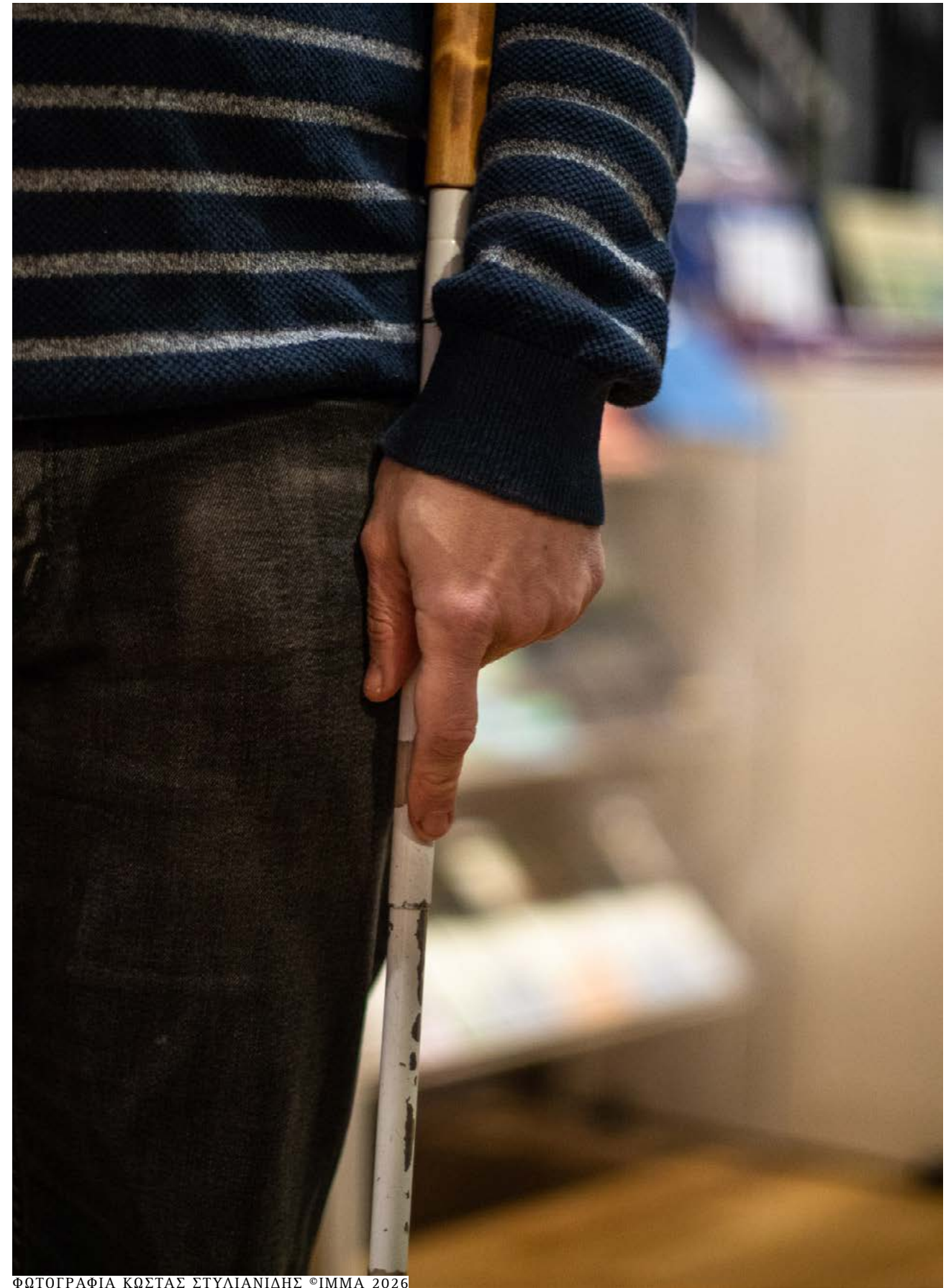
Η ένταξη του Σημείου Αυτόνομης Πληροφόρησης στο τρίτο στάδιο ανάπτυξης του έργου επιτρέπει την αποδοτικότερη αξιοποίηση πόρων, καθώς αποφεύγεται η ανάγκη διαρκούς επικαιροποίησής του κατά τη διάρκεια των προηγούμενων φάσεων, ενώ συγκεντρώνει σε ώριμο στάδιο το σύνολο των παρεμβάσεων που έχουν υλοποιηθεί. Παράλληλα, επισημαίνεται ότι το σημείο αυτό θα απαιτεί τακτική ενημέρωση σε βάθος χρόνου, σε συνάρτηση με την εξέλιξη του ίδιου του Μουσείου, καθώς και με τις νέες πρακτικές, τεχνολογίες και μουσειολογικά εργαλεία που αναπτύσσονται διαχρονικά.

Το Σημείο Αυτόνομης Πληροφόρησης μπορεί να συγκεντρώνει απτικά και ερμηνευτικά εργαλεία, πληροφορίες προσανατολισμού και συνοπτική παρουσίαση των προσβάσιμων υπηρεσιών και δράσεων, λειτουργώντας τόσο ως σημείο εισαγωγής στη μουσειακή εμπειρία όσο και ως σημείο αναφοράς για το κοινό. Παράλληλα, στη Φάση Γ συστήνεται η συνέχιση και εδραίωση των δράσεων ανάπτυξης κοινού, καθώς και η περιοδική αξιολόγηση και επικαιροποίηση της στρατηγικής προσβασιμότητας.

ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ & ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ

10.3

Η εφαρμογή του Οδικού Χάρτη προϋποθέτει συνεχή παρακολούθηση από το προσωπικό του Μουσείου και σταθερή ανατροφοδότηση από το κοινό. Η περιοδική αξιολόγηση των παρεμβάσεων και η επικαιροποίηση του Οδικού Χάρτη διασφαλίζουν τη βιωσιμότητα και τη μακροπρόθεσμη αποτελεσματικότητα της στρατηγικής προσβασιμότητας, ενισχύοντας τον ρόλο του IMMA ως ανοικτού, συμπεριληπτικού και κοινωνικά ευαίσθητου πολιτιστικού φορέα, σε συνάφεια με το πλαίσιο αναγνώρισης και πιστοποίησης μουσείων.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ ©IMMA 2026

Χάρτες Πολιτική

Maps and politics

The Bulgarian autonomous Orthodox Church, the... by an Ottoman decree. Two years later it split off... of Constantinople. This caused fervent inter... speaking populations of the Ottoman... ethnographic maps at the time testified... national war.

On the suggestion of the Russian... ethnographic map by the Geneva... Conference held in the Ottoman... almost now realized that it was... classical past. So it had... (Stavros) that were all favourable... probably came from the 'Social... ed an information provided by... Ottoman tax registers were used.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

11.1

Η παρούσα Μελέτη “Αισθήσεις σε Διάλογο: Μια Συμμετοχική Προσέγγιση Προσβασιμότητας της Συλλογής του IMMA” ξεκινά από την παραδοχή ότι ο σχεδιασμός της προσβασιμότητας δεν αφορά μόνο την προσθήκη νέων εργαλείων ή παρεμβάσεων, αλλά και τη διαδικασία απομάθησης καθιερωμένων τρόπων σκέψης και πρακτικής. Για να δημιουργηθούν ουσιαστικά συμπεριληπτικές μουσειακές εμπειρίες, χρειάζεται όλοι και όλες να μετατοπιστούμε, έστω και λίγο, από γνώριμες βεβαιότητες και να δώσουμε χώρο στην ανταλλαγή εμπειριών και στη δυνατότητα να μάθουμε ο ένας από την άλλη.

Από αυτή την οπτική, η προσβασιμότητα δεν αντιμετωπίζεται ως ένα σύνολο τεχνικών λύσεων με σαφές τέλος, αλλά ως μια διαρκής διαδικασία μάθησης, αναστοχασμού και προσαρμογής. Οι προτάσεις που διατυπώνονται στη Μελέτη — σε επίπεδο στρατηγικής, εκθεσιακού σχεδιασμού, δράσεων κοινού και οργανωτικών πρακτικών— δεν συνιστούν τελικές απαντήσεις, αλλά ένα συνεκτικό πλαίσιο κατεύθυνσης που μπορεί να εξελίσσεται και να εμπλουτίζεται μέσα στον χρόνο. Καθοριστικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία είχε ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίστηκε η ίδια η Μελέτη: μέσα από επιτόπια παρατήρηση, διάλογο, δοκιμές και, κυρίως, ενεργή συμμετοχή ατόμων με αναπηρία σε όλα τα στάδια του σχεδιασμού. Η εμπειρία αυτή ανέδειξε ότι η προσβασιμότητα δεν αφορά μόνο τη διεύρυνση της πρόσβασης για συγκεκριμένες ομάδες κοινού, αλλά τον συνολικό επαναπροσδιορισμό της μουσειακής εμπειρίας, προς όφελος όλων των επισκεπτών και επισκεπτριών.

Η εφαρμογή των προτάσεων της Μελέτης προϋποθέτει χρόνο, συνέπεια και συνεχή αξιολόγηση. Η σταδιακή υλοποίηση, η παρακολούθηση και η ανατροφοδότηση από το κοινό αποτελούν βασικοί παράγοντες που θα διασφαλίσουν τη βιωσιμότητα των παρεμβάσεων και τη διατήρηση της προσβασιμότητας ως ζωντανής πρακτικής και όχι ως στατικής κατάστασης.

Κλείνοντας, ευχόμαστε η παρούσα Μελέτη να λειτουργήσει ως αφετηρία και εργαλείο αναφοράς για τη μελλοντική ανάπτυξη της προσβασιμότητας στο Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα. Η προσβασιμότητα δεν ολοκληρώνεται· καλλιεργείται μέσα στον χρόνο, μέσα από τη συνάντηση διαφορετικών εμπειριών, σωμάτων και τρόπων πρόσληψης του πολιτισμού, και μέσα από τη συνεχή διάθεση για μετατόπιση, μάθηση και συνεργασία.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΟΜΑΔΑΣ ΕΡΓΟΥ

12.1

ΣΤΕΛΑ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

Η Στέλα Αναστασάκη σπούδασε Αρχαιολογία και Ιστορία της Τέχνης (ΜΑ) στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ και Διαχείριση του Πολιτισμού στο πλαίσιο του Cultural Management Academy 2017, του Goethe-Institut Θεσσαλονίκης. Η επαγγελματική της εμπειρία στον τομέα του πολιτισμού και της τέχνης προέρχεται από την απασχόλησή της σε πολιτιστικά και εκπαιδευτικά ιδρύματα της Θεσσαλονίκης (Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών, Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Ερευνητικό Πρόγραμμα PlantCult - Α.Π.Θ., Project Labattoir Δήμου Θεσσαλονίκης). Από το 2009 μέχρι το 2015 εργάστηκε στο πρώην Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, ως ιστορικός τέχνης, υπεύθυνη του Τμήματος Μουσειοπαιδαγωγικών Προγραμμάτων του μουσείου. Το 2019 έλαβε την υποτροφία START-Create Cultural Change στο πλαίσιο της οποίας συνέλαβε, σχεδίασε και υλοποίησε το project "Mind's Eye | Ψηλαφώντας την Τέχνη 2020" ένα πρόγραμμα για την προσβασιμότητα ατόμων με οπτική αναπηρία σε έργα της συλλογής του MOMus-Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης. Έκτοτε εξειδικεύεται στην ανάπτυξη λύσεων και πρακτικών που αίρουν τους αποκλεισμούς και επιτρέπουν την ισότιμη συμμετοχή ατόμων με οπτική αναπηρία σε μουσεία τέχνης και άλλες εκφάνσεις του πολιτισμού. Έχει δημοσιεύσει άρθρα σχετικά με τη σύγχρονη τέχνη και τη μουσειοπαιδαγωγική και έχει συμμετάσχει σε επιστημονικά συνέδρια και ημερίδες σχετικά με την Ιστορία της Τέχνης και τη συμπερίληψη ατόμων με οπτική αναπηρία στην τέχνη και τον πολιτισμό. Από το 2021 είναι συν-ιδρύτρια της Off Stream.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΒΛΑΧΟΥ

Η Χριστίνα Βλάχου είναι ειδική της Πολιτιστικής Διαχείρισης με έδρα τη Θεσσαλονίκη. Έχει σπουδάσει Οικονομικά στο Τμήμα Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων και Ανάπτυξης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης και κατέχει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στην Πολιτιστική Πολιτική και Διαχείριση (UNESCO chair MA Cultural Policy and Management, Université Lumière Lyon2, Belgrade University of Arts). Από το 2009 δραστηριοποιείται στον τομέα του πολιτισμού, και συγκεκριμένα του creative direction, της παραγωγής, της επικοινωνίας και του fundraising εικαστικών προγραμμάτων, εκθέσεων σύγχρονης τέχνης και εργαστηρίων. Έχει εργαστεί ως υπεύθυνη προγράμματος στο ΔYNAMO project-space, υπεύθυνη επικοινωνίας και παραγωγής στο πρόγραμμα LABattoir της Αντιδημαρχίας Πολιτισμού του Δήμου Θεσσαλονίκης, βοηθός παραγωγής του προγράμματος Inspire του MOMus-Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και MOMus-Πειραματικό Κέντρο Τεχνών και ως υπεύθυνη διαχείρισης Ευρωπαϊκών προγραμμάτων στο φεστιβάλ Reworks. Το ερευνητικό και επαγγελματικό της ενδιαφέρον εστιάζει στον ρόλο της τέχνης και του πολιτισμού ως εργαλείων κοινωνικής αλλαγής, τοπικής ανάπτυξης και διεύρυνσης της πρόσβασης και της συμμετοχής στον πολιτισμό όλων των ατόμων ανεξαιρέτως. Το 2021, μετά τη συμμετοχή της στο πρόγραμμα Mind's Eye, συνίδρυσε την Off Stream με στόχο να δημιουργήσει ένα κοινό τόπο όπου διαφορετικές πολιτιστικές, καλλιτεχνικές και κοινωνικές φωνές συναντώνται και συνδιαμορφώνουν εναλλακτικούς τρόπους σκέψης και συμμετοχής στον πολιτισμό.

ΣΤΑΜΑΤΙΝΑ (MATINA) ΔΡΙΤΣΑ

Η Σταματίνα Δρίτσα είναι εκπαιδευτικός φιλόλογος και πτυχιούχος της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και συγκεκριμένα του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου στην Ειδική Αγωγή. Διδάσκει Ελληνική Νοηματική Γλώσσα στην ιδιωτική σχολή SMYYL και είναι πιστοποιημένο μέλος του Συλλόγου Διδασκόντων Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας. Έχει συμμετάσχει σε πολλά σεμινάρια στην Ειδική Αγωγή, τη Νοηματική στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Έχει εργαστεί εθελοντικά ως γραμματέας της Επιτροπής Νεολαίας του σωματείου «Πανελλήνια Ένωση Κωφών». Επιπλέον, έχει λάβει μέρος στις θεατρικές ομάδες «Θέατρο Κωφών Ελλάδος» και «Επαφή/30» και στην χορωδία με το Ειδικό Γυμνάσιο – Λύκειο ΕΑΕ Κωφών & Βαρηκόων Θεσσαλονίκης. Είναι υπεύθυνη της Επιτροπής Κωφών/Βαρήκων Εκπαιδευτικών της Ομοσπονδίας Κωφών Ελλάδος (Ομ.Κ.Ε.) και ενεργό μέλος στην κοινότητα των Κ(κ)ωφών. Στα ενδιαφέροντά της περιλαμβάνονται το διάβασμα, ο ακτιβισμός για τα δικαιώματα των ζώων, τα ταξίδια και η μουσική.

ΡΑΦΑΗΛΙΑ ΚΥΡΙΑΚΗ ΚΑΚΛΙΜΑΝΗ

Η Κακλιμάνη Ραφαηλία Κυριακή είναι βοηθός εργοθεραπείας με εννέα έτη εμπειρίας σε κατασκηνώσεις ατόμων με αναπηρία. Ζει και δημιουργεί με μειωμένη όραση, στοιχείο που διαμορφώνει τόσο την επαγγελματική όσο και την καλλιτεχνική της ματιά. Στο έργο της εστιάζει στην ενδυνάμωση, την αυτονομία και την κοινωνική συμπερίληψη, προσεγγίζοντας τον άνθρωπο με σεβασμό και εμπειρική κατανόηση. Παράλληλα δραστηριοποιείται ως φωτογράφος δρόμου, καταγράφοντας την καθημερινότητα και τις ανθρώπινες ιστορίες μέσα από μια προσωπική, κοινωνικά προσανατολισμένη ματιά. Έχει συμμετάσχει σε πολλές ομαδικές φωτογραφικές εκθέσεις, ενώ έχει παρουσιάσει και ατομική έκθεση με θεματικό άξονα την αναπηρία. Το έργο της έκθεσης αποτυπώθηκε σε φωτογραφικό βιβλίο, όπου η εικόνα λειτουργεί ως εργαλείο αφήγησης και διαλόγου. Μέσα από την επαγγελματική και καλλιτεχνική της διαδρομή, συνεχίζει να δημιουργεί με στόχο την κατανόηση, την ορατότητα και τη συμπερίληψη, στοχεύοντας στη δημιουργία χώρων αποδοχής, έκφρασης και ουσιαστικής επικοινωνίας.

ΧΑΡΑ ΚΑΝΑΡΗ

Η Χαρίκλεια (Χαρά) Κανάρη είναι επίκουρη καθηγήτρια Μουσειακής Εκπαίδευσης του Τμήματος Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Πραγματοποίησε προπτυχιακές σπουδές στη Μουσειοπαιδαγωγική, στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση, και μεταπτυχιακές σπουδές στις Επιστήμες της Αγωγής στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, από όπου έλαβε και το διδακτορικό της με τίτλο "Μουσεία και άτομα με ολική ή μερική απώλεια όρασης: Ζητήματα πρόσβασης και αξιοποίησης μουσείων στην εκπαίδευση των παιδιών με σοβαρά προβλήματα όρασης". Έχει συμμετάσχει σε πολλά ερευνητικά προγράμματα σχετικά με τις τέχνες, τα μουσεία, την προσβασιμότητα ατόμων με αναπηρία σε μουσεία κ.ά. Έχει συνεργαστεί με το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής ως εμπειρογνώμονας στην Ειδική Εκπαίδευση. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν τη μουσειακή εκπαίδευση, την πολιτιστική κληρονομιά στην εκπαίδευση –τυπική, μη τυπική, άτυπη–, την προσβασιμότητα και τη συμπερίληψη. Έχει δημοσιεύσει σε επιστημονικά περιοδικά και σε συλλογικούς τόμους, ενώ πρόσφατα έχει συνεπιμεληθεί με τον Α. Λενακάκη το συλλογικό έργο Πολιτισμός, τέχνες και συμπερίληψη. Θεωρητικές προσεγγίσεις και εφαρμογές (2023, εκδ. Σοφία).

ΣΠΥΡΟΣ ΚΟΥΖΕΛΗΣ

Ο Σπύρος Κουζέλης είναι διερμηνέας Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας με πολυετή εμπειρία στον σχεδιασμό και την υλοποίηση υπηρεσιών προσβασιμότητας για Κωφά και βαρήκοα άτομα και Πρόεδρος του Σωματείου Διερμηνέων Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας. Από το 2005 δραστηριοποιείται επαγγελματικά στον χώρο της διερμηνείας, συνεργαζόμενος με δημόσιους φορείς, ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, πολιτιστικούς οργανισμούς και ευρωπαϊκά προγράμματα. Έχει εργαστεί συστηματικά στον τομέα της εκπαίδευσης και της κοινωνικής μέριμνας, παρέχοντας διερμηνευτική υποστήριξη σε φοιτητές και φοιτήτριες με ακουστική αναπηρία, συμβάλλοντας στη βελτίωση των συνθηκών ισότιμης πρόσβασης στην ακαδημαϊκή ζωή. Παράλληλα, έχει συμμετάσχει σε συγχρηματοδοτούμενα ευρωπαϊκά έργα με αντικείμενο την αναπηρία, την προσβασιμότητα και την ένταξη, με έμφαση στην επικοινωνία, την υγεία, την απασχόληση και τον πολιτισμό. Είναι ιδρυτής της σχολής Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας SmiyI, με ενεργό ρόλο στην εκπαίδευση υποψήφιων διερμηνέων και στη διάδοση καλών πρακτικών προσβάσιμης επικοινωνίας. Η επαγγελματική του εμπειρία συνδυάζει τη διερμηνεία, την εκπαίδευση και τη συμβουλευτική υποστήριξη φορέων, με στόχο την προώθηση της ισότιμης συμμετοχής των Κ(κ)ωφών και βαρήκων ατόμων σε όλους τους τομείς της δημόσιας και κοινωνικής ζωής.

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗ

Η Σταυρούλα Μαυρογένη είναι Καθηγήτρια στο Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Επιπρόσθετα είναι επισκέπτρια καθηγήτρια το Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών του Βελιγραδίου και συνεργάτιδα στο Μουσείο Ιστορίας της Σερβίας, Διευθύντρια στο Κέντρο Έρευνας και Τεκμηρίωσης της Μακεδονικής Ιστορίας στο Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα, όπως επίσης είναι μέλος της Μεικτής Διεπιστημονικής Επιτροπής Εμπειρογνομόνων Ελλάδος – Βόρειας Μακεδονίας για ιστορικά, αρχαιολογικά και εκπαιδευτικά θέματα ενώ έχει γράψει πλήθος βιβλίων σχετικά με την διαχείριση της μνήμης σε σχολεία, μουσεία, μνημεία και το ρόλο τους στην Εκπαίδευση, Λογοτεχνία και Τέχνη. Μέσα από τη συνεργασία με πανεπιστημιακούς φορείς και ιδρύματα, καθώς και χώρους μνήμης (πολιτιστικούς και εκπαιδευτικούς φορείς) η έρευνα της κ. Μαυρογένη επιχειρεί να αναδείξει τις πολιτισμικές και φυλετικές διαφορές όπως αυτές προβάλλονται μέσα από την πολυφωνία καθώς και την έκφραση της Τέχνης προκειμένου να γίνει αντιληπτή η ανάγκη προώθησης της κοινωνικής ένταξης και του δικαιώματος της διαφορετικότητας.

ΘΕΟΔΩΡΑ (ΝΤΟΝΤΟ) ΜΟΙΡΑΣΓΕΝΤΗ

Η Θεοδώρα (Ντοντό) Μοιρασγεντή υπηρετεί στη Δημόσια Διοίκηση από το 2005 και από το 2022 ασκεί καθήκοντα Αναπληρώτριας Προϊσταμένης στο Τμήμα Γραμματείας της Διεύθυνσης Αλλοδαπών και Μετανάστευσης Θεσσαλονίκης. Έχει σπουδές στον τομέα της τεχνολογίας και συνεχίζει τις ακαδημαϊκές της σπουδές στο Τμήμα Πολιτικών Επιστημών του ΑΠΘ. Η επαγγελματική της εμπειρία εστιάζει στη διοικητική οργάνωση, στη διαχείριση ψηφιακών συστημάτων και στη λειτουργία υπηρεσιών δημόσιου ενδιαφέροντος. Από το 2002 είναι ενεργό μέλος της κοινότητας Κ(κ)ωφών, έχοντας υπηρετήσει σε θέσεις ευθύνης σε συλλόγους και ομοσπονδίες, όπως η Ένωση Κωφών Βορείου Ελλάδος, ο Σύλλογος Ελλήνων Ολυμπιονικών Κωφών και η Ελληνική Ομοσπονδία Αθλητισμού Κωφών. Ως πρώην αθλήτρια της Εθνικής Ομάδας Μπάσκετ Κωφών, φέρει εμπειρία συλλογικότητας και συνεργασίας. Το ενδιαφέρον της επικεντρώνεται στη συμπερίληψη, την προσβασιμότητα και την ενίσχυση του δημόσιου και πολιτιστικού διαλόγου.

ΑΘΗΝΑ ΠΑΥΛΙΔΟΥ

Η Αθηνά Παυλίδου είναι Μουσειολόγος και Πολιτιστική διαχειρίστρια με διεθνή εμπειρία. Είναι απόφοιτος του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ, με ειδίκευση κλασικής φιλολογίας και κάτοχος του Διαπανεπιστημιακού Μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών Μουσειολογία - Πολιτιστική Διαχείριση της Πολυτεχνικής Σχολής του ΑΠΘ & του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Είναι επίσης υποψήφια διδάκτωρ Μουσειολογίας του Τμήματος Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Έχει εργαστεί σε μουσεία και πολιτιστικούς οργανισμούς στις Ηνωμένες Πολιτείες (J. Paul Getty Museum), στην Ευρώπη (Peggy Guggenheim Collection) και στην Ελλάδα (Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Απολιθωμένου Δάσους Λέσβου, Αριστοτέλειο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Θεσσαλονίκης, Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών). Επιπλέον, έχει συνεργαστεί με πολιτιστικές εταιρείες και εκπαιδευτικά ιδρύματα (ΑΠΘ, Βρετανικό Συμβούλιο, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας). Οι κύριες αρμοδιότητές της περιλάμβαναν τον σχεδιασμό, διαχείριση, προώθηση και αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, προγραμμάτων κοινού και ποικίλων πολιτιστικών δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων. Ασχολήθηκε επίσης με την εκπαίδευση και κατάρτιση μουσειοπαιδαγωγών, ξεναγών και εθελοντών. Συμμετείχε στην υλοποίηση σχεδίων ανάπτυξης κοινού, επικοινωνίας και πολιτιστικής στρατηγικής. Ολοκληρώνοντας το έργο της στην 2023 Ελευσίς Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης ως Προϊσταμένη Πολιτιστικής Κατάρτισης και Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, επέστρεψε στην πόλη της, τη Θεσσαλονίκη, για να αναλάβει τη θέση της Διευθύντριας του ΙΜΜΑ. Πρωταρχικοί της στόχοι είναι η ανάπτυξη και εμπλοκή κοινού, η συμπερίληψη, οι συνέργειες και η δικτύωση, ο ψηφιακός μετασχηματισμός, η βιωσιμότητα και η εξωστρέφεια του Ιδρύματος.

ΦΑΝΗ ΤΣΙΚΟΥΡΑ

Η Φανή Τσικούρα είναι εκπαιδευτικός και επαγγελματίας με εξειδίκευση στη συμβουλευτική υποστήριξη και στον ποιοτικό έλεγχο εφαρμογών προσβασιμότητας για άτομα με οπτική αναπηρία. Είναι απόφοιτος του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και κάτοχος διπλώματος Βοηθού Φυσικοθεραπείας. Έχει ολοκληρώσει μεταπτυχιακές σπουδές στις Επιστήμες της Αγωγής με κατεύθυνση την Ειδική Αγωγή, την Εκπαίδευση και την Αποκατάσταση, με ειδίκευση στην Οπτική Αναπηρία, στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Τα τελευταία χρόνια ζει και εργάζεται στη Θεσσαλονίκη, ενώ από τις 11 Οκτωβρίου 2023 υπηρετεί ως εκπαιδευτικός στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Διαθέτει πολυετή και ενεργή συμμετοχή σε φορείς του αναπηρικού κινήματος, έχοντας αναλάβει θεσμικούς και οργανωτικούς ρόλους, με ουσιαστική συμβολή στον σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων που προάγουν τα δικαιώματα, τη συμπερίληψη και την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση και την κοινωνική ζωή.

Νόμοις και πολιτική

...και οι νόμοι ...
...και οι νόμοι ...
...και οι νόμοι ...
...και οι νόμοι ...
...και οι νόμοι ...
...και οι νόμοι ...
...και οι νόμοι ...
...και οι νόμοι ...
...και οι νόμοι ...
...και οι νόμοι ...

...και οι νόμοι ...
...και οι νόμοι ...
...και οι νόμοι ...
...και οι νόμοι ...
...και οι νόμοι ...

ΕΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

13.1

Acesso Cultura. (2020). *The cultural participation of people with disabilities or impairments: How to create an accessibility plan*. Lisbon City Council. <https://accessculture-portugal.org/accessibility-plan/>

Black, G. (2012). *Transforming museums in the twenty-first century*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203150061>

Bødker, S., & Kyng, M. (2018). *Participatory design that matters - Facing the big issues*. *ACM Transactions on Computer-Human Interaction*, 25(1), Article 4, pp. 1–31. <https://doi.org/10.1145/3152421>

Brown, T. (2008). Design thinking. *Harvard Business Review*, 86(6), 84–92. <https://hbr.org/2008/06/design-thinking>

Carrizosa, H. G., Sheehy, K., Rix, J., Seale, J. & Hayhoe, S. (2020). Designing technologies for museums: *Accessibility and participation issues*. *Journal of Enabling Technologies*, 14(1), 31–39. <https://doi.org/10.1108/JET-08-2019-0038>

Charlton, J. (2012). *Nothing about us without us: Disability oppression and empowerment* (1st ed. 1998, Oakland, CA). California Scholarship Online <https://doi.org/10.1525/california/9780520207950.001.0001>

Classen, C. (2017). *The museum of the senses: Experiencing art and collections*. Bloomsbury Academic.

Cole, J. B., & Lott, L. L. (Eds.). (2019). *Diversity, equity, accessibility, and inclusion in museums*. American Alliance of Museums / Bloomsbury Publishing. <https://www.bloomsbury.com/us/diversity-equity-accessibility-and-inclusion-in-museums-9781538118627/>

Council of Europe. (2017). *Cultural participation and inclusive societies: A thematic report based on the Indicator Framework on Culture and Democracy*. Council of Europe. <https://edoc.coe.int/en/culture-and-democracy/7285-pdf-cultural-participation-and-inclusive-societies-a-thematic-report-based-on-the-indicator-framework-on-culture-and-democracy.html>

D' Angelo, I., Giacconi, C., Del Bianco, N., Borsini, L., Ceccacci, S., & Shogren, K. (2024). Museum accessibility and people with disabilities: The challenge of co-designing pathways. *Giornale Italiano di Educazione alla Salute, Sport e Didattica Inclusiva*, 8(2), Edizioni Universitarie Romane. <https://doi.org/10.32043/gsd.v8i2.1092>

Davies, S. (2015). Defining art and artworlds. *Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 73(4), 375–384. <https://doi.org/10.1111/jaac.12222>

Davies, S., Higgins, K.M., Hopkins, R., Stecker, R., & Cooper, D.E. (Eds.). (2009). *A companion to aesthetics* (2nd ed.). Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781444310436>

Eardley, A.F., & Jones, V.E. (Eds.). (2025). *The museum accessibility spectrum: Re-imagining access and inclusion* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003382713>

Erdogan O'Connor, S. (2025). Participatory accessibility in museums: The case of the Murney Tower Museum's audio tour. *Museum & Society*, 23(2), 1–17. <https://doi.org/10.29311/mas.v23i2.4399>

European Blind Union. (2022). *Good practice for accessibility 2021–2022: Museums and cultural heritage sites*. https://www.euroblind.org/sites/default/files/documents/ebu_good_practice_2021_2022_museums_and_heritage_sites_20220222.pdf

European Commission: Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion. (2021). *Union of equality: Strategy for the rights of persons with disabilities 2021–2030*. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2767/31633>

European Union. (2016). *Directive (EU) 2016/2102 of the European Parliament and of the Council on the accessibility of the websites and mobile applications of public sector bodies*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016L2102>

Falk, J.H., & Dierking, L.D. (2013). *The museum experience revisited* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315417851>

Floch, Y., & Baltà Portolès, J. (2021). *Time to act: How lack of knowledge in the cultural sector creates barriers for disabled artists and audiences*. On the Move & British Council. https://on-the-move.org/sites/default/files/library/2021-12/OTM_time-to-act_2021_12.pdf

Fotiadi, E. (Ed.). (2025). *Exhibiting for multiple senses: Art and curating for sensory-diverse bodies*. Valiz. <https://valiz.nl/en/publications/exhibiting-for-multiple-senses>

Grabowski, S., Darcy, S., Maxwell, H., & Onyx, J. (2024). Inclusive practice and comparative social impact of disability arts: *A qualitative and abductive approach*. *International Journal of Qualitative Methods*, 23. <https://doi.org/10.1177/16094069231225370>

Hadley, B. (2014). *Disability, public space performance and spectatorship: Unconscious performers*. Palgrave Macmillan. <https://www.palgrave.com/gp/book/9781137396082>

Hooper-Greenhill, E. (2007). *Museums and education: Purpose, pedagogy, performance* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203937525>

International Council of Museums. (2019). *ICOM code of ethics for museums*. <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/code-of-ethics/>

International Council of Museums (ICOM). (2022). Museum definition [Adopted at the 26th General Assembly, Prague]. <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/>

Isrow, Z. (2017). Defining art and its future. *Journal of Arts and Humanities*, 6(6), 84-94. <http://dx.doi.org/10.18533/journal.v6i6.1207>

Kleege, G. (2017). *More than meets the eye: What blindness brings to art*. Oxford Academic. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190604356.001.0001>

Kreps, C. (2013). Participation, museums, and civic engagement. In A. Nichols, M. Pereira & M. Sani (Eds.), *New trends in museums of the 21st century: The learning museum project. Report 7* (pp. 85-102). Regione Emilia-Romagna.

Ladd, P. (2003). *Understanding deaf culture: In search of deafhood*. Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781853595479>

Leahy, A., & Ferri, D. (2024). Rethinking and advancing a 'bottom-up' approach to cultural participation of persons with disabilities as key to realising inclusive equality. *International Journal of Law in Context*, 20(2), 267-285. <https://doi.org/10.1017/S1744552324000041>

Mavini, C., Polyzouli, V., & Skylitsi, E. (2024). "Hear, we go again" of MOMus Museum of Contemporary Art: Challenges and reflections. *Museumedu*, 8, 194-204. <https://museumedulab.ece.uth.gr/en/online-international-journal/#>

Molek, J., Vela, R.C., Olcese, G., Siri, A. (2025). Accessibility as a shared cultural responsibility: The Entre Luces project at the Pablo Gargallo Museum. *Heritage*, 8, 475. <https://doi.org/10.3390/heritage8110475>

Monaco, G. (Ed.). (2016). *Museum education and accessibility: Bridging the gaps. Proceedings of the 46th annual ICOM-CECA conference*. ICOM-CECA. <https://ceca.mini.icom.museum/publications/conference-proceedings/>

Network of European Museum Organisations. (2022). *Museums and accessibility: Inclusive strategies and good practices*. NEMO. <https://www.ne-mo.org/news-events/article/accessibility-and-diversity-checklist-for-museums/>

Oliver, M. (1990). *The politics of disablement*. Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-20895-1>

Oliver, M. (2013). The social model of disability: Thirty years on. *Disability & Society*, 28(7), 1024-1026. <https://doi.org/10.1080/09687599.2013.818773>

Pozzo, R., Filippetti, A., Paolucci, M., & Virgili, V. (2020). What does cultural innovation stand for? Dimensions, processes, outcomes of a new innovation category. *Science and Public Policy*, 47(3), 425-433. <https://doi.org/10.1093/scipol/scaa023>

Pressman, H., & Schulz, D. (2021). *The art of access. A practical guide for museum accessibility*. Rowman & Littlefield.

Research Centre for Museums and Galleries. (2000). *Museums and social inclusion: The GLLAM report*. University of Leicester. <https://le.ac.uk/rcmg/research-archive/museums-and-social-inclusion>

Rodighiero. Design for All. (2025, August 21). *Accessible museums and design for all: Towards a new alliance between culture, people and design*. <https://forall.rodighiero.design/en/accessible-museums-and-design-for-all-towards-a-new-alliance-between-culture-people-and-design/>

Rusu, M. (2017). 2. Empathy and communication through art. *Review of Artistic Education*, 14(1), 2017. 139-146. <https://doi.org/10.1515/rae-2017-0018>

Salonlahti, O., & Salovaara, S. (Eds.). (2022). *Accessibility and diversity checklist for museums*. Ministry of Education and Culture Finland. Culture for All Service / For Culture on Equal Terms and The Finnish National Committee of ICOM. https://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/checklists/Accessibility_and_diversity_checklist_for_museums.pdf

Sandell, R. (1998). Museums as agents of social inclusion. *Museum Management and Curatorship*, 17(4), 401-418. <https://doi.org/10.1080/09647779800401704>

Sandell, R. (2007). *Museums, prejudice and the reframing of difference*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203020036>

Sanders, E. B. N., & Stappers, P. J. (2008). Co-creation and the new landscapes of design. *CoDesign*, 4(1), 5-18. <https://doi.org/10.1080/15710880701875068>

Sandell, R., Dodd, J., & Garland-Thomson, R. (Eds.). (2010). *Re-presenting disability. Activism and agency in the museum*. Routledge.

Shakespeare, T. (2013). *Disability rights and wrongs revisited* (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315887456>

- Sherman, A., & Morrissey, C. (2017). What is art good for? The socio-epistemic value of art. *Frontiers in Human Neuroscience*, 11, 411. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2017.00411>
- Simon, N. (2010). *The participatory museum*. Museum 2.0. <https://www.participatorymuseum.org/read/>
- Simonsen, J., & Robertson, T. (Eds.). (2012). *Routledge international handbook of participatory design* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203108543>
- Smithsonian Institution Accessibility Program. (2010). *Smithsonian guidelines for accessible exhibition design*. Smithsonian Institution. <https://www.sifacilities.si.edu/sites/default/files/Files/Accessibility/accessible-exhibition-design1.pdf>
- Story, M. F., Mueller, J. L., & Mace, R. L. (1998). *The universal design file: Designing for people of all ages and abilities*. NC State University. The Center for Universal Design.
- United Nations. (2006). *Convention on the rights of persons with disabilities*. <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>
- United Nations General Assembly. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development* (Resolution A/RES/70/1). United Nations Digital Library System. <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- Wapner, J. (2013). Mission and low vision: A visually impaired museologist's perspective on inclusivity. *Disability Studies Quarterly*, 33(3). <https://doi.org/10.18061/dsq.v33i3.3756>
- Watchorn, V., Tucker, R., Hitch, D., & Frawley, P. (2026). Co-designing autism-friendly museums: Insights from autistic individuals and museum professionals. *Disability & Society*, 41(1), 1–22. <https://doi.org/10.1080/09687599.2025.2494146>
- Wilder, K., & McPeake, A. (Eds.). (2025). *Beyond the visual: Multisensory modes of beholding art*. UCL Press. <https://doi.org/10.14324/111.9781800088856>
- Witter, M., de Rooij, A., van Dartel, M., & Krahmer, E. (2026). Co-designing shared experiences for and with deaf and hearing museum visitors. *CoDesign*, 1–26. <https://doi.org/10.1080/15710882.2026.2618132>
- World Health Organization. (2021). *World report on hearing*. <https://www.who.int/publications/item/9789240020481>
- World Wide Web Consortium. (2018). *Web content accessibility guidelines (WCAG) 2.1*. <https://www.w3.org/TR/WCAG21/>

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

13.2

Αναστασάκη, Σ., Βλάχου, Χ. (2023). *Τέχνη πέρα από την όραση*. Στο Α. Λενακάκης & Χ. Κανάρη (Επιμ.), *Πολιτισμός, τέχνες και συμπερίληψη*. Θεωρητικές προσεγγίσεις και εφαρμογές (σσ. 43-75). Σοφία.

Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ). (2025). *Τακτικό βαρόμετρο δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες ή/και σπάνιες παθήσεις – 1ο κύμα διεξαγωγής*. Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας. <https://www.esamea.gr/el/article/1o-taktiko-barometro-dikaiwmatwn-twn-atomwn-me-anaphria-xronies-hkai-spanies-pathhseis>

Καλλινικίδου, Α., & Νάσαινας, Σπ. (2025). *Γνωσιακή βάση ελληνικού συστήματος αναγνώρισης και πιστοποίησης μουσείων. Οδηγός 9. Προσβασιμότητα στα μουσεία*. Πράξη «Ελληνικό Σύστημα Πιστοποίησης Μουσείων». Υπουργείο Πολιτισμού. https://accreditation.culture.gov.gr/wp-content/uploads/2025/01/O9-WEB_v3.pdf

Κανάρη, Χ. (2023). Προς μια ολιστική θεώρηση της προσβασιμότητας και της συμμετοχής ατόμων με αναπηρία στο μουσείο υπό το πρίσμα της μουσειακής εμπειρίας και μάθησης. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 12(2), 112-132. <https://doi.org/10.12681/hjre.34210>

Λενακάκης, Α., & Κανάρη, Χ. (2023). Προωθώντας τον διάλογο πολιτισμού, τέχνης και συμπερίληψης: Μια εισαγωγή. Στο Α. Λενακάκης & Χ. Κανάρη (Επιμ.), *Πολιτισμός, τέχνες και συμπερίληψη*. Θεωρητικές προσεγγίσεις και εφαρμογές (σσ. 9-42). Σοφία. https://ayla.culture.gr/wp-content/uploads/2024/06/Museums_2os-Odigos-FINAL.pdf

Μαζαράκη, Δ. (2021). 2ος οδηγός. *Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις και πρακτικές στον χώρο των μουσείων. Μουσειακή προσβασιμότητα (2ο παραδοτέο)*. Υπουργείο Πολιτισμού. Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς. https://ayla.culture.gr/wp-content/uploads/2024/06/Museums_2os-Odigos-FINAL.pdf

Μπούνια, Α. (2015). Προσεγγίζοντας διαφορετικές κοινότητες. Δράσεις κοινωνικής ένταξης, διαπολιτισμικής αγωγής και διεύρυνσης προσβασιμότητας για εμποδιζόμενα άτομα. Στο Ν. Νικονάνου (Επιμ.), *Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα* (σσ.129-149). Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-918>

Νικονάνου, Ν., & Μισιρόγλου, Θ. (2023). Ζητήματα συμμετοχής και δημοκρατίας στον πολιτισμό: Μια έκθεση συνεπιμέλειας στο MOMus-Πειραματικό Κέντρο Τεχνών. Στο Α.

Λενακάκης & Χ. Κανάρη (Επιμ.), *Πολιτισμός, τέχνες και συμπερίληψη*. Θεωρητικές προσεγγίσεις και εφαρμογές (σσ. 299-324). Σοφία.

Νόμος 3868/2010. Αναβάθμιση του Εθνικού Συστήματος Υγείας και λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. ΦΕΚ 129/A/03.08.2010. <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ygeia/n-3868-2010.html>

Νόμος 4074/2012. Κύρωση της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες και του προαιρετικού πρωτοκόλλου στη σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες. ΦΕΚ Α' 88/11.04.2012. <https://www.gsis.gr/sites/default/files/Secdigital/FEK/secdigital-nomos-40742012.pdf>

Νόμος 4727/2020. Ψηφιακή διακυβέρνηση και ενσωμάτωση της οδηγίας (ΕΕ) 2016/2102 και της οδηγίας (ΕΕ) 2019/1024) Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες (Ενσωμάτωση στο Ελληνικό Δίκαιο της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/1972) και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ Α' 184/23.09.2020. <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/640620/nomos-4727-2020>

Φλώρου, Μ. (2025). *Γνωσιακή βάση ελληνικού συστήματος αναγνώρισης και πιστοποίησης μουσείων. Οδηγός 6. Κοινωνική ένταξη, εξωστρέφεια, εκπαίδευση στα μουσεία*. Πράξη «Ελληνικό Σύστημα Πιστοποίησης Μουσείων». Υπουργείο Πολιτισμού. https://accreditation.culture.gov.gr/wp-content/uploads/2025/01/O6-WEB_v3.pdf

CREDITS ΕΡΓΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΨΗ ΕΡΓΟΥ

Σταυρούλα Μαυρογένη
Καθηγήτρια ΠΑΜΑΚ,
Διευθύντρια ΚΕΜΙΤ ΙΜΜΑ

ΕΠΙΒΛΕΨΗ, ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗ

Αθηνά Παυλίδου
Φιλολόγος Μουσειολόγος,
Πολιτιστική Διαχειρίστρια,
Διευθύντρια ΙΜΜΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ

Off Stream

ΕΡΕΥΝΑ, ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ

Στέλα Αναστασάκη
Ιστορικός Τέχνης,
Συν-ιδρύτρια Off Stream,

Χριστίνα Βλάχου
Διαχειρίστρια Πολιτισμού,
Συν-ιδρύτρια Off Stream

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

Χαρά Κανάρη
Επίκουρη Καθηγήτρια ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ Κ(Κ)ΩΦΩΝ ΚΑΙ ΒΑΡΗΚΟΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Σπύρος Κουζέλης
Πιστοποιημένος Διερμηνέας ΕΝΓ

ΟΜΑΔΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ

Ματίνα Δρίτσα, Φιλολόγος, MSc Ειδικής Αγωγής, Πιστοποιημένη στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα

Ραφαηλία Κακλιμάνη, Βοηθός Εργοθεραπείας, Φωτογράφος

Θεοδώρα (Ντοντό) Μοιρασγεντή,
Αναπληρώτρια Προϊσταμένη Τμήματος Γραμματείας Διεύθυνσης Αλλοδαπών και Μετανάστευσης Θεσσαλονίκης, Φοιτήτρια Πολιτικών Επιστημών ΑΠΘ

Φανή Τσικούρα, Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, MSc Ειδικής Αγωγής

ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΗ ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΚΑΙ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ

Μαρίζα Τσάκωνα, Γραφίστρια

ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΗ

Κώστας Ευαγγελίδης
Hichem Merouche
Κώστας Στυλιανίδης

ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΙΓΙΔΑ

Υπουργείο Πολιτισμού,
Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς

ΧΟΡΗΓΟΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Εφημερίδα Μακεδονία

ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ ΣΕ ΔΙΑΛΟΓΟ:
ΜΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ
ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ
ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ
ΤΟΥ ΙΜΜΑ

ISBN

978-618-88099-2-5

